



Demokrácia

és a magyar társadalom

POLICYSOLUTIONS



**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

Impresszum

Demokrácia és a magyar társadalom

Felelős kiadó és szerkesztő: Bíró-Nagy András

Szerzők: Bíró-Nagy András (Policy Solutions, MTA TK PTI) - Laki Gergely (Policy Solutions)

Kiadó: Friedrich-Ebert-Stiftung - Policy Solutions

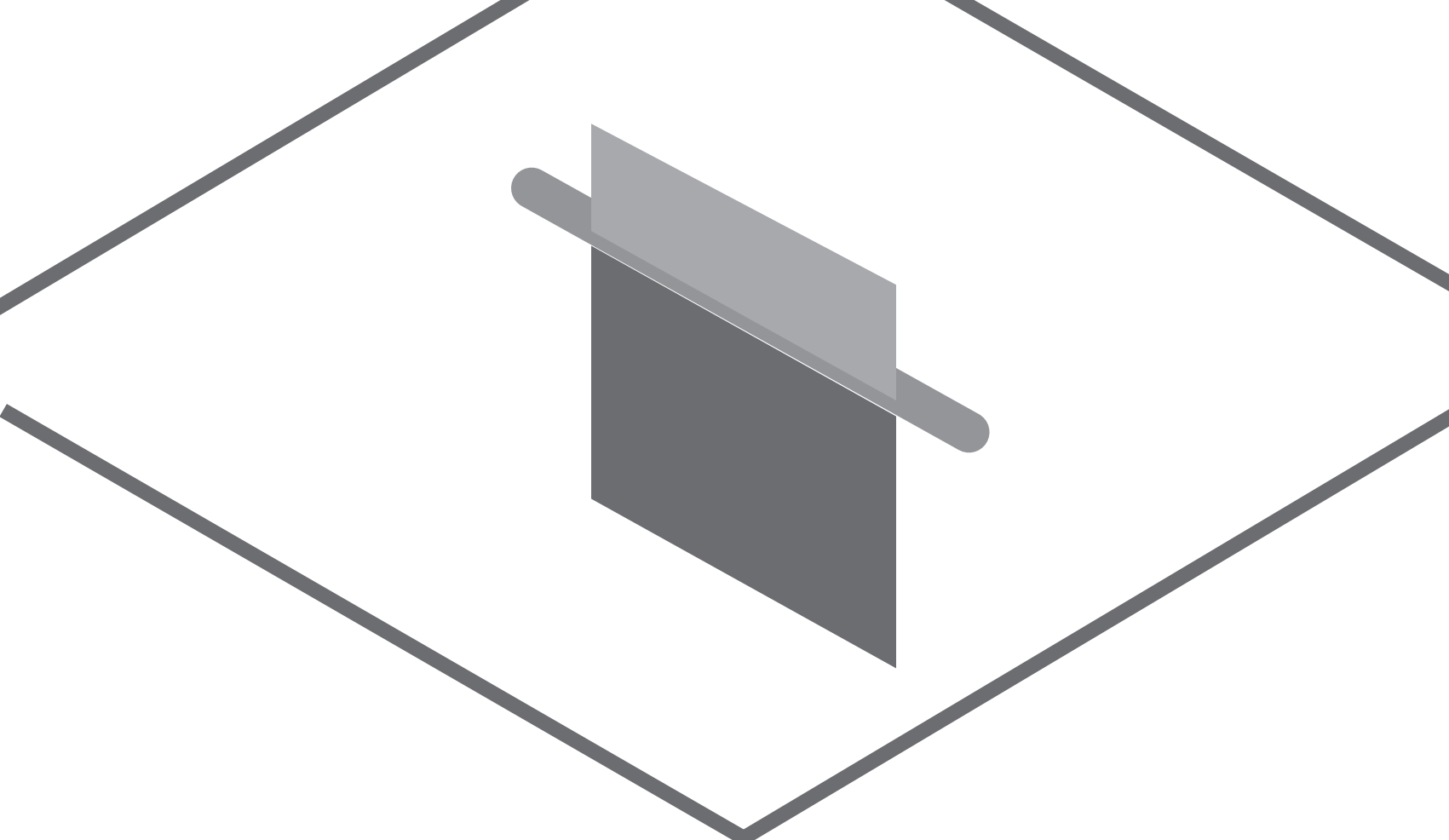
Adatfelvétel: ZRI Závecz Research Piac- és Társadalomkutató Kft.

Design: Ferling Kft. / Ocsovai Gábor

Nyomda: Innovariant Nyomdaipari Kft.

ISBN 978-615-81071-0-5

© Friedrich-Ebert-Stiftung - Policy Solutions, 2018



Demokrácia

és a magyar társadalom

Tartalomjegyzék

Bevezetés	6
1. A demokrácia jelentése és általános megítélése	8
1.1 A demokrácia jelentése a magyarok számára	8
1.2. A demokrácia mint politikai rendszer megítélése	10
2. A demokrácia minőségének megítélése Magyarországon	14
2.1. Elégedettség a demokrácia működéssel Magyarországon	14
2.2. A demokrácia feltételeinek és jellemzőinek teljesülése	18
3. Élet a mai magyar demokráciában – állampolgári vélemények	37
4. A demokrácia minősége a rendszerváltás után és a demokratikus kormányváltás esélyei	64
4.1. A demokrácia állapota a rendszerváltás utáni magyar kormányok alatt	64
4.2. A demokratikus kormányváltás esélyei	68
5. Konklúziók: Demokrácia és a magyar társadalom	73

Bevezetés

A magyar demokrácia és a jogállam állapota, a demokratikus intézmények működésének átalakulása és a hatalomgyakorlás módja kétségkívül az utóbbi évek egyik legtöbbet tárgyalt politikai témája, a tudományos életben és a tágabb értelemben vett közbeszédben is. A 2010 utáni magyar politikai rendszer természetének, jellegzetességeinek leírása mára már semmiképpen sem tekinthető hiánycikknek. A témát övező élénk érdeklődésnek köszönhetően számos kiváló értékelés készült a magyar demokrácia „hibridizációjáról”, az Orbán Viktor miniszterelnök 2014-es tusnádfürdői beszéde óta „illiberális demokráciának” tekintett rendszer jellemzőiről, vagy egy alternatív definíció szerint, a „kompetitív autoriter rezsím” kiépüléséről¹. A hazai és a nemzetközi közvélemény számára egyaránt jól dokumentált, hogy az intézményi környezet milyen előnyöket biztosít a hatalmon lévőknek, a választási szabályoknak, az állami erőforrásokhoz való erősen egyenlőtlen hozzáférésnek és a jelentősen megváltozott médiakörnyezetnek köszönhetően miként torzulnak a kiegyensúlyozott pártverseny lehetőségei, vagy hogy a független intézmények mennyire töltik be eredeti szerepüket, a fékek és ellensúlyok rendszerének elemeiként. Arról viszont jóval kevesebb ismeret áll rendelkezésre, hogy a magyar társadalom az Orbán-kormány nyolc éve után mit gondol a magyar demokrácia állapotáról, van-e olyan „betegségtudata” a demokrácia működését illetően, mint ami a rendszerszintű jellemzések alapján logikus lehetne.

A Policy Solutions és a Friedrich-Ebert-Stiftung közös kutatásának célja az volt, hogy feltárjuk, a sorozatban harmadik kétharmados FIDESZ-KDNP-s parlamenti többséggel induló ciklusban miként vélekednek a választók a mai magyar demokrácia minőségéről. Első lépésben azt mutatjuk be, hogy mit jelent a demokrácia a magyarok számára, mire asszociálnak a demokrácia szó hallatán. Szintén fontosnak tartottuk azt megvizsgálni, hogy mennyire elkötelezettek a magyar választók a demokratikus berendezkedés iránt – látnak-e egyáltalán különbséget demokrácia és diktatúra között? Ezt követően rendkívül gazdag adatsorok segítségével elemezzük, hogy az állampolgári vélemények szerint mennyire valósulnak meg hazánkban a demokrácia különböző feltételei, jellemzői, és milyen mértékben teljesülnek a választói elvárások a demokratikus működés tekintetében.

1 Az utóbbi években e témában született publikációkból érdemes a következőket kiemelni:

Bozóki András – Hegedűs Dániel (2017): A kívülről korlátozott hibrid rendszer. Az Orbán-rezsím a rendszertológia tükrében. Politikatudományi Szemle, 26 (2): p. 7-32.

Filippov Gábor (2018): A hibrid ellenforradalom kora. 24.hu, 2018. július 31.

Gyulai Attila (2017): Magyarország a szürke zónában? A magyar politikai rendszer hosszú hibridizációja. In: Boda-Szabó (szerk.): Trendek a magyar politikában 2.

A Fidesz és a többiek: pártok, mozgalmak, politikák. Budapest: MTA TK PTI – Napvilág Kiadó, p. 15-42.

Körösényi András (2015): A magyar demokrácia három szakasza és az Orbán-rezsím. In: Körösényi (szerk.): A magyar politikai rendszer – negyedszázad után. Budapest: Osiris-MTA TK, p. 401-422.

Szűcs Zoltán Gábor (2018): Ha nem demokráciában élünk, akkor...? Élet és Irodalom, 2018. augusztus 3.

A mai magyar demokrácia megítélésének minél mélyebb megértése érdekében a demokrácia különböző jellemzőinek hazai megvalósulását vizsgáló állítások mellett olyan kérdéseket is feltettünk a válaszadóknak, amelyekkel többet tudhatunk meg arról, miként vélekednek a választók a magyar demokrácia néhány gyakorlati aspektusáról, a megbízható információhoz jutás lehetőségeitől a politikusok elszámoltathatóságán át a Nemzeti Konzultációk hasznosságáig. A jelenlegi helyzet feltárása mellett arra is törekedtünk, hogy megismerjük a korábbi magyar kormányok demokratikus elkötelezettségével kapcsolatos véleményeket. Arra kerestük a választ, hogy a magyarok szerint melyik rendszerváltás utáni kormány alatt volt a legjobb állapotban a magyar demokrácia. A kutatás zárásaként arra voltunk kíváncsiak, hogy milyen várakozásokkal tekintenek a választók a jövőre: milyenek a demokratikus kormányváltás esélyei Magyarországon, legyőzhető-e még a Fidesz választások útján?

Az elemzés megalapozásához 2018. augusztus 10-18. között közvélemény-kutatást végeztünk, melyben a Závecz Research volt a partnerünk. A személyes megkérdezéssel készült felmérés során elért 1000 fő életkor, nem, iskolai végzettség és településtípus szerint az ország felnőtt népességét reprezentálta. Az egyes pártokon – és főként a kisebb pártokon –, valamint az egyes szocio-demográfiai csoportokon belüli bontások az arányok érzékeltetésére alkalmasak, ezekben az esetekben a megnövekvő hibahatár miatt a pontos számok tájékoztató jellegűek.

Bízunk abban, hogy kötetünkkel hozzájárulunk a magyar demokráciával és annak működéssel kapcsolatos választói vélemények tényleges megismeréséhez, és ezáltal annak megértéséhez, hogyan érzi magát a magyar társadalom az egyre szűkülő demokratikus térben. Ez utóbbi minden későbbi politikai tervezés alapja.

> **Bíró-Nagy András**

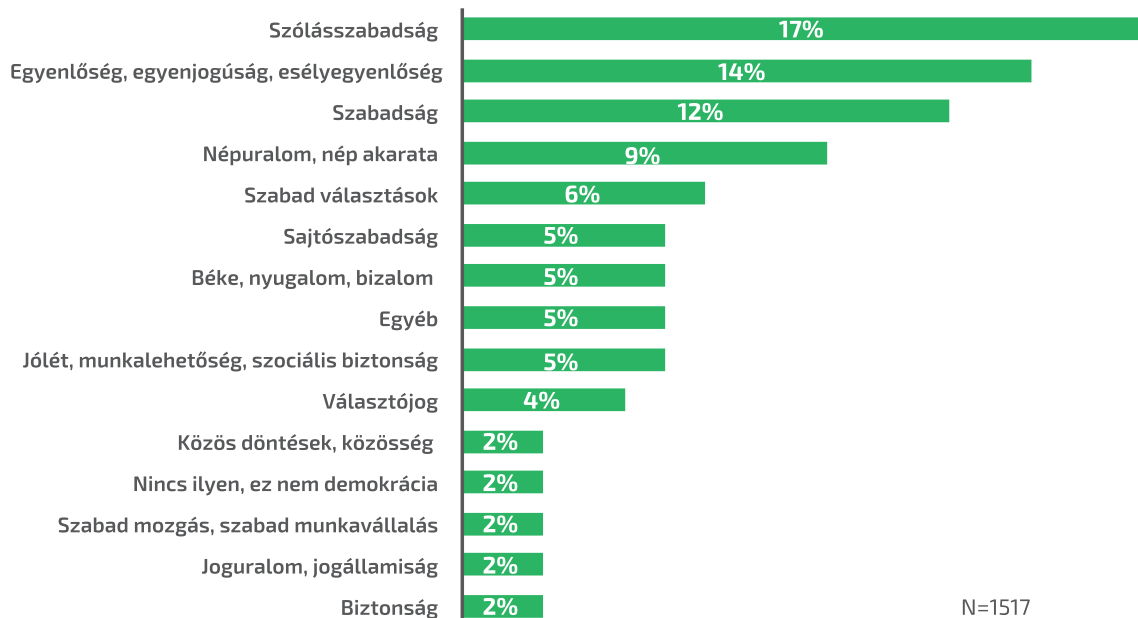
1. A demokrácia jelentése és általános megítélése

1.1 A demokrácia jelentése a magyarok számára

A kutatás bevezetéseként arra kértük a válaszadókat, hogy mondjanak legfeljebb három szót vagy rövid kifejezést arról, hogy mit jelent számukra az, hogy demokrácia. A megkapott érvényes válaszokat ezután különböző kategóriákba soroltuk. A nyitott kérdésfeltevés célja az volt, hogy mindenki a saját módján értelmezhesse a kérdést. Ennek megfelelően volt, aki a demokrácia technikai vagy jogi alkotóelemeit nevezte meg, volt, aki általánosabb fogalomra vagy értékre asszociált, de volt olyan válaszadó is, aki egyszerűen sommás véleményét fejezte ki a demokráciával kapcsolatban, vagy egyből a hazai viszonyokat minősítette.

1. ábra

Kérem mondjon három szót vagy rövid kifejezést arról, hogy az Ön számára mit jelent a demokrácia kifejezés?



N=1517

A megkérdezettek leggyakrabban valamely szabadságjogra asszociáltak a demokrácia szó hallatán. Ilyen típusú válaszok adták az összes említés 24%-át. A válaszok 17%-a valamilyen módon a szólásszabadságra vonatkozott (ez volt a leggyakoribb válasz az összes említés között), de szintén a gyakoribb asszociációk közé tartozott a szólásszabadság következményeként is felfogható sajtószabadság, az összes említés 5%-ával. A gyülekezési jog és a vallásszabadság további másfél százalékot tett ki a válaszok között, valamint 1%-ban általában véve az emberi jogokat nevezték meg a válaszadók.

Kifejezetten gyakori válasznak bizonyult két általánosabb fogalom, a szabadság (12%) és az egyenlőség (14%) említése. Az első kategóriába soroltunk minden olyan említést, mely a szabad cselekvésre, döntésre vagy általában a korlátozás, elnyomás nélküli életre vonatkozott, az egyenlőség kategóriájába pedig az egyenjogúságra, a törvény előtti egyenlőségre vagy az esélyegyenlőségre vonatkozó említések kerültek. Ezen felül szorosan a szabadság fogalmához kapcsolódik a szabad mozgás, szabad munkavállalás kategóriája is a maga 2%-nyi említésével.

A válaszok 9%-a vonatkozott a népuralomra – arra, hogy a demokráciákban a hatalom forrása a nép. A leggyakoribb válaszok ebben a kategóriában a nép akaratának érvényesülését fejezték ki. Emellett a válaszok 2%-a a döntések közösségi jellegét is hangsúlyozta.

Szintén gyakran asszociálnak a magyarok a demokrácia kapcsán a választásokra. Az összes válasz 11%-a sorolható ebbe a kategóriába: 6% a választások szabadságát és tisztességét hangsúlyozta, 4% vonatkozott a választójogra, valamint további 1% a részvételre.

Az említések 5%-a a demokráciához társított valamilyen pozitív értéket jelölt, tehát viszonylag gyakori volt olyan fogalmak említése, mint a béke, a nyugalom vagy a bizalom. Ezzel szemben viszont a válaszok 2%-a kifejezetten tagadta általában vagy kifejezetten hazánkban a demokrácia létezését. További 5%-nyi említést lehetett besorolni a jólét és a szociális biztonság kategóriájába – ami annak fényében, hogy a kilencvenes években számos jóléti várakozás kötődött a demokratikus átmenetnek, talán a vártnál alacsonyabb arány.

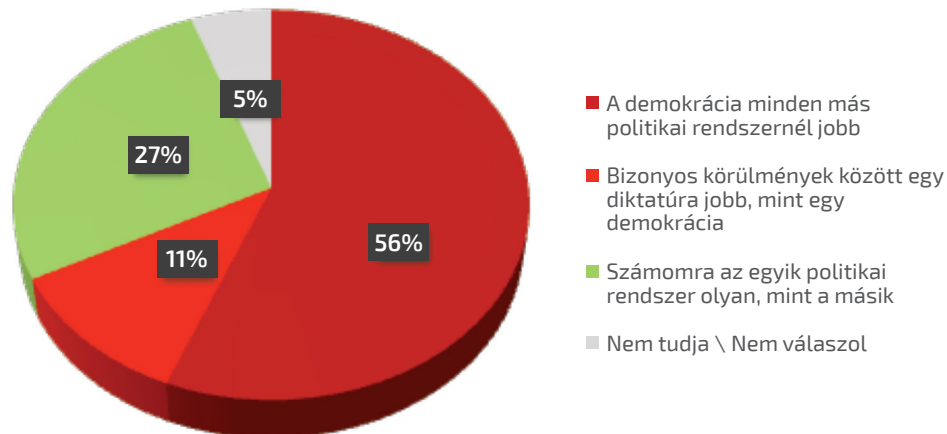
Összességében megállapítható, hogy elsősorban az emberi jogok első generációjához tartozó politikai szabadságjogokat értik a magyarok a demokrácia alatt, és sokan kapcsolják az egyenlőség és az egyenjogúság fogalmaihoz – a jóléttel és a biztonsággal kapcsolatos asszociációk csak ezek után következnek.

1.2. A demokrácia mint politikai rendszer megítélése

A következő kérdéssel azt vizsgáltuk meg, hogyan viszonyulnak a magyarok a demokráciához, mennyire elkötelezettek a demokratikus berendezkedés iránt. Diktatúrában vagy demokráciában élnének inkább szívesen, látnak-e egyáltalán különbséget demokrácia és diktatúra között?

2. ábra

E kijelentések közül melyik áll legközelebb az Ön véleményéhez?



A magyar társadalomnak valamivel több, mint a fele gondolja úgy, hogy a demokrácia a legjobb politikai rendszer: a megkérdezettek 56%-a válaszolta azt, hogy a demokráciánál nincs jobb társadalmi berendezkedés. A diktatúra hívei nincsenek sokan: mindössze minden tizedik magyar (11%) gondolja úgy, hogy bizonyos körülmények között egy diktatúra jobb, mint egy demokrácia, viszont társadalmunk egy jelentős szeletét (27%) teljesen hidegen hagyja, hogy milyen politikai rendszerben él. Ez azt jelenti, hogy összességében a magyarok 38%-a nincs jó véleménnyel a népuralmon nyugvó politikai berendezkedésről, így vélhetően nem is elkötelezettek a demokrácia iránt.

Az itt tapasztalt arányok nagyságrendileg megfelelnek az MTA TK SZI és a Tárki 2015-ös közös kutatási eredményeinek is. Az azonos kérdéssel mellett akkor is hasonló számok születtek: három éve 48% tartotta minden más politikai rendszernél jobbnak a demokráciát, 32% számára volt egyik politikai rendszer olyan, mint a másik, és 7% preferálta a diktatúrát. A 2015-ös adatok szerint tehát 39% volt a demokráciát nem minden más politikai rendszernél jobbnak tartók aránya, ami gyakorlatilag megegyezik a mostani eredményeinkkel.

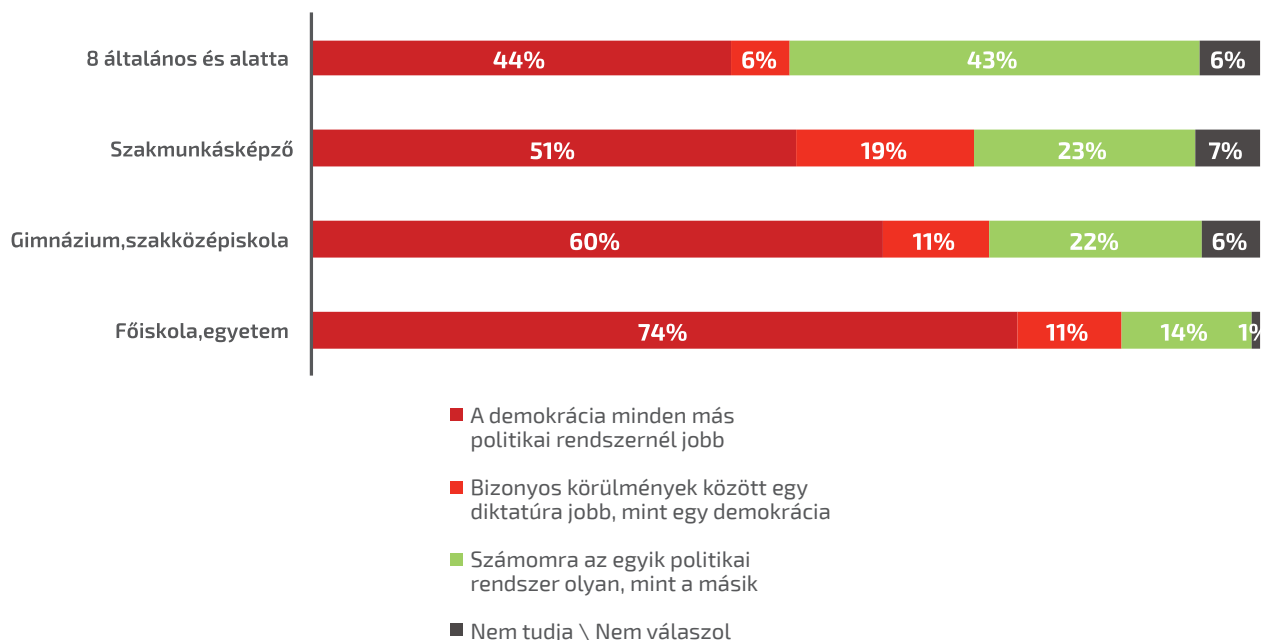
A pártpreferenciát tekintve három érdekes tendenciát figyelhetünk meg. Az MSZP (66%) és a DK (68%) szavazóinál a legerősebb a demokratikus elkötelezettség, de átlagon felüli a kormánypártok (62%) és az LMP (60%) szavazói körében is, habár a Fidesz szavazói körében az átlagnál magasabb a diktatórikus berendezkedés támogatottsága is (14%). A Jobbik szavazóinak véleménye megegyezik az átlagossal. A bizonytalanok vannak a legrosszabb véleménnyel a demokráciáról, vélhetően jelentős részük ezért nem is választ magának pártot: csak 46%-uk véli úgy, hogy a demokrácia a legjobb politikai rendszer, ugyanannyian, mint akiknek mindegy, hogy milyen rendszerben születnek meg az országban a döntések, vagy egyenesen a diktatúrát preferálják.

A nemeket figyelve a szélsőséges gondolkodás szakirodalmának megfelelően a férfiak körében jelentősen nagyobb az elfogadottsága az önkényuralomnak (15%), mint a nőknél (8%), utóbbiak viszont nagyobb arányban nem tudnak különbséget tenni a diktatúra és a demokrácia között (30%), mint a férfiak (23%).

A legkevésbé a 60 évnél idősebbek vannak jó véleménnyel a demokráciáról (49%), emlékezetükben vélhetően meghatározóbb a rendszerváltással kapcsolatos csalódottság, valamint a fiatalkori emlékek. Átlagon felüli viszont a középkorúak körében a közös döntéseken alapuló döntéshozatal eszméje, a 30-asok 62%-a, a 40-esek 59%-a tartja a demokráciát a legjobb politikai rendszernek. Érdekeség, hogy utóbbiak közül minden ötödik (21%) megkérdezett a diktatúrát preferálja, ez a legmagasabb érték az összes társadalmi csoportot tekintve. A demokráciával és a diktatúrával kapcsolatos preferenciák hosszú távú stabilitását vetíti előre, hogy a legfiatalabb korosztályban is az átlagnak megfelelő mértékben (56%) preferálják a demokráciát.

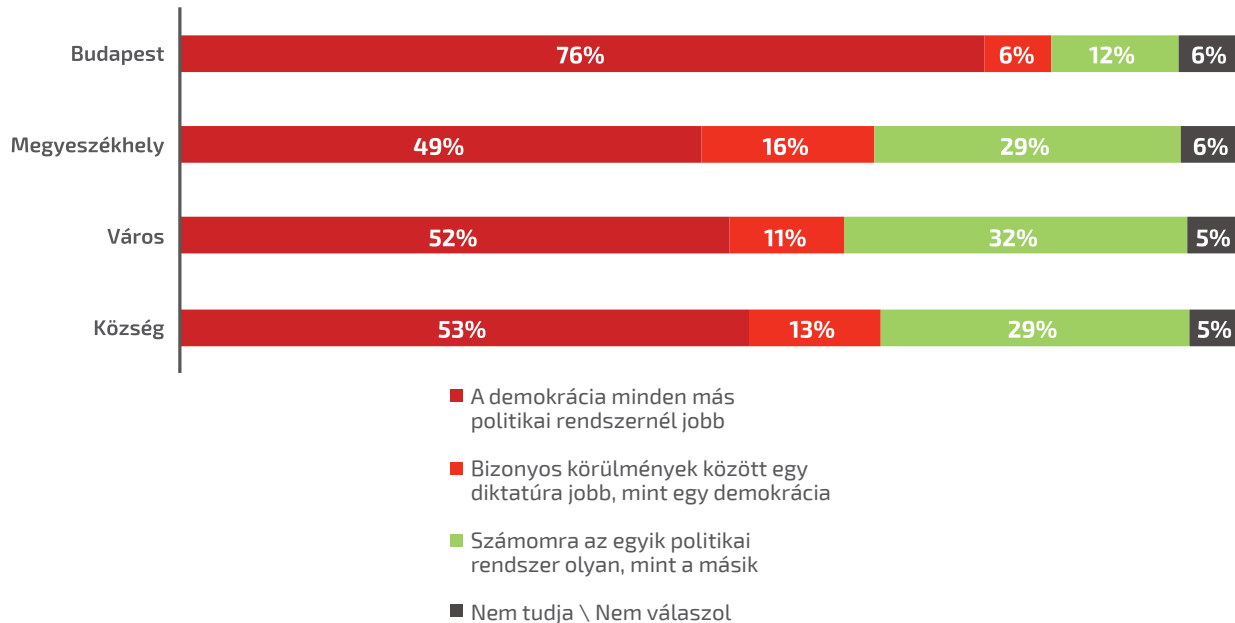
3. ábra

E kijelentések közül melyik áll legközelebb az Ön véleményéhez?



Egyértelmű összefüggés van az iskolai végzettség és a demokratikus elkötelezettség között: minél jobban kvalifikált valaki, annál jobban hisz a demokráciában. Míg a felsőfokú végzettségűek háromnegyede hisz a népuralomban, addig a 8 általánost végzettek között ez az arány már csak 44%. Az adatokból az is világosan látszik, hogy minél kevésbé tanult valaki, annál kevésbé tud különbséget tenni a különböző politikai rendszerek között: míg a felsőfokú végzettségűeknek csak a 14%-a, addig a középfokúval rendelkezők 22-23%, a 8 általánossal rendelkezőknek viszont már a 43%-a vélte úgy, hogy az ő életére nincsen érdemi hatással, milyen a politikai rendszer.

4. ábra

E kijelentések közül melyik áll legközelebb az Ön véleményéhez?

Egyértelműen megjelenik a magyar társadalom demokráciához fűződő viszonyában a főváros-vidék törésvonal is: a budapestiek háromnegyede (76%) tartja a demokráciát minden más politikai rendszernél jobbnak, míg ez az arány a vidékiek körében 49-53% között mozog. A budapestiek elkötelezettsége nem meglepő, a különböző választásokon rendszerint a fővárosban a legmagasabb a részvétel, és általában is politikailag aktívabbak a budapestiek. A vidékiek körében a községben élők között a legmagasabb a demokratikus elkötelezettség, de az eltérés hibahatáron belüli a vidéki városokhoz képest.

Régiós bontásban is szembeűnő a budapestiek kiemelkedően jó véleménye a demokráciáról: a közép-magyarországi régióban a legmagasabb (70%) a demokrácia támogatottsága, míg a gazdaságilag legelmaradottabb térségekben, Dél-Dunántúlon (38%) és Észak-Magyarországon (43%) tudnak a legkevésbé különbséget tenni a demokrácia és a diktatúra között.

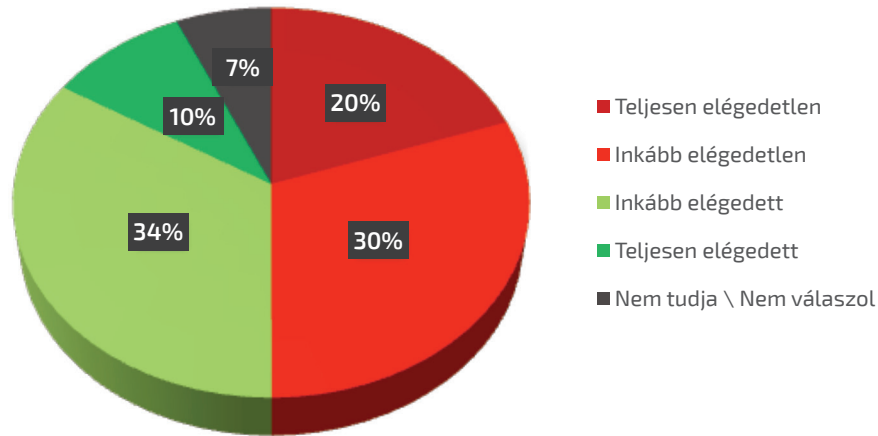
2. A demokrácia minőségének megítélése Magyarországon

Ebben a fejezetben azt vizsgáljuk meg, hogy mennyire elégedettek a magyar választók a demokrácia működésével, hogyan értékelik a magyar politikai berendezkedés minőségét. Arra voltunk kíváncsiak, hogy szerintük mennyire valósulnak meg hazánkban a demokrácia különböző feltételei, és milyen mértékben teljesülnek elvárásai a demokratikus működés tekintetében.

2.1. Elégedettség a demokrácia működésével Magyarországon

A magyar demokrácia jelenlegi működésével kapcsolatban többségben vannak azok, akik negatívan látják a helyzetet: a magyarok pontosan fele elégedetlen a demokrácia jelenlegi működésével. A megkérdezettek 20%-a kifejezetten rossz véleménnyel van a jelenlegi politikai berendezkedés minőségével, további 30% pedig szintén inkább elégedetlen, és aggodalommal tekint a magyar demokrácia állapotára. Velük ellentétben a válaszadók 44%-a alapvetően pozitívan értékeli a demokrácia állapotát hazánkban, de mindössze minden tizedik magyar látja kifejezetten rózsásnak a demokrácia állapotát. Fontos látni, hogy habár viszonylag szűk, 6 százalékpontos többségben vannak csak azok, akik negatívan szemlélik a hazai demokrácia trendjeit, elégedetlenségük mértéke erősebb, mint a másik tábor elégedettsége.

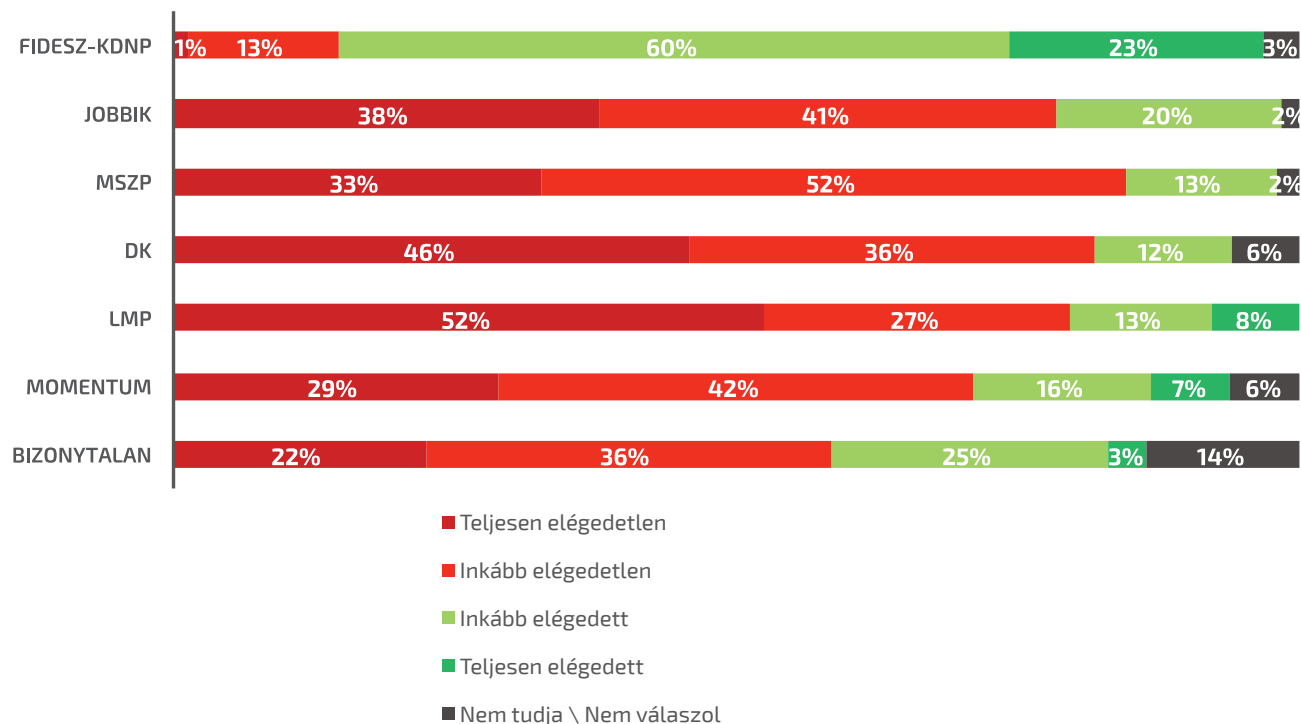
5. ábra

Ön mennyire elégedett a demokrácia működésével jelenleg Magyarországon?

A pártpreferenciát vizsgálva egyértelműen kirajzolódik, hogy a kormánypárti szavazók elsöprő többsége elégedett a demokrácia állapotával, míg az ellenzéki szavazók természetesen sokkal borúsabban látják a helyzetet. A fideszesek 83%-a nem talál különösebb kivéttnivalót a hazai politikai rendszer minőségében, habár mindössze 23%-nyian vannak azok, akik teljesen elégedettek a demokrácia állapotával. Az ellenzékieknek ezzel szemben végtelenül lesújtó a véleményük: az MSZP-sek és a DK-sok a legelégedetlenebbek (82-85%-uk szerint gondok vannak itthon a demokrácia működésében), de igen rossz véleménnyel vannak az LMP-sek (80%) és a jobbkiosok is (78%). Szembetűnő, hogy egyetlen olyan Jobbik, MSZP vagy DK szavazó sem volt, aki teljesen elégedett lett volna a demokrácia működésével. A bizonytalanok körében kisebb az elégedetlenség, de körükben is kétszer annyian vannak az elégedetlenek - ez azonban a jelek szerint nem elegendő ahhoz, hogy politikai aktivitásuk nőjön.

6. ábra

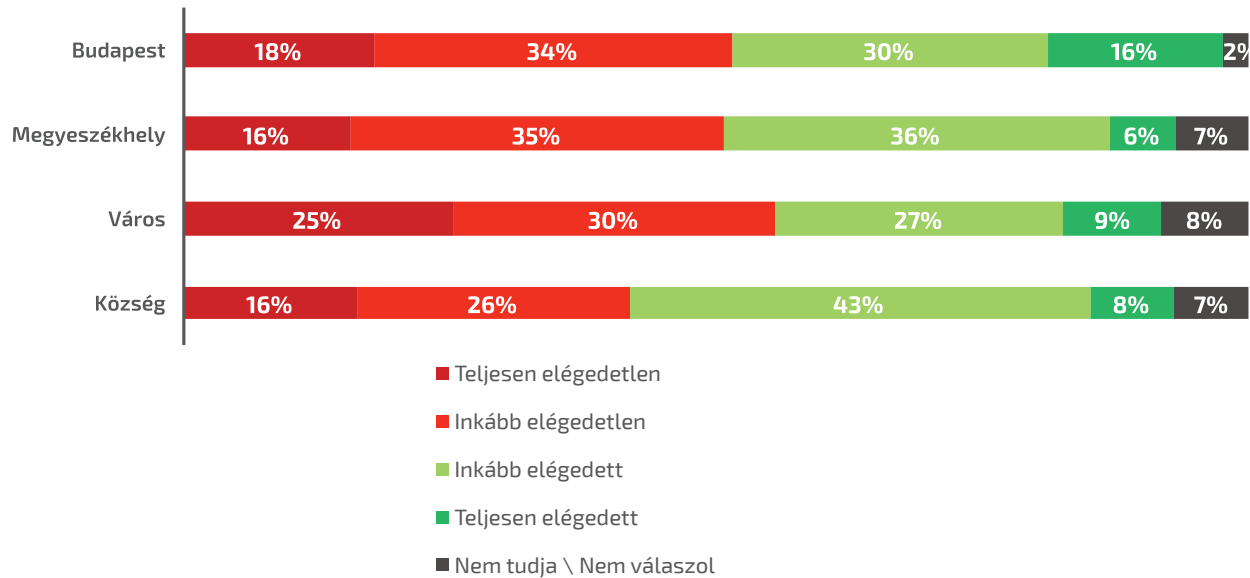
Ön mennyire elégedett a demokrácia működésével jelenleg Magyarországon?



A nem és az életkor nincs jelentős hatással a demokrácia állapotáról alkotott véleményre, egy kivétellel: a legfiatalabb, 18-29 éves korosztály a legkevésbé elégedett (37%). Ez azt is jelentheti, hogy a fiatalabb generációknak nagyobb elvárásai lehetnek a hatalom önmérsékletét illetően, illetve kritikusabb véleménnyel lehet a korábbi évtizedek politikai elitjéről. A végzettséget figyelve azt látjuk, hogy a szakmunkások a leginkább, a gimnáziumot és az egyetemet végzettek pedig a legkevésbé elégedettek, de az iskolázottsággal összefüggésben kiugró, egyértelmű tendenciáról nem beszélhetünk.

7. ábra

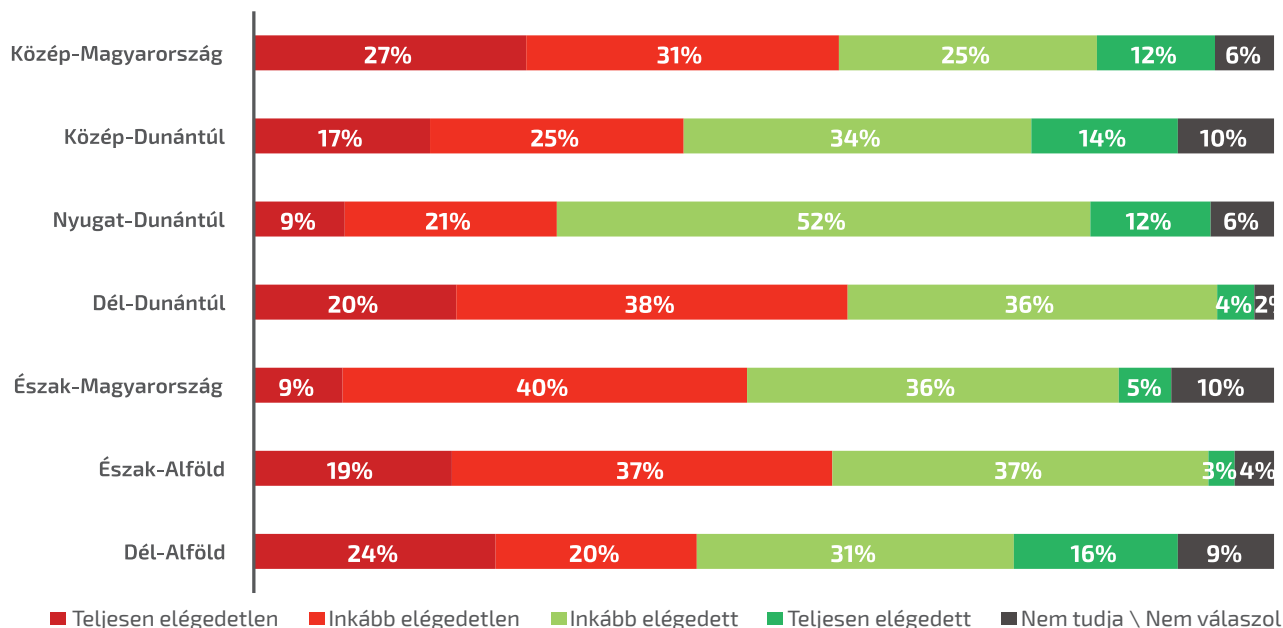
Ön mennyire elégedett a demokrácia működésével jelenleg Magyarországon?



A településtípust tekintve a demokrácia hazai működésével a leginkább a falvakban elégedettek, 51%-nyian nyilatkoztak alapvetően pozitívan a hazai politikai rendszer minőségéről – a községekben élők pozitívabb véleménye vélhetően összefügg a kormánypártok körükben tapasztalható erős támogatottságával. Ezzel szemben a kisvárosokban tekintenek a leginkább rosszallóan a jogállamiság működésére, a nagyobb városokban élők véleménye pedig nem tér el jelentősen az átlagostól.

8. ábra

Ön mennyire elégedett a demokrácia működésével jelenleg Magyarországon?



A régiós bontást figyelve nem találkozunk váratlan eredménnyel: a legtehetősebb, hagyományosan jobboldali Nyugat-Dunántúlon a legmagasabb az elégedettségi ráta, míg az ellenzékibbnek tekintett Budapestet is magába foglaló Közép-Magyarországon, valamint a gazdaságilag elmaradottabb Dél-Dunántúlon és Észak-Alföldön a legmagasabb az elégedetlenség a demokrácia működésével.

2.2. A demokrácia feltételeinek és jellemzőinek teljesülése

Az alábbi kérdéssorral arra kerestük a választ, hogy a magyarok szerint a demokrácia különböző feltételei, jellemzői, illetve a demokráciával kapcsolatos elvárások mennyire valósulnak meg hazánkban. Ehhez arra kértük őket, hogy különböző állításokat értékeljenek egy 1-től 10-ig terjedő skálán, aszerint, hogy szerintük mennyire teljesülnek jelenleg Magyarországon. A minél magasabb érték az adott állítás nagyobb fokú teljesülését jelzi. Az eredményeket böngészve azt látjuk, hogy a válaszadók átlagosan 4,4 és 6,9 közötti értékeléseket adtak a különböző állításokra, ami összesítve leginkább közepesnek mondható – ez nem igazán fest rózsás képet a hazai politikai rendszer megítéléséről.

9. ábra

Ön szerint mennyire teljesül az alábbi állítás?

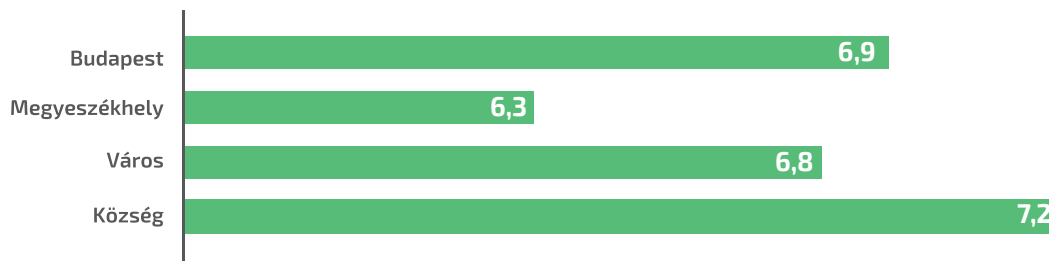
Vallásszabadság

A megkérdezettek szerint a vallásszabadság valósul meg legjobban hazánkban – ez vélhetően összefügg azzal is, hogy a 8 éve hatalmon lévő Orbán-kormányok nagy hangsúlyt fektettek az egyházak támogatására, valamint nincs hazánkban jelentős számú, a kereszténytől eltérő vallási közösség.

Az átlagtól szignifikánsan eltért a kérdésben a Fidesz-szavazók véleménye (8,3), az ellenzékiek viszont némileg borúsabban látják hazánkban a vallásszabadság kérdését. A legalacsonyabb pontokat a jobbikos (5,4) és a DK-s (4,8) szavazók adták a kérdésben – mindkét esetben általános kormányellenesség is lehet az alacsonyabb értékek mögött, a DK-sok esetében pedig az elmúlt évek iszlámellenes hangulata is képezheti az aggodalmak hátterét.

10. ábra

Mennyire teljesül? A vallását mindenki szabadon gyakorolhatja



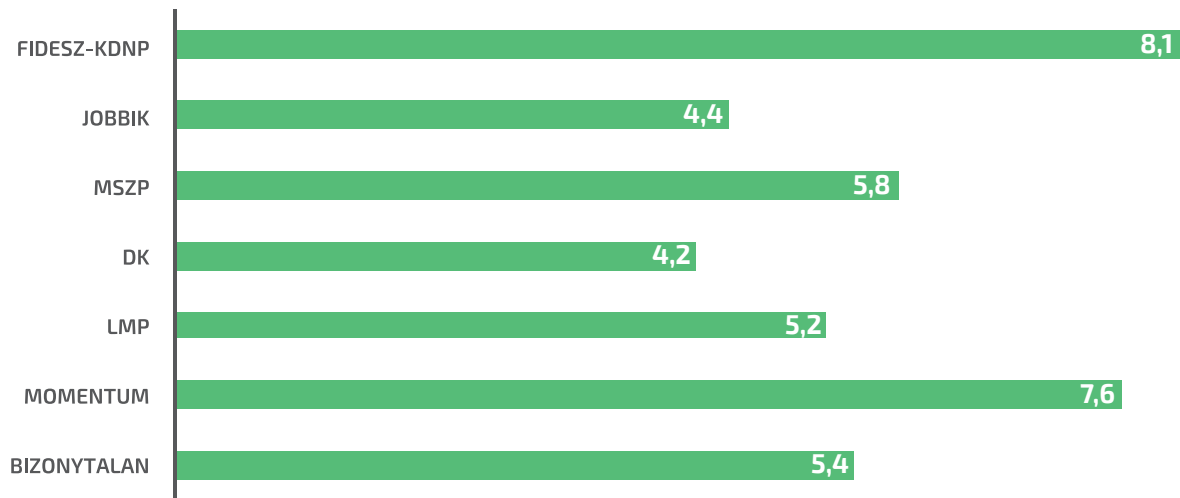
Az életkort és az iskolai végzettséget figyelve nincs az átlagtól hibahatárt meghaladó eltérés, a településtípus viszont befolyásolja a kérdésről alkotott véleményt: a legmagasabb pontot a községben élők adták (7,2) az állításra – az a társadalmi csoport, amelyik a leggyakrabban jár templomba.

Nemzeti szuverenitás

A második legmagasabb pontszámot kapta az az általában jobboldali pártok és szavazók által megfogalmazott elvárás, miszerint a demokratikusan megválasztott kormány feladata megvédeni az ország függetlenségét (6,2). Ezt mindenképpen sikerként könyvelheti el a regnáló kormány, ugyanis az elmúlt évek egyik legfontosabb kormányzati üzenete az ország szuverenitásának a védelme az Európai Unióval és más külföldi szereplőkkel szemben.

11. ábra

Mennyire teljesül? A kormány megvédi az ország függetlenségét

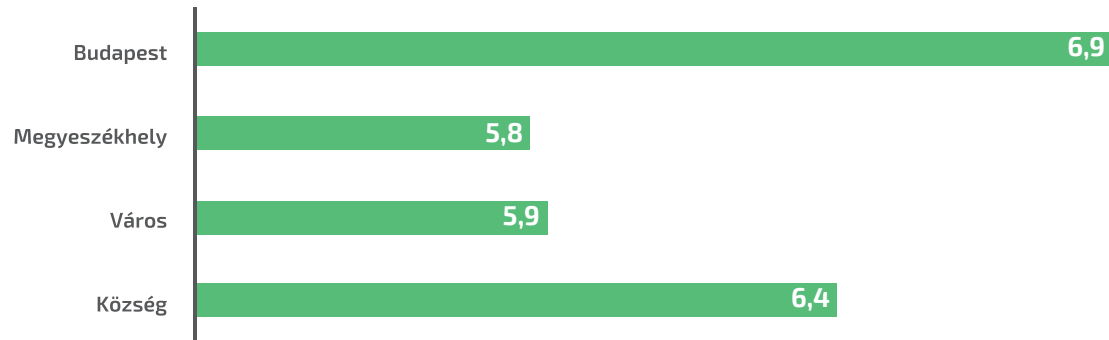


Pártpreferencia szerinti bontásban nem meglepő a fideszes szavazók kiemelkedően magas pontszáma, de érdekes, hogy az MSZP szavazók a többi ellenzéki párthoz képest magasabb pontszámot adtak az állításra – ez azt jelenti, hogy a szocialista párt jellemzően idősebb szavazói bázisában is némileg nagyobb szimpátiával figyelhetik a kormány nemzeti szuverenitását előtérbe helyező politikáját. A legkevésbé ismét a DK-s és a jobbikos szavazók értettek egyet az állítással.

A nem és az életkor nincs jelentős hatással a kérdésről alkotott véleményre, az iskolázottságot figyelve viszont a felsőfokú végzettséggel rendelkezők körében látható az átlagnál magasabb érték (6,7). A vidéki városokban élők valamivel szkeptikusabbak a kormány teljesítményével az ország függetlenségének védelmét tekintve (5,9), és érdekes módon az ellenzékinek tartott Budapesten a leginkább elégedettebbek a kormány munkájával ezen a téren (6,9).

12. ábra

Mennyire teljesül? A kormány megvédi az ország függetlenségét

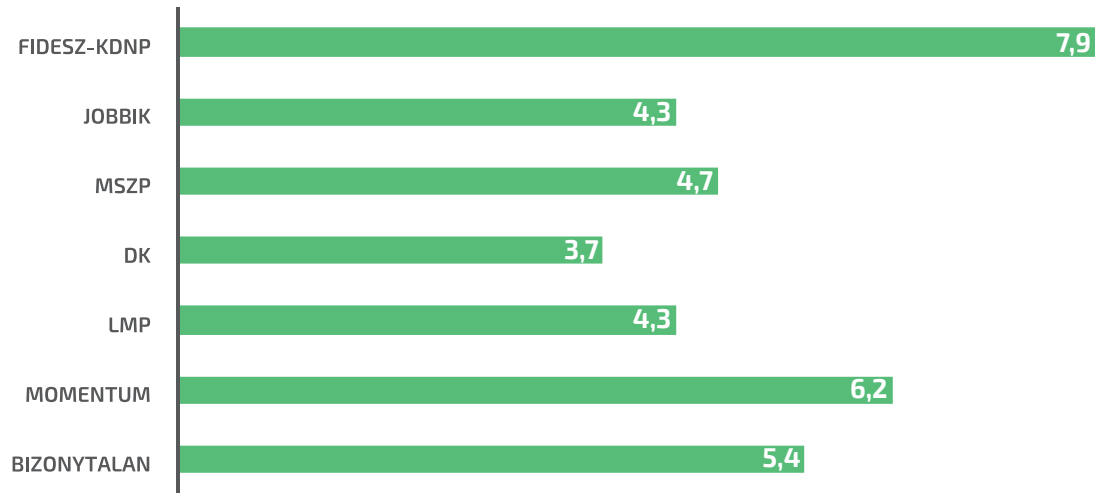


Népszavazások

A harmadik legmagasabb pontszámot (6) az az állítás kapta, miszerint az állampolgárok fontos kérdésekben népszavazáson is kinyilváníthatják véleményüket. Mint ismert, 2010 óta mindössze egy országos népszavazást tartottak Magyarországon (ez volt a „kvótareferendum” 2016. október 2-án), melyet a kormány kezdeményezett, és melyről előzetesen nem lehetett tudni, milyen következményei lesznek. Ezzel szemben az új Alaptörvény nem kapott népszavazás általi megerősítést, és emlékeztet a vasárnapi boltzárról szóló népszavazási kísérlet megakadályozása, vagy az is, amikor a főváros visszavonta a budapesti olimpiai pályázatát, miután sikeresen összegyűlt a pályázatról szóló népszavazás kiírásához szükséges megfelelő mennyiségű aláírás. Ezzel együtt, a megkérdezettek összességében még inkább úgy vélik, hogy az állampolgárok fontos kérdésekben népszavazáson is kinyilváníthatják véleményüket.

13. ábra

Mennyire teljesül? Az állampolgárok fontos kérdésekben népszavazáson is kinyilváníthatják véleményüket



A pártpreferencia tekintetében nincs meglepetés, a fideszesek az átlagnál pozitívabban értékelték az állítást – mivel a kormánypárti szavazóknál a bevándorlás témája kiemelkedően fontos, számukra vélhetően sokat jelentett a 2016-os kvótanépszavazás. A DK-sok mellett a jobbikosok és az LMP-sek a legkevésbé elégedettek a népszavazás intézményének működésével, de véleményüket az is befolyásolhatta, hogy 2010 után megemelték a népszavazások érvényességi küszöbét, amivel nehezebbé vált az állampolgárok számára a közügyekbe való direkt beleszólás. Emellett a Nemzeti Választási Bizottság munkáját az elmúlt években számos kritika érte az ellenzéki pártok részéről, mivel az szerintük adminisztratív eszközökkel segíti – a törvény szerint független intézmény - a kormánypártokat.

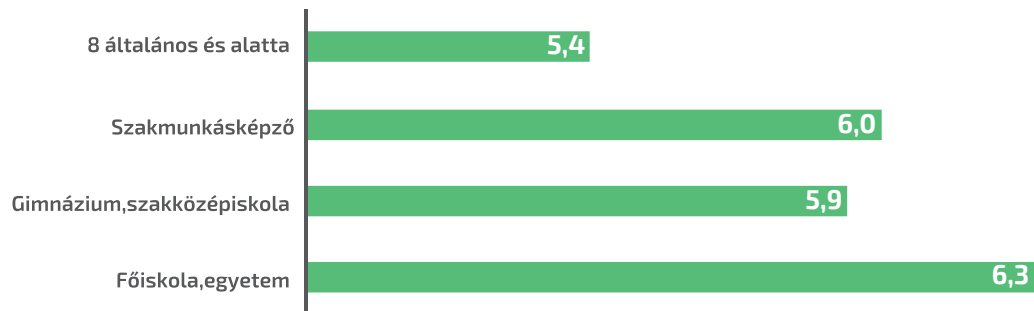
A nők valamivel elégedettebbek a kérdést tekintve, mint a férfiak, az életkort figyelve viszont egyedül a 30-on aluliak (5,7) kritikusabbak némileg a témában, a többi korosztály nem tér el az átlagostól hibahatárt meghaladóan. Ugyanez igaz a különböző végzettségű rétegekre. Érdekes módon éppen a budapestiek a legelégedettebbek (6,4) a népszavazások intézmények hazai működésével, pedig az olimpiai pályázat visszavonásával legutóbb pont tőlük vették el a lehetőséget, hogy érdemben kinyilváníthassák véleményüket egy, a város életét hosszú évekre meghatározó projekt kérdésében.

Kisebbségek jogai

A megkérdezettek tízes skálán 5,9-re értékelték azt az állítást, miszerint hazánkban a kisebbségek jogai tiszteletben vannak tartva – ezzel még szintén az „inkább teljesül” kategóriába tartozik. A pártpreferenciát figyelve szembeűnő, hogy a többi kérdéssel ellentétben nem a jobbkiosok (4,9) adták az egyik legrosszabb eredményt - ez vélhetően összefüggésben van azzal, hogy az egykori radikális párt szavazói körében továbbra is gyakori vélekedés, hogy a hazai cigányság jogai „túlságosan is tiszteletben vannak tartva”. A leginkább a baloldali és liberális pártok aggódnak a kisebbségek jogaiért, a DK-sok 4,1, az MSZP-sek 4,6-ra értékelték az állítást.

14. ábra

Mennyire teljesül? A kisebbségek jogai tiszteletben vannak tartva



A nem és az életkor nincs jelentős hatással a kérdésről alkotott véleményre, az iskolai végzettséggel viszont egyenes arányosan növekszik az elégedettség is: a 8 általánost végzetek 5,4-re, a felsőfokú végzettséggel rendelkezők viszont 6,3-ra értékelték az állítást. Ez a tendencia abból fakadhat, hogy az egyre rosszabb társadalmi státuszú emberek vélhetően egyre inkább szemtanúi különböző jogsértéseknek, melyek a kisebbségeket érintik. A településtípust figyelve egyedül a fővárosiaknál látunk hibahatárt meghaladó eltérést, ők 6,2-re értékelték a kérdést.

Szólásszabadság

A rangsor első felében végzett még az az állítás is, miszerint Magyarországon következmények nélkül kifejezhetjük a véleményünket, de a skála középértékének (5,5) megfelelő eredmény nem fest jó képet a magyar szólásszabadság állapotáról. A közepes eredményt magyarázhatja, hogy az elmúlt években számos közszereplőt és nem közszereplőt bélyegeztek meg (vagy akár bocsátottak el) véleménye vagy politikai álláspontjának felvállalása miatt.

A pártpreferencia szerinti megoszlást tekintve itt sincs meglepetés: az ellenzékiek sokkal rosszabbul értékelik az állítást, mint a kormánypártiak (7,6) - utóbbiakat nyilvánvalóan kevésbé fenyegeti megtorlás a hatalom részéről véleményük felvállalása miatt. A legelégedetlenebbek ezúttal is a DK-sok (3,6), de az MSZP és a Jobbik szimpatizánsai is csak 4-re értékelték a kérdést.

15. ábra

Mennyire teljesül? Bárki szabadon elmondhatja a véleményét, anélkül, hogy megtorlástól kelljen tartania



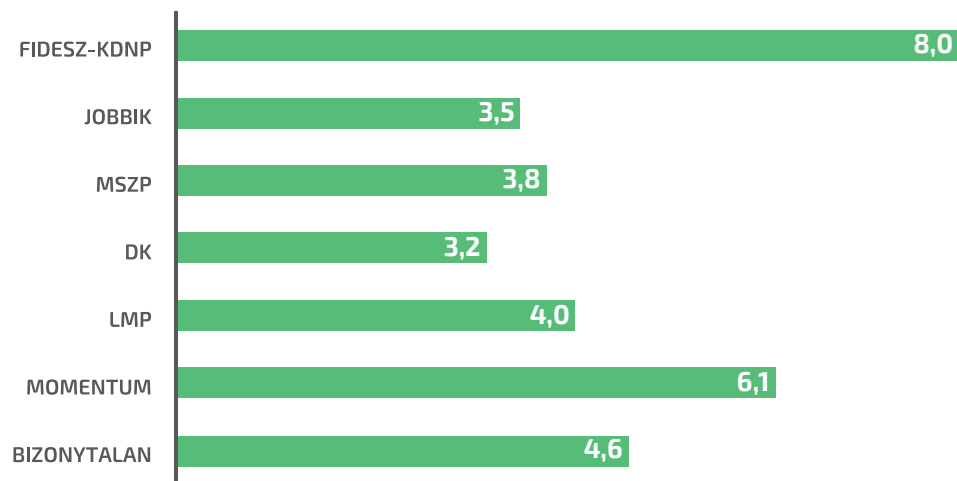
A nemeket figyelve nem látunk eltérést, az életkornál egyedül a 30 évnél fiatalabbak látják valamivel negatívabban (5,2) a helyzetet - de ez vélhetően abból ered, hogy a fiatalok között több az ellenzéki szavazó. Érdekes megfigyelni a végzettség szerinti bontást: a leginkább a legfeljebb 8 általánossal rendelkezők elégedettek a szólásszabadsággal hazánkban. A településtípust figyelve a vidéki városokban élők (5,2) érezhetik a leginkább kiszolgáltatva magukat, azaz ők azok, akik a legjobban tartanak attól, hogy véleményük miatt megtorlás érheti őket. Budapesten egy fokkal szabadabb a levegő: a fővárosban egy egész ponttal (6,2) magasabb értéket adtak a válaszadók, mint a megyeszékhelyeken vagy a kisvárosokban.

Szabad és tisztességes választások

Annak ellenére, hogy ugyancsak a középértékre, összességében 5,5-re értékelték a magyarok a választások szabadságáról és tisztességéről szóló állítást, fontos megjegyezni, hogy óriási különbség van a kérdés megítélésében a kormánypárti és az ellenzéki szavazók között. Míg a kormánypártiakban kétség nem merül fel (8-ra értékelték a hazai választások demokratikusságát), addig - ha a kevés momentumos válaszadót nem számítjuk - az ellenzéki szavazók maximum 4-est, de még a bizonytalanok is csak 4,6-ot adtak erre az állításra.

16. ábra

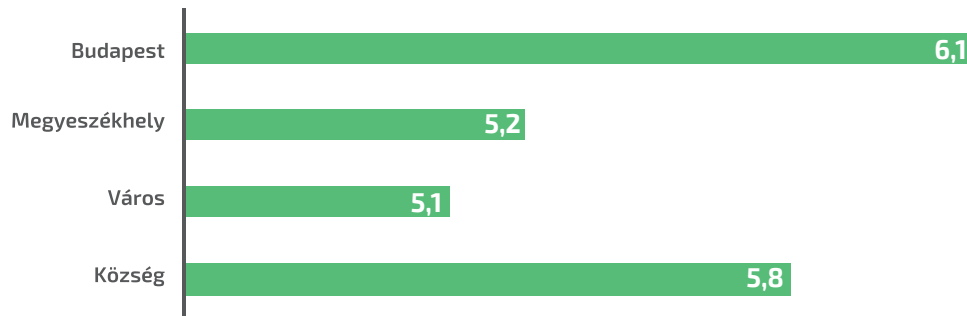
Mennyire teljesül? A választások szabadok és tisztességesek



A nemzet, a végzettséget és az életkort figyelve nem látunk jelentős eltéréseket, egyedül a 30 éven aluliak tűnnek némileg kritikusabbnak a hazai választások tisztaságával kapcsolatban (5,2). Érdekes eltéréseket látunk viszont a településtípus szerinti bontásban, ugyanis – a falvak mellett – Budapesten a leginkább elégedettek a választás tisztaságával. Ne feledjük, a 2018-as országgyűlési választáson épp a fővárosban szavaztak át a legnagyobb arányban a különböző ellenzéki pártok szavazói más pártok egyéni képviselőjelöltjeire, hogy taktikai szavazással próbálják megakadályozni a kormánypárti mandátumszerzést. Számos helyen siker koronázta ezt a törekvést a fővárosban, ami lehet azzal a hatással, hogy relatíve többen gondolják úgy, a választások még elég tiszták ahhoz, hogy ne csak a Fidesz nyerhessen.

17. ábra

Mennyire teljesül? A választások szabadok és tisztességesek

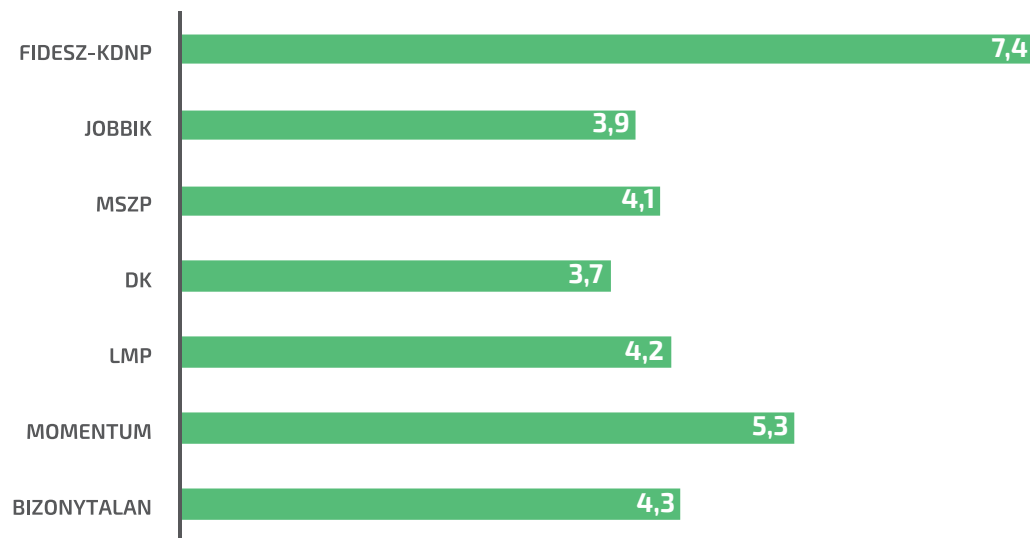


Független igazságszolgáltatás

Nem bíznak meg különösebben a magyarok a hazai igazságszolgáltatás függetlenségében. Mindössze 5,3-re értékelték azt az állítást, miszerint a bíróságok a politikától függetlenül működnek. Nem meglepő módon a fideszes szavazók bíznak leginkább a bírák pártatlanságában (7,4), az ellenzéki szavazók, de még a bizonytalanok is jóval pesszimistábbak a bíróságokra nehezedő politikai nyomás kérdésében. Véleményüket vélhetően az is negatív irányba befolyásolta, hogy az idei országgyűlési választás után a kormány belekezdett a bírósági rendszer átalakításába, melynek egyik legfőbb eleme a politikailag kényes ügyek különbíróságok alá való kiszervezése.

18. ábra

Mennyire teljesül? A bíróságok a politikától függetlenül működnek



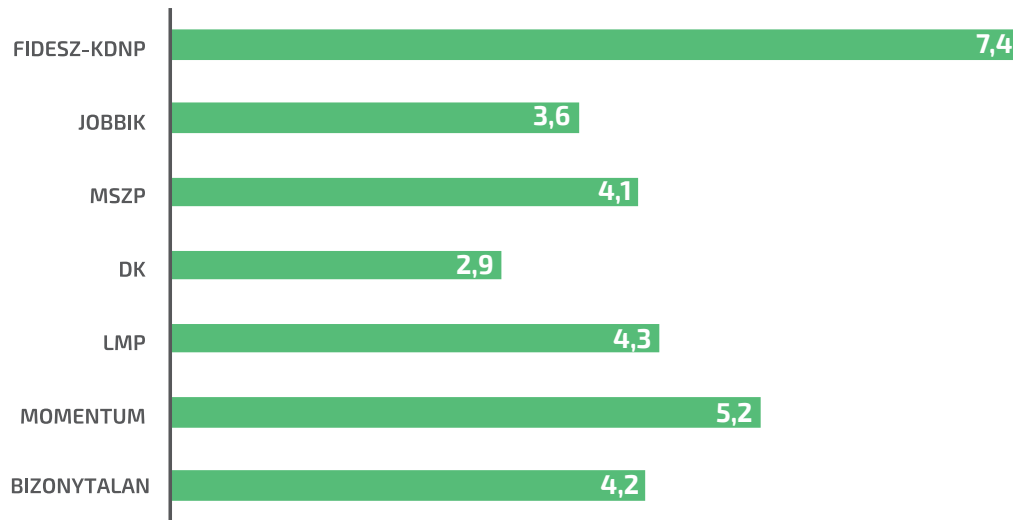
A nem, az életkor vagy a végzettség nincs hibahatárt meghaladó módon hatással a kérdésről kialakult véleményre, a fővárosiak (6,1) viszont az átlagnál szignifikánsan jobban értékelik a bíróságok működését, mint a vidéken élők (4,9-5,3).

Többség és kisebbség viszonya

Érdekesen alakultak annak az állításnak az eredményei, amely arra volt kíváncsi, hogy a magyarok szerint mennyire veszi figyelembe a többség a kisebbség véleményét a döntések meghozatalánál (5,2). A kérdés azért időszerű, mert a kormánypártok rengeteg kritikát kapnak, hogy a törvények meghozatalánál az ellenzéki pártok véleménye nélkül, érdemi viták hiányában hoznak meg döntéseket. Emellett a kormánypártoknak a teljes társadalomban egyharmados támogatottságuk van, és a listás eredményük is 50% alatt maradt az országgyűlési választásokon, mégis rendszeresen hivatkoznak a társadalom többségének felhatalmazására, amikor bizonyos törvényeket hoznak.

19. ábra

Mennyire teljesül? Mindig, mindentől függetlenül a többség akarata érvényesül



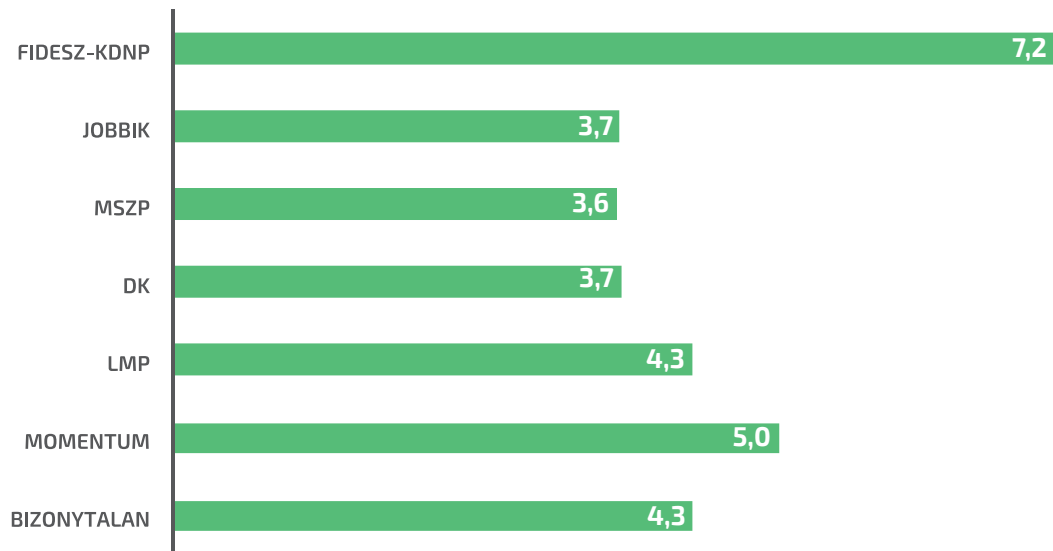
A pártpreferencia szerinti bontás alapján a következő képet kapjuk: a kormánypárti szavazók úgy vélhetik, hogy mivel ők vannak messze a legtöbben valamennyi párt támogatói közül, ezért valóban a többség akarata érvényesül a legtöbb esetben, ezért viszonylag magas pontszámot adtak az állításra. Ezzel szemben az ellenzékiek úgy gondolhatják, hogy többségben vannak a kormánnyal elégedetlenek az országban, mégsem az ő akaratuk érvényesül. Érdeemes kiemelni a DK-s szavazók kifejezetten alacsony pontszámát (2,9), ami nem meglepő annak fényében, hogy ellenzéki politikusok rendszeresen a legnagyobb kisebbségként hivatkoznak a Fidesz táborára. Ezen kívül a különböző társadalmi csoportokban nem látunk jelentős eltéréseket a kérdés megítélésében, egyedül a településtípus befolyásolja a véleményeket: a fővárosiak az átlagnál jobban, a vidéki városokban élők az átlagnál kevésbé értnek egyet az állítással.

Független intézmények – fékek és ellensúlyok

Mindössze 5,2-re értékelték a válaszadók azt az állítást, miszerint vannak a kormánytól független intézmények, melyek korlátozzák a kormány hatalmát. A viszonylag alacsony pontszám vélhetően összefügg azzal, hogy ellenzéki oldalról számtalan kritika éri a törvény szerint független intézményeket, hogy azok kormányzati érdekeket szolgálnak, a Legfőbb Ügyészségtől kezdve az Alkotmánybíróságon és az Állami Számvevőszéken át egészen a Magyar Nemzeti Bankig.

20. ábra

Mennyire teljesül? Vannak olyan kormánytól független intézmények, melyek korlátozzák a kormány hatalmát



A pártpreferenciát tekintve szembevetendő, hogy a szocialista, a DK-s és a jobbikos szavazók egyaránt rendkívül szkeptikusak a független intézmények működésével (4 alatti pontszámot adott mindhárom tábor). A kormánypártok szavazóit leszámítva mindenki (a bizonytalanok is) az átlagnál rosszabbra értékelték az állítást – szerintük a független intézmények nem töltik be a fékek és ellensúlyok rendszerében betöltött szerepüket hatékonyan.

A legfiatalabb korosztály (4,9) ismét némileg kritikusabb az idősebbekhez képest, de a nemünk, az életkorunk vagy az iskolai végzettségünk nincs szignifikáns hatással a kérdésről kialakított véleményünkre. A fővárosiak viszont ismét jelentősen pozitívabban látják a független intézmények helyzetét (6,2), mint a vidéken élők (4,7-5,2).

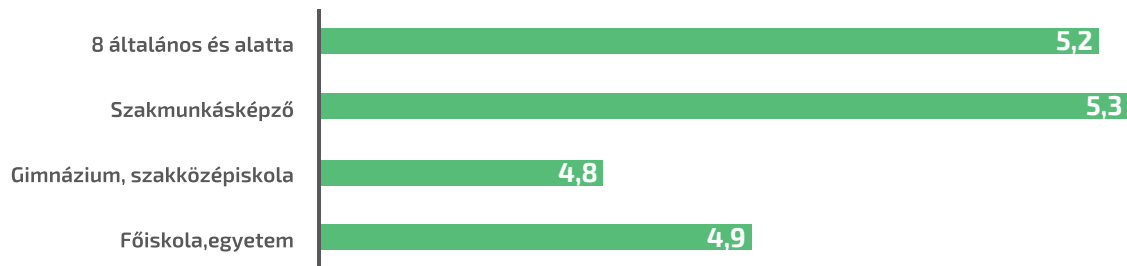
Közmédia kiegyensúlyozottsága

Az „inkább nem teljesül” kategóriába sorolták, és kereken ötösré értékelték a megkérdezettek azt az állítást, miszerint a közmédiában egyenlő feltételekkel juthatnak szóhoz a kormány és az ellenzék képviselői. A közszolgálatinak hívott médiát az elmúlt években számtalan ellenzéki kritika érte a pártatlan tájékoztatás hiánya miatt, kritikusai szerint az évi 80 milliárd forintból működő MTVA kizárólag a kormány kommunikációs eszközeként funkcionál. A kampányidőszakot leszámítva - amikor törvényi kötelezettsége a közmédiának minden országos listát állító pártnak bizonyos megszólalási lehetőséget biztosítani - az állami médiumok elvétve hívnak meg ellenzéki szereplőket műsoraikba, szerintük ugyanis elég a különböző vélemények bemutatása, és nem kötelességük ezen vélemények képviselőinek a megszólaltatása.

Az ellenzéki szavazók kifejezetten alacsony pontokat adtak a közmédia kiegyensúlyozottságával kapcsolatos állításra, a DK-sok 3, az LMP-sek 3,4, a jobbkiosok 3,6, a szociálisták 3,7 pontot adtak átlagosan a kérdésre, szemben a kormánypárti szavazókkal, akik viszont 7,2-re értékelték a közszolgálati csatornák szerkesztési gyakorlatát.

21. ábra

Mennyire teljesül? A közmédiában egyenlő feltételekkel juthatnak szóhoz a kormány és az ellenzék képviselői



A kor és a nem nincs számottevő hatással az álláspontokra, viszont a végzettséggel kapcsolatban megfigyelhetünk egy érdekes tendenciát: a képzettebb rétegek valamivel szigorúbbak az MTVA-val, mint a kevésbé tanult társadalmi csoportok - előbbiek vélhetően kritikusabb és tudatosabb médiafogyasztók, mint a legfeljebb szakmunkás végzettséggel rendelkezők. A budapestiek átlagosan ismét pozitívabban látták a helyzetet, 6-osra értékelték a közmédia kiegyensúlyozottságát, szemben a vidéken élőkkel, akik mindössze 4,7 és 4,9 közötti értékeléseket adtak.

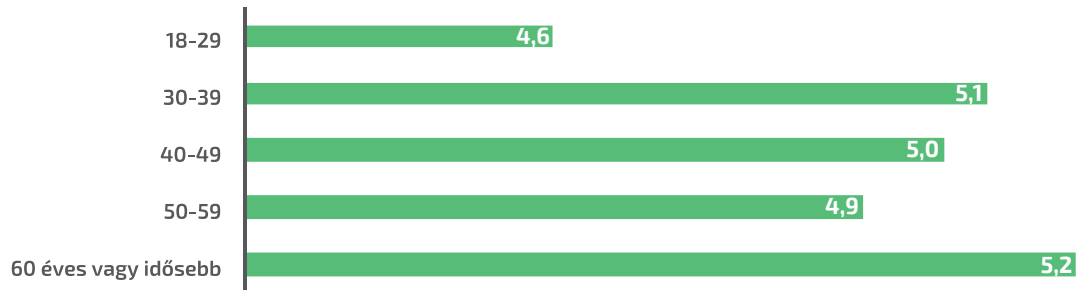
Életszínvonal

A kedvező makrogazdasági mutatók ellenére általánosságban nem igazán érzik a bőrükön a magyarok, hogy javul az ország helyzete: mindössze 5-öst kapott az az állítás, miszerint Magyarországon javul az életszínvonal. Ahogy a többi állításnál, a gazdasági helyzetet is más szemüvegen keresztül figyelik az ellenzéki és a kormánypárti szavazók: míg a kormánypártiak 7,1-re értékelték az állítást, addig a DK és a Jobbik szavazói 3,4-t, a szocialisták 3,5-t, míg az LMP-sek 4,4-t adtak az állításra. Az életszínvonal alakulásával kapcsolatban egyébként a bizonytalanok sem adtak fényes értékelést (4,1).

A nemek ismét nincsenek hatással a véleményekre, viszont érdekes megfigyelni a korosztályok szerinti bontást: a leginkább a 60 évnél idősebbek elégedettek a gazdasági helyzettel (5,2) – emlékeztet, hogy az elmúlt években a kormány emelt a nyugdíjakon, valamint több alkalommal is kaptak a nyugdíjasok alanyi jogon Erzsébet-utalványt. Ezzel szemben a leginkább a fiatalok (a 18-29 éves korosztály) elégedetlenek (4,6) a helyzettel, ők azok, akik a legkevésbé érzik saját bőrükön a gazdasági fejlődést. Ez a percepció is a magas kivándorlási szándék mögött állhat.

22. ábra

Mennyire teljesül? Javul az életszínvonal



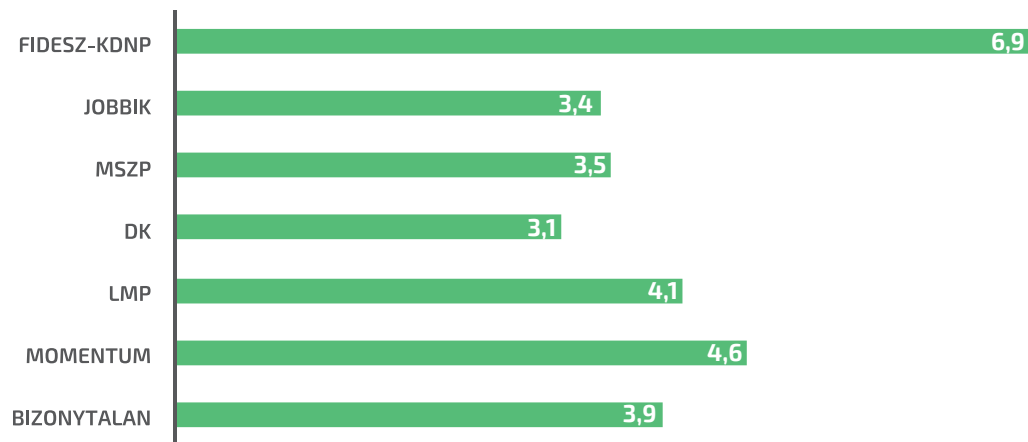
A legkevésbé a gimnáziumot végzettek gondolják úgy, hogy javul a gazdasági helyzet, míg a leginkább a szakmunkások látják pozitívan a hazai gazdaságot. Emellett kimagaslóan jónak számít a budapestiek véleménye a kérdésben (5,9), ami a főváros gazdasági erejét tekintve nem véletlen. Budapesten kívül azonban több mint egy ponttal alacsonyabb értékre, mindössze 4,5-4,7-re értékelték az állítást.

Konszenzusos döntéshozatal

A parlamenti munka konszenzusos jellegéről még annyira sincs jó véleménnyel a magyar társadalom, mint a közmédia kiegyensúlyozottságáról vagy a független intézmények működéséről: mindössze 4,8-re értékelték a válaszadók azt az állítást, hogy a kormány az ellenzék véleményét is figyelembe veszi a döntéseinél. Az utóbbi nyolc évben rutinszerűvé váltak azok a hangok, miszerint a kormánypártok érdemi vita nélkül söprik le az ellenzéki kezdeményezéseket az asztalról, sokszor el sem olvassák az ellenzéki módosító javaslatokat, vagy egyszerűen a kormánypárti képviselők bojkottálják az ellenzék által összehívott parlamenti üléseket.

23. ábra

Mennyire teljesül? A kormány az ellenzék véleményét is figyelembe veszi a döntéseinél



Erre a kérdésre a kormánypárti szavazók sem adtak 7-esnél jobb értékelést, vélhetően ők is valamennyire egyoldalúnak tartják a jelenlegi törvényhozást. Az ellenzéki szavazók alacsony értékelése mellett feltűnő a bizonytalanok 4-est meg nem haladó pontszáma is. A nem vagy az életkor nincs jelentős hatással a véleményekre, de a végzettségnél is csak a szakmunkásoknál (5,1) és a gimnazistáknál (4,5) látunk hibahatárt meghaladó eltérést. A fővárosiak (5,9) és a vidékiek (4,5-4,7) között ismét jelentős eltérést figyelhetünk meg.

Társadalmi egyenlőtlenségek

A második legrosszabb pontszámot a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésével kapcsolatos állítás kapta, a magyar demokrácia ebben a Fidesz-kormányok alatt sem teljesít jól, sőt, a választók értékelése lesújtó. Mindössze 4,5-re értékelték a válaszadók az állítást – ez egyértelműen annak a jele, hogy a társadalomban általános a meggyőződés a jövedelmi olló nyílásáról. A bizonytalanok és az ellenzéki pártok véleménye alig tér el egymástól: a parlamenti ellenzéki pártok szavazói 3,2-3,4 között értékelték az állítást, a párt nélküliek körében ez az arány 3,7. A kormánypártok szavazói ennél pozitívabban tekintenek saját pártjuk kormányzásának egyenlőtlenségekre gyakorolt hatására, de nem sokkal: a többi kérdéshez képest alacsonynak számító 6,5-t adtak az állításra.

A kérdést a pártpreferenciát leszámítva kifejezetten egyhangúan látja a magyar társadalom, sem a nem, sem az életkor vagy a végzettség tekintetében nem beszélhetünk hibahatárt meghaladó eltérésről. Egyedül a főváros-vidék törvonal érvényesül láthatóan a kérdésben, de ez ismét csak vélhetően abból fakad, hogy Budapesten jóval magasabb az éltszínvonal, mint vidéken.

24. ábra

Mennyire teljesül? Csökkennek a társadalmi egyenlőtlenségek

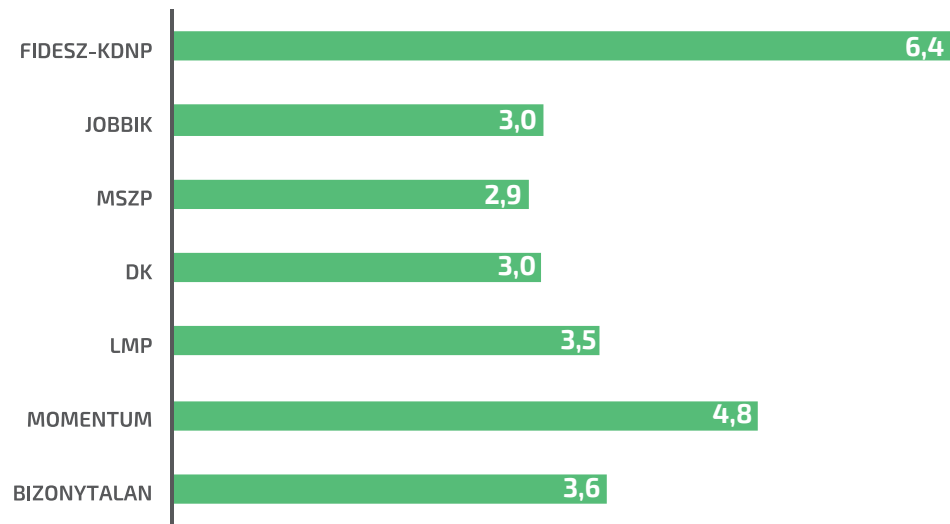


Korrupció

A legkevésbé a magyarok az átláthatósággal és a korrupciós helyzettel elégedettek, mindössze 4,4-t kapott az az állítás, miszerint hazánkban alacsony a korrupció mértéke. Ez nem igazán ad okot meglepetésre, a rendszerváltás óta kifejezetten alacsony a bizalom a magyar politikusok felé, az elmúlt évek folyamatos korrupciós botrányai pedig érthetően tovább erősítették ezt a közvélekedést.

25. ábra

Mennyire teljesül? Alacsony a korrupció mértéke



A korrupció kiterjedtségéről láthatóan a fideszesek is tudnak: a kormánypárti szavazók erre a kérdésre adták a legalacsonyabb pontszámot. A parlamenti ellenzéki pártok szimpatizánsainak természetesen rendkívül negatív a véleménye - az LMP-sek még a leginkább derűlátónak számítanak, az egyébként nagyon alacsony 3,5-s értékeléssel. Fontos látni, hogy a bizonytalanok is kifejezetten alacsony pontszámmal díjazták a magyar demokrácia állapotát a korrupció szempontjából - ez a kiábrándultság is vélhetően összefügg a politikától való elfordulásukkal.

Nemtől, kortól és végzettségtől független a lesújtó vélemény, egyedül a budapestiek körében magasabb némileg a bizalom a politikusok felé, ők 5,6-ra értékelték az állítást, szemben a vidékiekkel, akik egységesen 4,1-t adtak a politikusok és a gazdasági szereplők közvagyon megkárosító viselkedéséről szóló állításra.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a demokrácia bizonyos elemeinek, jellemzőinek és a demokráciával kapcsolatos elvárásoknak a teljesüléséről alkotott vélemények tekintetében a legmeghatározóbb változó a pártpreferencia. Az ellenzéki és a kormánypárti szimpatizánsok mintha két különböző ország politikai berendezkedéséről nyilvánítottak volna véleményt. A Fidesz-szavazók átlagosan kétszer magasabb pontszámot adtak a különböző állításokra, mint az ellenzéki pártok támogatói. A leginkább elégedetlenek a Demokratikus Koalíció szavazói tekinthetőek, de a Jobbik és az MSZP támogatói is rendkívül borúsan látják a hazai demokrácia minőségét. Az LMP-sek a többi ellenzéki szavazóhoz képest egy fokkal kevésbé kritikusak, de így is az elégedetlenebb oldalhoz tartoznak. A bizonytalan szavazók is elégedetlenek a demokrácia működéssel, ők átlagosan 0,8-1 ponttal adtak rosszabb értékelést az átlagnál.

A nem, az életkor és a végzettség alig befolyásolja a véleményeket, habár azt ki kell emelni, hogy a 30 éven aluliak rendre kritikusabbak voltak a többi korosztályhoz képest. A településtípus tekintetében viszont meghatározó a főváros-vidék törésvonal: a budapestiek minden állítást szignifikánsan pozitívabban értékelték, mint a vidékiek, pedig a főváros hagyományosan ellenzéki és kormánykritikusnak tekinthető. Ez arra enged következtetni, hogy a 2018-as fővárosi fideszesek kiemelkedően elégedettek kedvenc pártjuk munkájával, ami ellensúlyozza a Budapesten kétségkívül erősen meglévő ellenzéki véleményeket.

3. Élet a mai magyar demokráciában – állampolgári vélemények

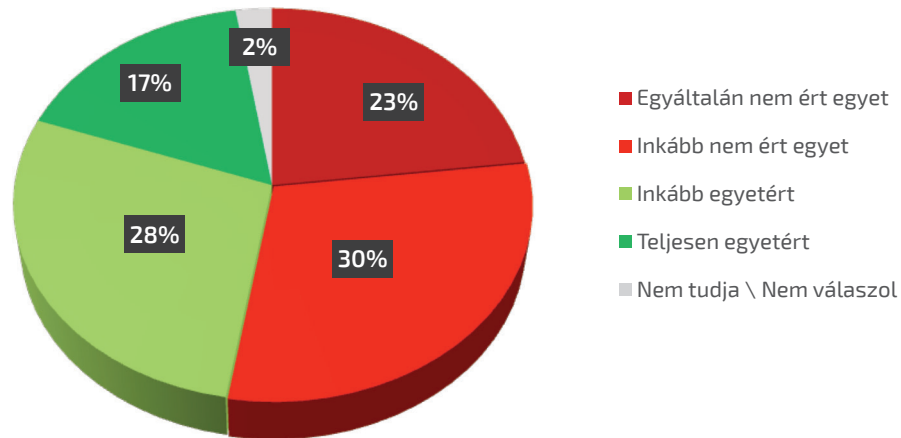
A mai magyar demokrácia megítélésének minél mélyebb megértése érdekében a demokrácia különböző feltételeinek és jellemzőinek teljesülését vizsgáló állítások mellett eldöntendő kérdéseket is feltettünk a válaszadóknak. Ezekkel a kérdésekkel az volt a célunk, hogy többet tudjunk meg arról, miként vélekednek a választók a magyar demokrácia néhány gyakorlati aspektusáról. Hozzá tud-e jutni mindenki megbízható információkhoz? Törődik-e a kormány azokkal, akik nem rá szavaznak? Elszámoltathatóak-e a politikusok, vannak-e a tetteiknek következményeik? Érdemi beleszólási lehetőségek a közügyekbe a Nemzeti Konzultációk vagy sem? Szűkíteni kellene a választójogot vagy éppen bővíteni? Többek között ilyen kérdésekre kerestük a választ.

Sajtószabadság

Az elmúlt évek médiapiaci változásai miatt számos esetben felmerült, hogy hazánkban a sajtószabadság súlyos veszélyben van. Ilyen esetekben a kormánypárti megszólalók rendre azzal védekeztek, hogy az ellenzéki hangok léte már önmagában azt jelzi, hogy hazánkban virágzik a sajtószabadság. A magyarok viszont csak szűk többséggel ugyan, de elutasítják azt az állítást, miszerint „Magyarországon sajtószabadság van, hiszen a média szabadon bírálhatja a kormányt”. A megkérdezettek 45%-a értett egyet ezzel a kijelentéssel, szemben 53%-kal, akik szerint a sajtószabadság ennél összetettebb fogalom.

26. ábra

Magyarországon sajtószabadság van, hiszen a média szabadon bírálhatja a kormányt

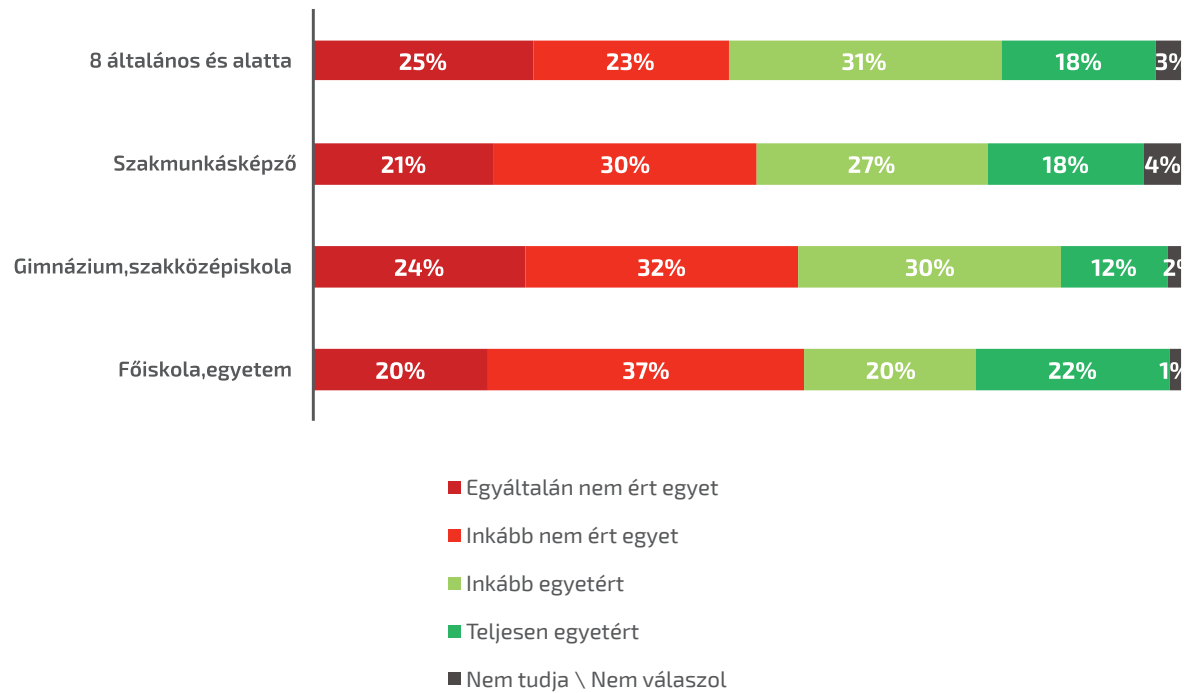


A kormánypárti és ellenzéki szavazók ismét teljesen ellentétes véleményen vannak: előbbieknek 73%-a értett egyet az állítással, míg a Jobbik, MSZP és LMP szavazóinak mindössze a 29%-a, de még a bizonytalanok között is mindössze 31%-os az egyetértési arány. A legkevésbé a DK-sok találták helyénvalónak a sajtószabadságra vonatkozó állítást, mindössze minden ötödik értett egyet vele (21%).

A nem és az életkor nincs szignifikáns hatással a kérdésről alkotott véleményekre, és a településtípusnál sem látunk egyértelmű tendenciát. Viszont a végzettséget tekintve kiderül: minél tanultabb valaki, annál inkább kritikusabb a kormányzat érvelésével. A 8 általánost végzettek 49%-a, a főiskolát végzetteknek viszont csak a 42%-a értett egyet az állítással.

27. ábra

Magyarországon sajtószabadság van, hiszen a média szabadon bírálhatja a kormányt

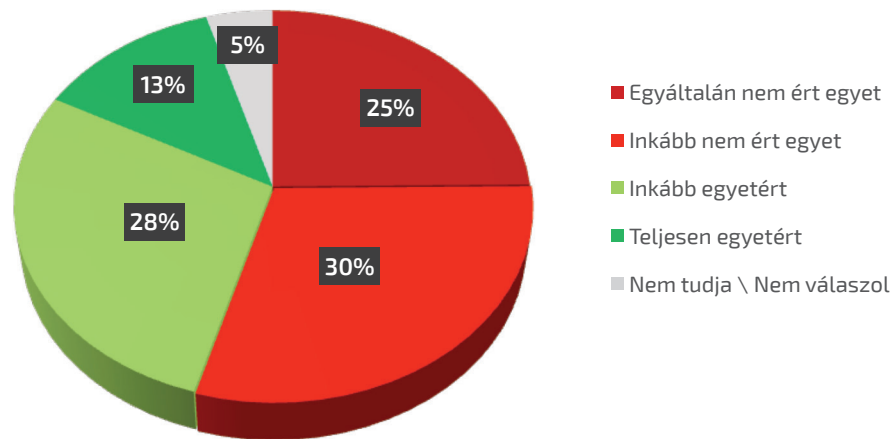


Információszabadság

Az információszabadság kérdésében is megosztott, de inkább szkeptikusnak tekinthető a magyar társadalom: a megkérdezettek 41%-a vélte úgy, hogy hazánkban bárki hozzáférhet megbízható információkhoz, szemben 54%-nyi válaszadóval, akik nem értettek egyet az állítással. Mint ismert, az elmúlt években a teljes megyei lappiac és a vidéki rádiók jelentős része került kormányközeli szereplők kezébe, valamint megszűnt vagy kormánypárti befolyás alá került jónéhány kritikus hangvételű TV csatorna, napi és hetilap valamint internetes portál, emellett számtalan kritika éri a közmédia, valamint a második legnézettebb kereskedelmi csatorna hírműsorait az elfogult szerkesztési módszerek miatt.

28. ábra

Magyarországon bárki hozzáférhet megbízható információkhoz

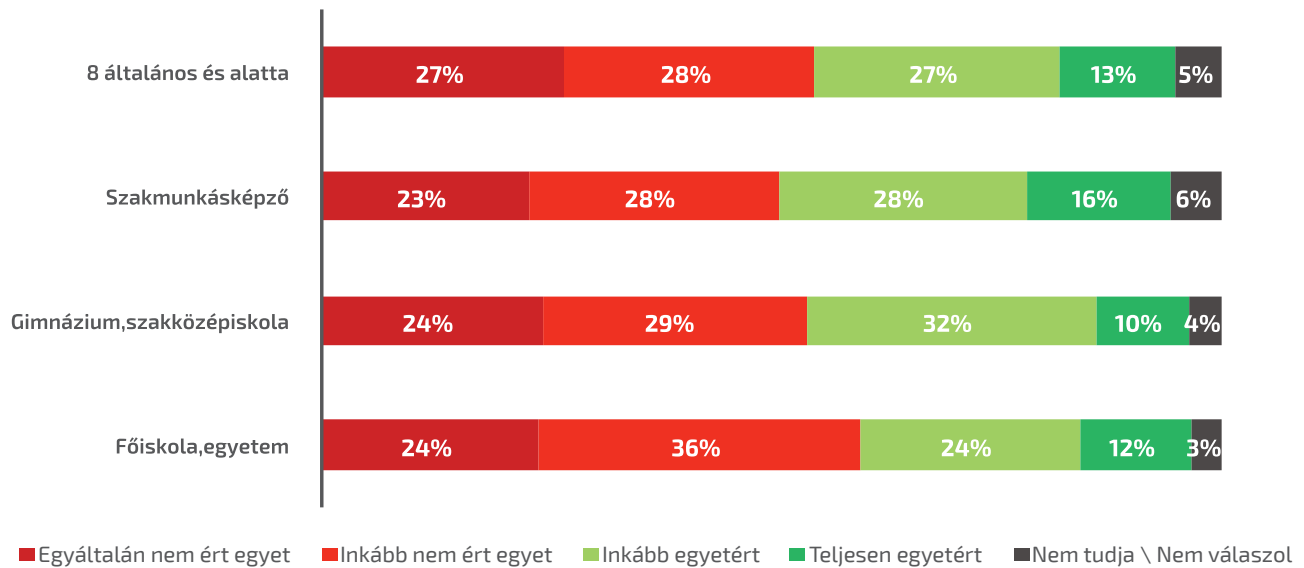


A pártok szerinti bontás rámutat, hogy a kormánypárti szavazók is valamelyest megosztottak e kérdésben: 58%-uk értett egyet az állítással, 37%-uk utasította el, ami azt jelenti, hogy egy jelentős részük kritikusan figyelheti az elmúlt évek változásait a magyar médiában. Mind az ellenzékiek, mind a bizonytalanok körében többségben van az elutasító álláspont: a leginkább a szocialisták látják borúsán a megbízható információkhoz való jutás lehetőségét (83%), a jobbkos és a DK-s szavazók véleménye megegyezik (67-67%), az LMP-sek körében viszont kiegyenlített a két tábor, és csak hajszálnyival vannak többen az állítást elutasítók (51% vs. 46%).

A nemet és az életkort figyelve egyértelmű tendenciát nem figyelhetünk meg, viszont szignifikánsan eltér a véleménye a felsőfokú végzettséggel rendelkezőknek: a legképzettebb réteg (60%) szkeptikusabb a mindenki számára hozzáférhető megbízható információkat tekintve, mint a kevésbé képzett társadalmi csoportok (51-55%), előbbiek vélhetően nagyobb eséllyel is ismerik fel a megtévesztő információkat.

29. ábra

Magyarországon bárki hozzáférhet megbízható információkhoz



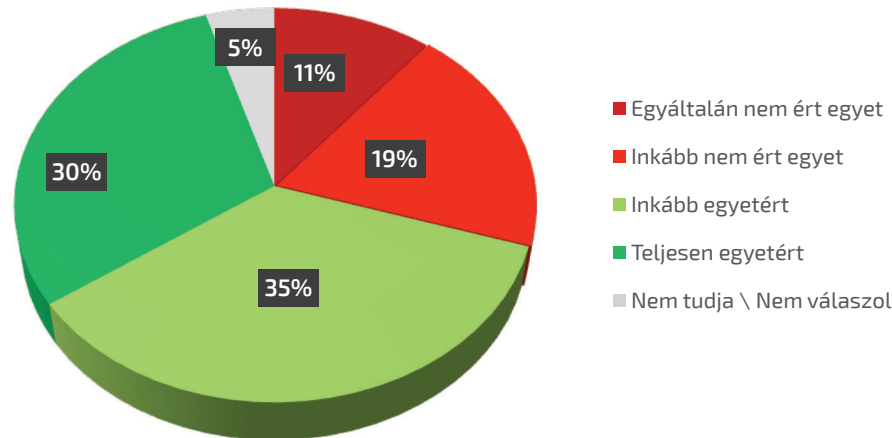
A településtípust tekintve is minimális eltéréseket látunk csak, az elutasítási arány mindegyik csoportnál 54-56% között van, viszont érdekes, hogy a budapestiek 44%-ban értenek egyet az állítással, a községben élők körében ez az arány viszont csak 38% - ez összefüggésben lehet azzal, hogy a fővárosban lényegesen több kormánykritikus hangvételű média érhető el, mint a kistélepüléseken.

Független sajtó

Nem hisz viszont a magyarok többsége a független sajtó eszméjében: a megkérdezettek 65%-a inkább úgy véli, hogy a sajtó törvénytörően húz valamilyen irányba, szemben 30%-nyi magyarral, akik úgy látják, hogy a független, örökutya szerepet betöltő média eszméje nem meghaladott. Mint ismert, a kormánypárti megszólalók az elmúlt években számtalan támadást intéztek az önmagukat függetlennek tartó médiumok felé, különböző érdekeket szolgáló ügynökként bélyegezve őket.

30. ábra

Független sajtó nem létezik



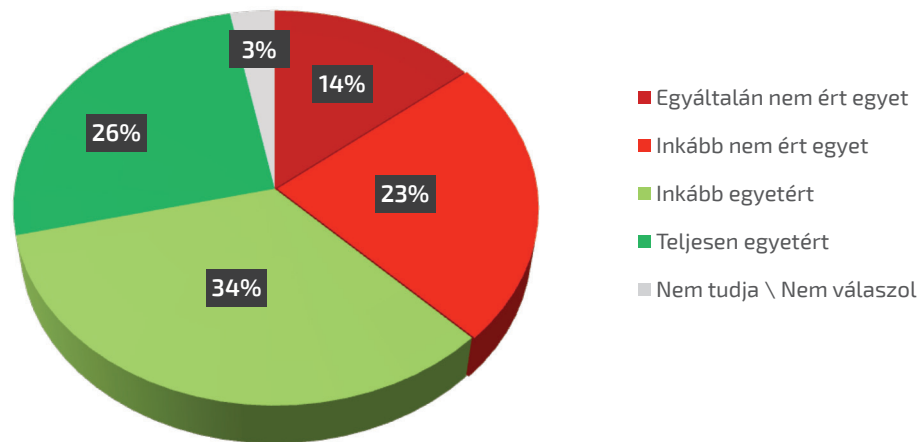
Szokatlan egyetértés mutatkozik a kérdésben a kormánypárti és az ellenzéki szavazók között: habár érdekes módon az LMP szavazói a leginkább gyanakvóak médiában dolgozók felé, a fideszes, a jobbikos és az MSZP-s szavazók véleménye között alig pár százalékpontnyi eltéréseket fedezhetünk csak fel. A leginkább még a DK-sok hisznek a demokrácia egyik alapvetésében, de körükben is többségben van a szkeptikus álláspont. A teljes képhez hozzátartozik, hogy az egyetértés oka különböző is lehet: míg a kormánypártiak többségükben vélhetik úgy, hogy általánosságban nincs is ilyen, hogy független média, addig az ellenzékiek körében gyakori álláspont lehet, hogy az elmúlt évek átalakulásai miatt konkrétan Magyarországon nem nagyon van már ilyen.

Ellenzéki szavazók helyzete

Többségben vannak azok, akik úgy érzik, a kormány csak azokkal törődik, akik rájuk szavaznak. A megkérdezettek 60%-a értett egyet az állítással, míg 37% szerint a kormány minden választói csoport érdekét figyelembe véve hozza meg döntéseit.

31. ábra

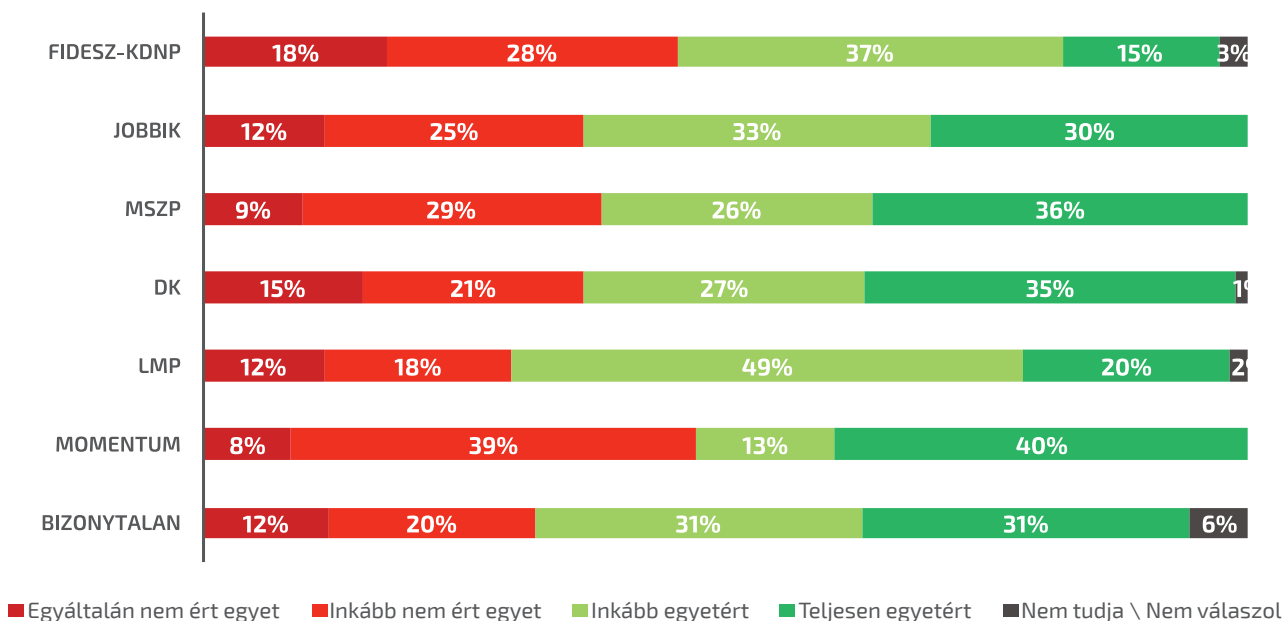
A kormány csak azokkal törődik, akik rájuk szavaznak



Nem látunk óriási eltérést a kormánypárti és ellenzéki szavazók véleménye között: a fideszesek 52%-a ért egyet az állítással, tehát körükben is többségben van az az álláspont, hogy az ellenzéki szavazók érdekeit nem veszi figyelembe a kormány. Ezzel szemben az ellenzéki és bizonytalan szavazóknál 62-69% között változik az egyetértési arány, tehát a nem kormánypártiak körülbelül kétharmada érzi úgy, hogy a kormány egyáltalán nem törődik velük.

32. ábra

A kormány csak azokkal törődik, akik rájuk szavaznak



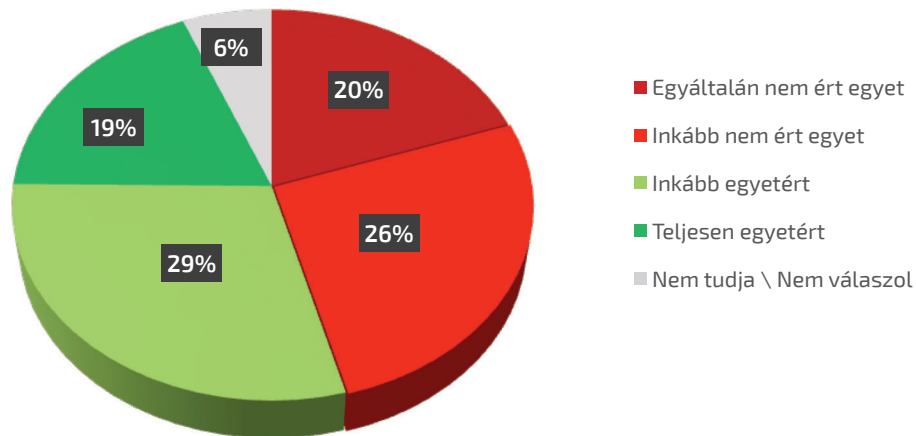
A különböző korosztályok véleményét vizsgálva azt látjuk, hogy a 40 éven aluliak és felettiak között van eltérő különbség: a fiatalabbak körében 63-66% az egyetértési arány, az idősebbeknél 54-58% között mozog. Ezen kívül némi különbségről csak a végzettséget figyelve beszélhetünk: míg a legfeljebb 8 általánossal vagy szakmunkás papírokkal rendelkezők 61-62%-a értett egyet az állítással, addig a közép- vagy felsőfokú papírokkal rendelkező esetében ez az arány csak 57-58%.

Vallásszabadság

Míg korábban láttuk, hogy a magyarok szerint viszonylag jól érvényesül a vallásszabadság az országban, addig azt is megállapíthatjuk, hogy egyébként a magyarok felének (48%) lenne ötlete arra, hogy milyen vallást kellene betiltani. Mivel - az LMP szavazók mellett - a kormánypártiak értettek leginkább egyet az állítással, így feltételezhetjük, hogy ennek az eredménynek van köze az elmúlt évek erősen iszlámellenes közhangulatához.

33. ábra

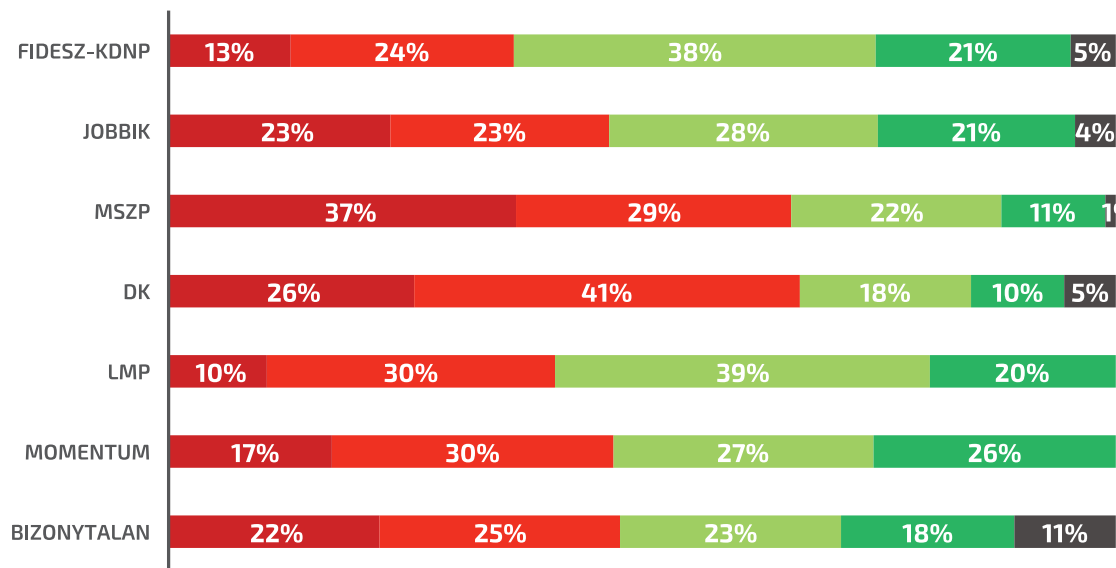
Van olyan vallás, melynek gyakorlását be kéne tiltani



A leginkább az MSZP és a DK szavazói tűnnek toleránsnak, nagyjából kétharmad-egyharmad arányban oszlanak meg a vélemények, a jobbikosok körében viszont kiegyenlített a két tábor. Utóbbi azért érdekes, mert az eredmények alapján mérsékeltebbnek tűnik a kérdésben a Jobbik szavazótábor a Fideszénél.

34. ábra

Van olyan vallás, melynek gyakorlását be kéne tiltani



■ Egyáltalán nem ért egyet ■ Inkább nem ért egyet ■ Inkább egyetért ■ Teljesen egyetért ■ Nem tudja \ Nem válaszol

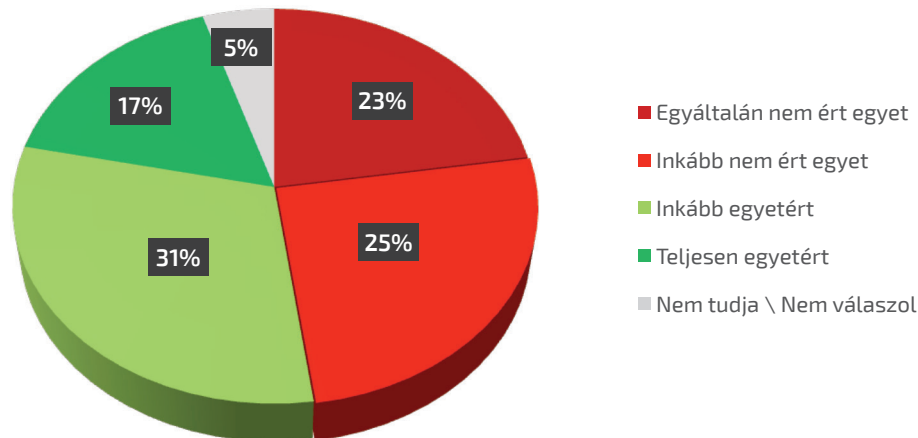
A különböző társadalmi csoportokat figyelve láthatóak eltérések, de egyértelmű tendenciát sehol sem figyelhetünk meg: a 30 éven aluliak a leginkább toleránsak (50-42%), szemben a 30-as korosztállyal, ahol viszont jelentős többségben vannak a vallásszabadságot korlátozó hangok (34-58%), az idősebbek véleménye ugyanakkor megegyezik az átlaggal. Az iskolázottságot figyelve csak a szakmunkás végzettségűeknél látunk szignifikáns eltérést, ők az átlagosnál kevésbé toleránsak (39-54%).

A tudomány függetlensége

Nem látja biztosítottnak a magyar társadalom fele a tudomány függetlenségét hazánkban. A megkérdezettek 47%-a vélte úgy, hogy hazánkban a tudomány a politikától függetlenül működik, míg 48% szerint a politika beleszól a tudomány életébe. Az eredményeket vélhetően nagyban befolyásolta, hogy az adatfelvétel előtti hetekben hangos vita alakult ki a magyar kormány és az MTA között, továbbá a CEU körül kialakult helyzet is hozzájárulhatott ehhez.

35. ábra

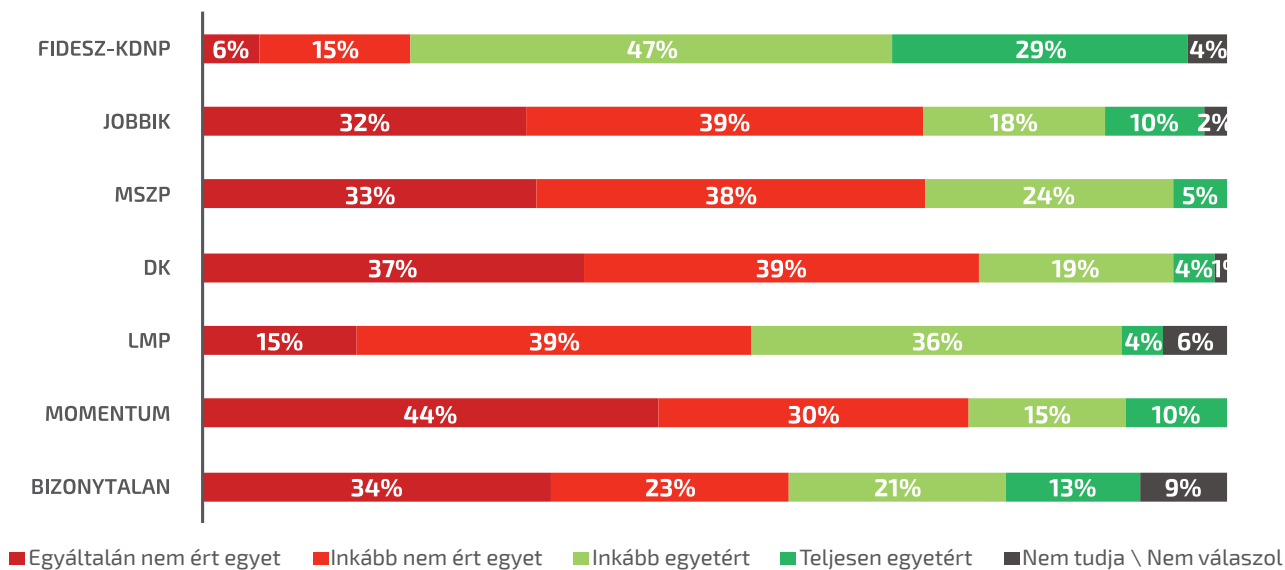
A tudomány hazánkban a politikától függetlenül működik



Nem meglepő módon a pártpreferencia kifejezetten erős hatással volt a véleményekre. A kormánypárti szavazók háromnegyede (76%) nem lát semmilyen problémát a hazai kutatók és tudósok függetlenségét tekintve, az ellenzékiek viszont sokkal borúsabbnak látják a helyzetet: a jobbikos és szocialista szavazók 70-70%-a, a DK-sok 76%-a aggódik a hazai tudósok függetlenségéért, az LMP-sek pedig megosztottabbak a kérdésben (54-40%, az aggódók vannak többben).

36. ábra

A tudomány hazánkban a politikától függetlenül működik



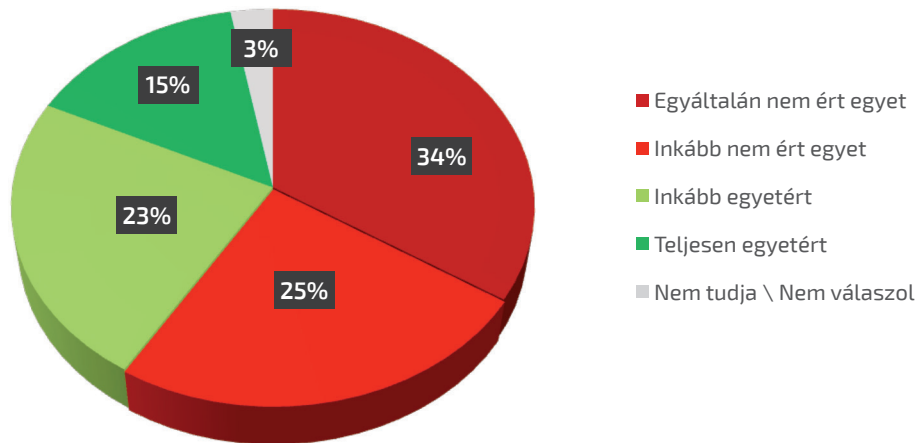
Az életkort figyelve a leginkább a 60 év felettiiek aggódnak a legjobban a tudomány függetlenségéért (54-42%), és érdekes módon pont a felsőfokú végzettséggel rendelkezők hisznek még abban a leginkább (54%), hogy a tudósok, kutatók a politikától függetlenül tudják végezni a munkájukat.

Elszámoltathatóság – „a következmények nélküli ország”

Szkeptikus a magyarok többsége a politikusok elszámoltathatóságával kapcsolatban is. A megkérdezetteknek csak a 38%-a értett egyet azzal az állítással, hogy a politikusokra ugyanazok a törvények vonatkoznak, mint az átlagemberekre, 59%-nak viszont ennél jóval negatívabb a véleménye. Utóbbiak szkeptikussága vélhetően abból fakad, hogy az elmúlt években számos botrányt robbantott ki a sajtó különböző politikusok kétes ügyletei miatt, de elmarasztaló bírósági ítélet szinte egyetlen esetben sem történt.

37. ábra

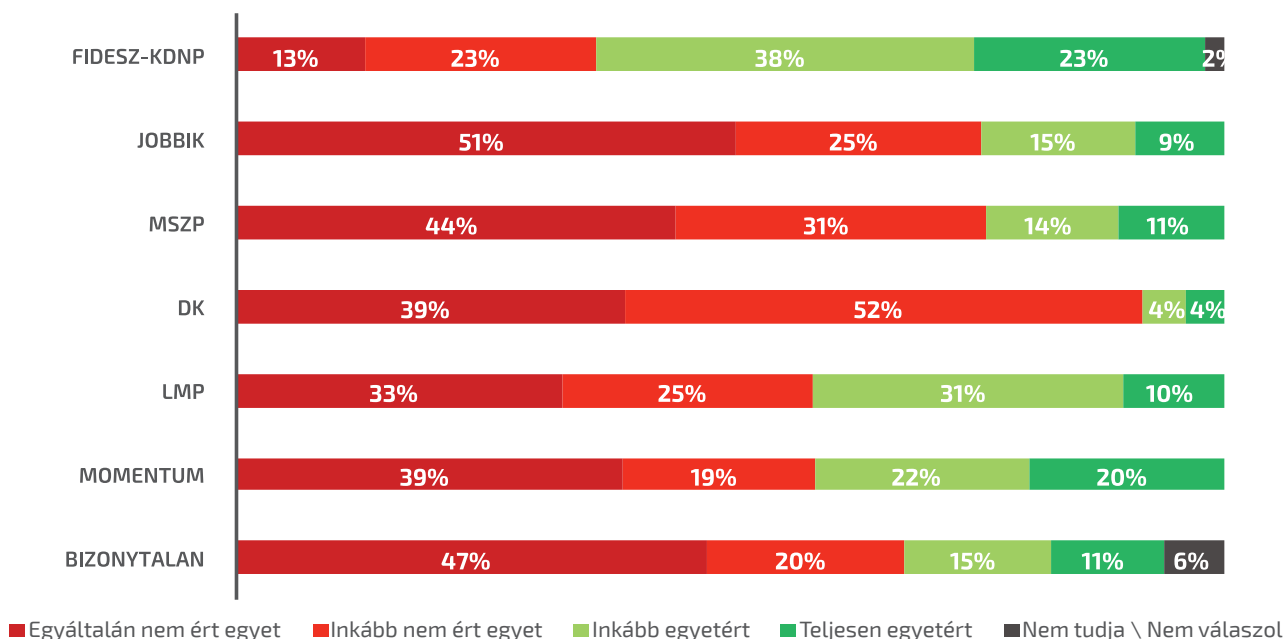
Magyarországon a politikusokra ugyanazok a törvények vonatkoznak, mint az átlagemberekre



A várakozásoknak megfelelően a kormánypárti szavazók pozitívabban látják a helyzetet: 62%-uk hiszi azt, hogy hazánkban a törvény előtt mindenki egyenlő, viszont az ellenzéki térfélen mindegyik párt táborában többségben vannak a kételkedő vélemények. A Jobbik és az MSZP szavazóinak is a háromnegyede véli úgy, hogy a hazai politikai establishmentnek kiváltságai vannak a törvény előtt, a DK-sok elsöprő többsége (90%) bizalmatlan, az LMP (és a Momentum) szavazói viszont némileg megosztottabbak.

38. ábra

Magyarországon a politikusokra ugyanazok a törvények vonatkoznak, mint az átlagemberekre

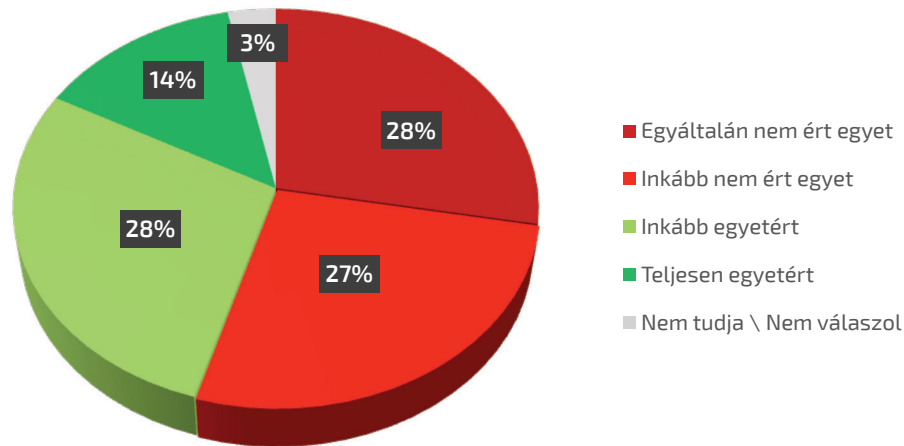


A középkorúak nagyobb bizalommal tekintenek a törvény előtti egyenlőségre (42 és 46%), mint a fiatalok vagy az 50 felettek, a végzettség szerinti bontást figyelve pedig a szakmunkások (42%) a leginkább bizakodók. Ennél a kérdésnél is előtérbe kerül a főváros-vidék törésvonal, míg Budapesten minimális többségben vannak az optimisták (51%), addig a vidékiek körében 33-37% között változik azoknak az aránya, akik bíznak abban, hogy a politikusoknak ugyanúgy a törvény előtt kell felelniük, ha bűnt követnek el, mint a többi állampolgárnak.

Az előző kérdéshez hasonlóan szkeptikusok a magyarok azzal kapcsolatban, hogy a magyar politikai életben következményei lennének a tetteknek: 55% szerint a politikusok lényegében bármit megtehetnek, és csak 42% véli úgy, hogy az országot vezető elitnek a cselekedeteinek a következményeit viselnie kell.

39. ábra

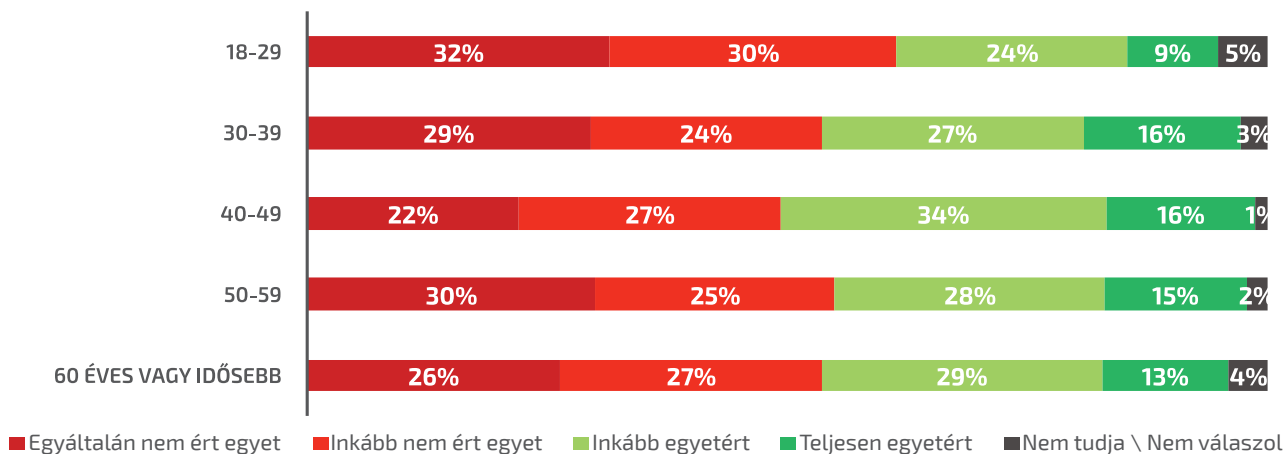
Magyarországon a politikában a tetteknek következménye van



Kormánypártiak és ellenzékiek ismét másik szemüvegen keresztül figyelik az hazai politikai életet: míg a kormánypártiaknál 69% értett egyet az állítással, addig a jobbkiosoknak (25%) és a DK-soknak (24%) csak a negyede, a szocialistáknak (35%) és az LMP-seknek (37%) pedig bő harmada értett egyet az állítással, de a bizonytalanoknak is csak 29%-a véli úgy, hogy a hazai politikai életben nem lehet kibújni a tettek következményei alól.

40. ábra

Magyarországon a politikában a tetteknek következménye van



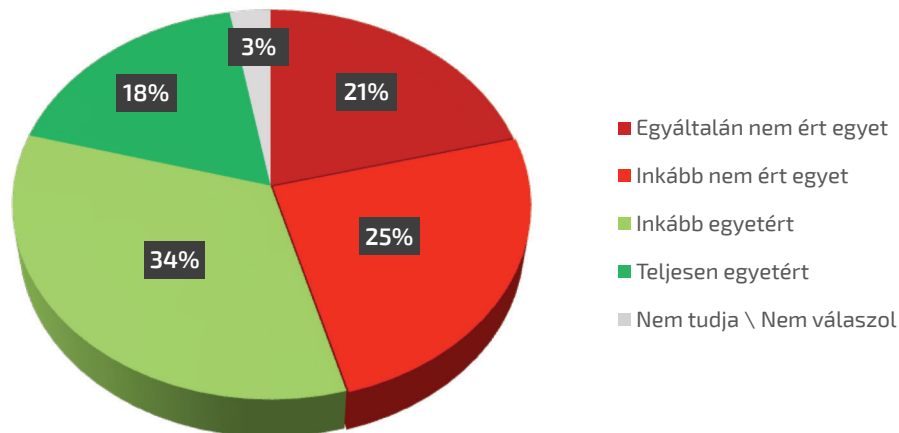
A legfiatalabb korosztály a leginkább lemondó a hazai politikai életet tekintve, mindössze egyharmaduk értett egyet az állítással, szemben a negyvenes korosztállyal, ahol két pontosan ugyanakkora tábort látunk (49-49%). Ismét jelentősen máshogy ítélik meg a kérdést a fővárosban és azon kívül: Budapesten többségben vannak az optimista vélemények (52%), míg vidéken az egyetértési arány 37-42% között változik.

Nemzeti konzultációk

Szűk többségben (52%) vannak azok hazánkban, akik szerint a kormány által rendszeresen lebonyolított Nemzeti Konzultációk érdemi lehetőséget biztosítanak az állampolgároknak véleményük kifejtésében, szemben azokkal, akik ennél kritikusabban állnak a kormány által összeállított politikai kérdőívekhez (46%).

41. ábra

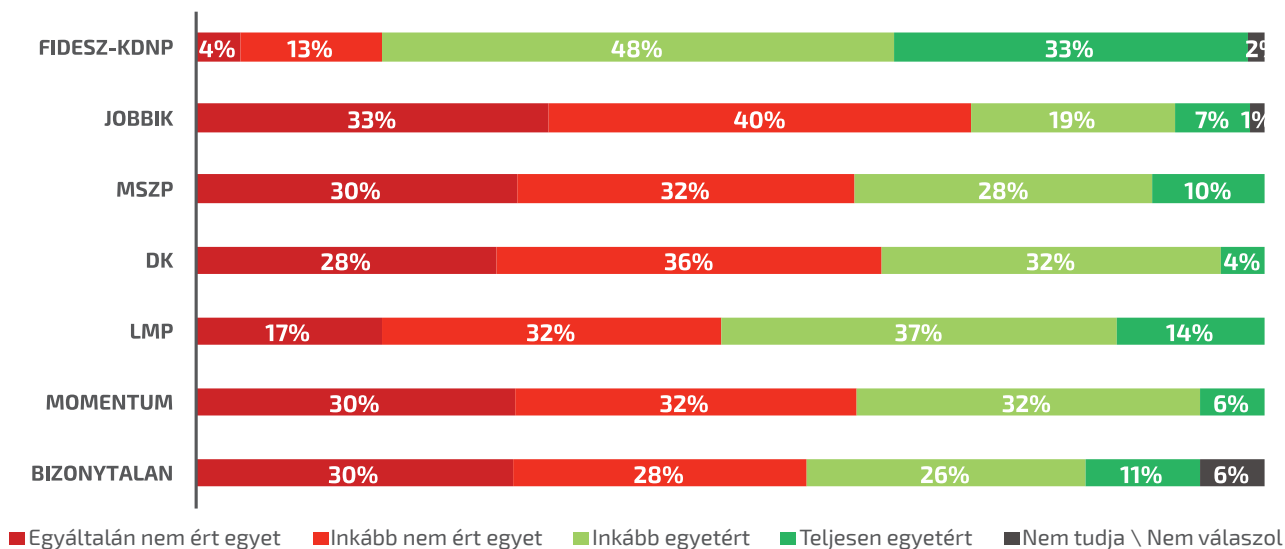
A nemzeti konzultációkon az embereknek lehetőségük van elmondani a véleményüket fontos kérdésekben



A fideszes szavazók elsöprő többséggel tartják hiteles eszköznek a konzultációkat: 81%-uk értett egyet az állítással, és mindössze 17%-uk kritikusabb ennél. Az ellenzéki szavazók ennél jóval kritikusabbak, de fontos látni, hogy érdemi részük így is pozitívan áll a témához: még a leginkább kritikus jobbikosoknak is a negyede hasznosnak találja a konzultációkat, a szocialistáknál és a DK-soknál ez az arány már 38 és 36%, míg az LMP-sek fele alapvetően érdemi véleménykifejező eszközként tekint a konzultációkra.

42. ábra

A nemzeti konzultációkon az embereknek lehetőségük van elmondani a véleményüket fontos kérdésekben



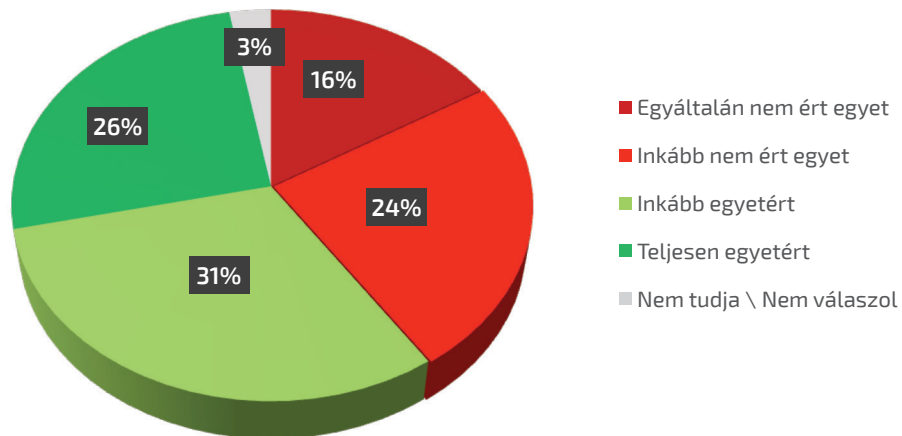
A Nemzeti Konzultációknak a 18-29 évesek között a legkisebb a támogatottsága (45%). 60 éves korig az életkorral egyenesen arányosan nő a konzultációk pozitív megítélése, a legidősebb korosztálynál viszont ez a tendencia megtorpan. A Nemzeti Konzultációról alkotott vélemények nem függenek össze az iskolázottsággal, egyik társadalmi rétegnél sem tér el szignifikánsan az egyetértési arány az átlagostól. A budapestiek mellett egyébként átlag feletti még a pozitív vélemény a községben élők között, a vidéki városokban viszont kritikusabbak a nemzeti konzultációkkal.

Népszavazások

Több népszavazást szeretnék a magyarok: a megkérdezettek 57%-a értett egyet azzal, hogy több referendumra lenne szükség, és mindössze 40% elégedett a népszavazások jelenlegi gyakoriságával. Mint ismert, 2010 óta mindössze egyetlen országos népszavazást tartottak, mely végül a részvételi arány miatt érvénytelen lett.

43. ábra

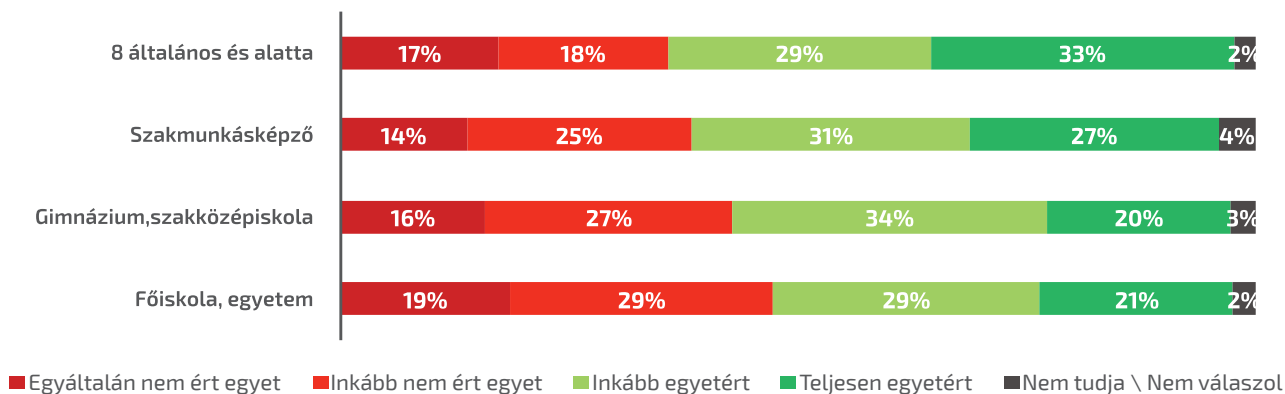
Több népszavazásra lenne szükség hazánkban



A DK-t és az LMP-t (ahol két megegyező nagyságú tábort látunk) leszámítva mindegyik politikai közösségen belül többségben vannak azok, akik több népszavazást szeretnék: a fideszeseknek a 61%-a, a jobbikosok 57%-a valamint, a szocialisták 60%-a értett egyet az állítással, de még a bizonytalanoknál is 52% szeretne többször véleményt nyilvánítani demokratikus módon fontos politikai kérdésekben.

44. ábra

Több népszavazásra lenne szükség hazánkban



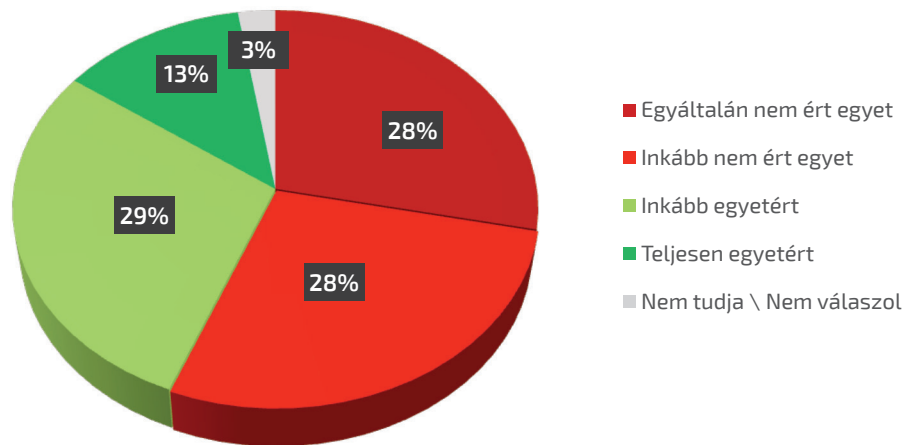
A nem és az életkor tekintetében nem látunk érdemi tendenciára mutató jeleket, ellentétben a végzettséggel: fordítottan arányosan növekszik a referendumok támogatottsága és a képzettség. Ez azt jelenti, hogy az egyre képzettebb rétegek egyre kevésbé szeretnék nyilvánítani a véleményüket politikai kérdésekben, és népszavazások által közvetlenül beleszólni a politikai döntésekbe. Emellett megállapítható az is, hogy a megyeszékhelyeken akarnak a legkevésbé további népszavazásokat, két megegyező nagyságú tábor létezik a kérdéssel kapcsolatban.

Átlátható döntéshozatal

Többen vannak azok, akik szerint a kormány nem magyarázza el nekik a különböző lépéseinek a hátterét: mindössze 41%-ban értenek egyet a válaszadók azzal az állítással, hogy a kormány mindig elmondja az embereknek, hogy mit miért tesz, 56% viszont elégedetlen a kormányzati döntéshozatal átláthatóságával, a kormány intézkedéseinek indoklásával.

45. ábra

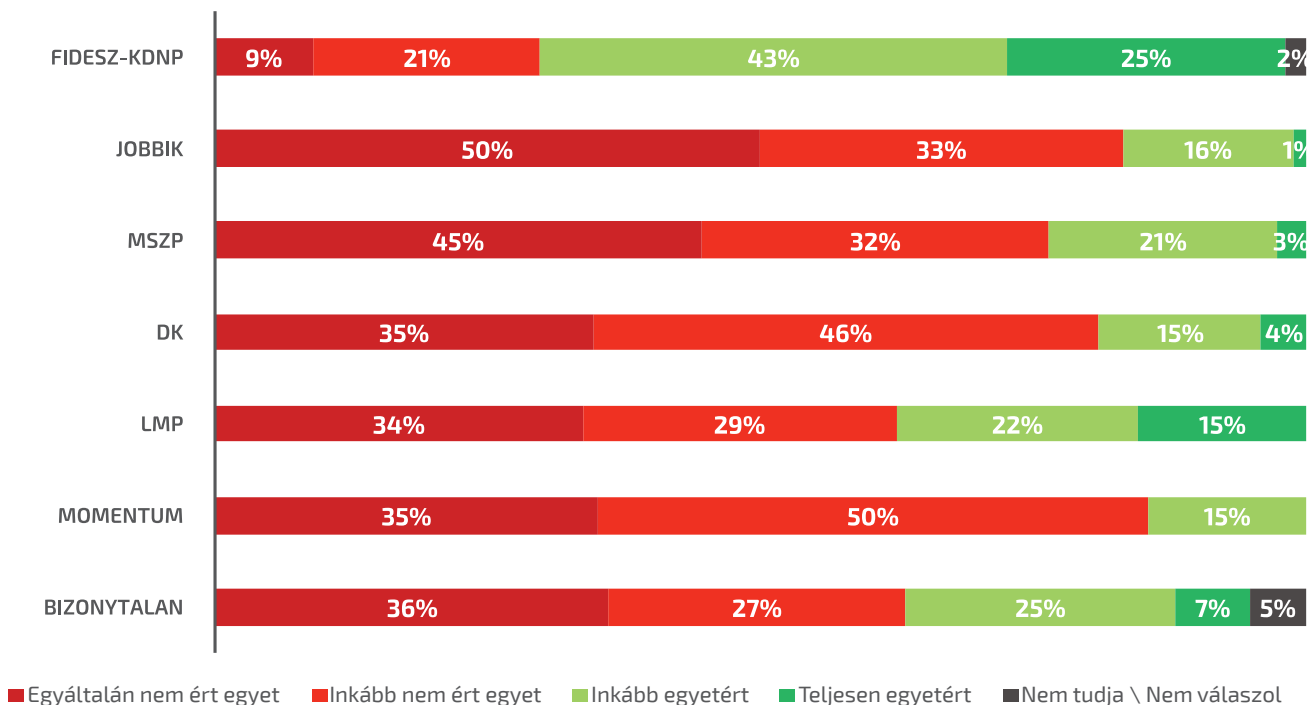
A kormány mindig elmondja az embereknek, hogy mit miért tesz



A pártpreferencia szerinti bontást figyelve szembetűnő, hogy a kormánypárti szavazók közel harmada is úgy érzi, hogy nincsen megfelelően tájékoztatva a kormány döntéseinek hátteréről. Az ellenzéki szavazók nem meglepő módon sokkal kritikusabbak a kérdésben: habár az LMP-seknél némileg magasabb az arány, az összes ellenzéki párt táborában kifejezetten alacsony (15-20% körüli) az elégedettségi ráta.

46. ábra

A kormány mindig elmondja az embereknek, hogy mit miért tesz



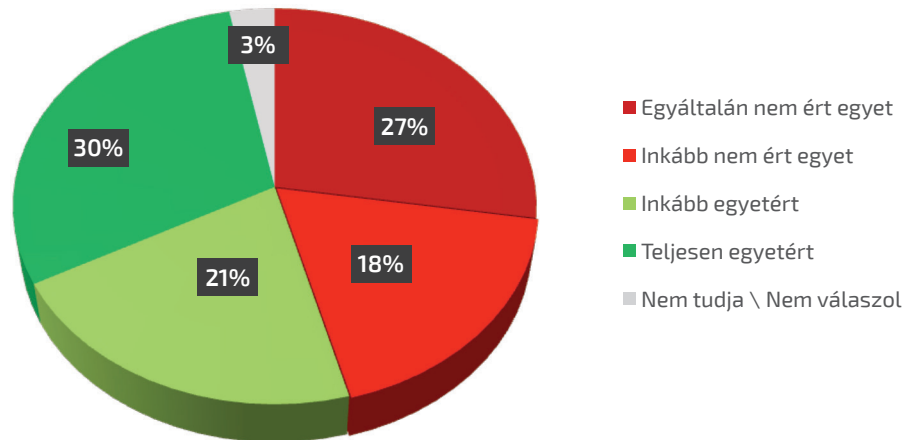
A különböző társadalmi csoportokat vizsgálva tendenciára vagy egyértelmű összefüggéséről nem beszélhetünk. A legfiatalabb korosztály érti a legkevésbé a kormány döntéseinek az okait, a végzettséget tekintve a legmagasabban kvalifikáltak érzik úgy, hogy a végrehajtó hatalom tájékoztatja őket cselekedeteinek mikéntjéről. A többi kérdéshez hasonlóan, ennél az állításnál is a budapestiek körében volt a legmagasabb az egyetértési arány (53%).

Iskolázottsági cenzus

Kis különbséggel ugyan, de a magyarok többsége inkább bevezetné az iskolázottsági cenzust a választásokon. A megkérdezettek 51%-a értett egyet azzal, hogy el kellene venni a választójogot a 8 általánossal nem rendelkezőktől, és mindössze 46% állt ki a demokrácia egyik sarokköve, az általános választójog mellett.

47. ábra

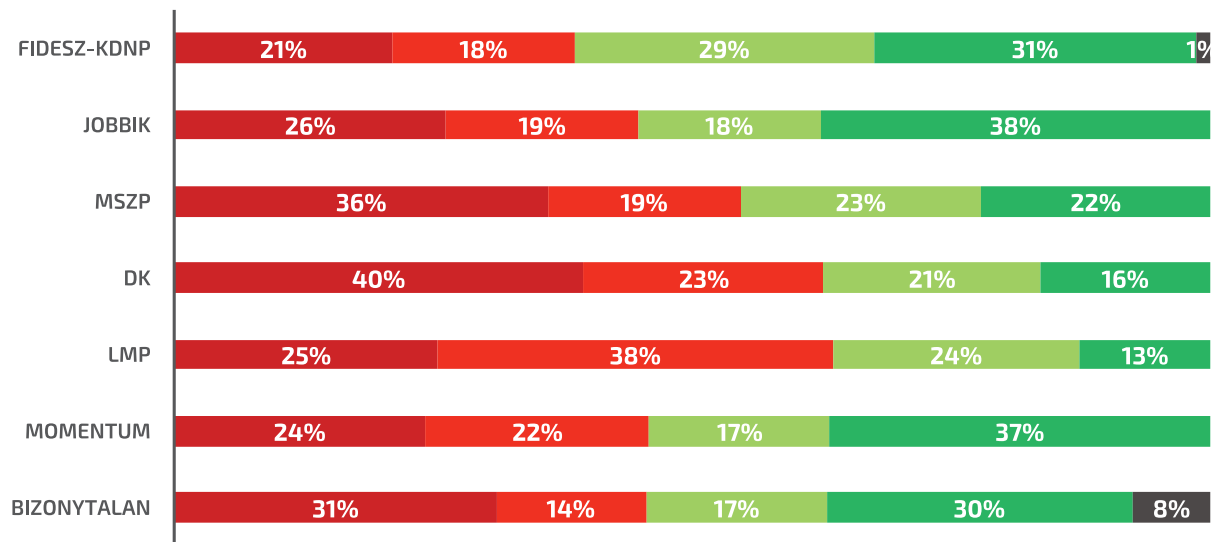
Csak annak lenne szabad szavazni a választásokon, aki legalább a nyolc általánost elvégezte



A legerősebben a kormánypárti szavazók korlátoznák a választójogot, de alig marad el tőlük a Jobbik tábora, nem véletlenül: a Jobbik (majd a 2018 nyarán alakult Mi Hazánk Mozgalom) több alkalommal felvetette az elmúlt években az iskolázottsági cenzus bevezetésének szükségességét. A többi parlamenti ellenzéki pártnál többségben van az ellenző álláspont, de egyik tábor sem állt ki elsöprő mértékben a 8 általánossal nem rendelkezők szavazati jogának védelmében.

48. ábra

Csak annak lenne szabad szavazni a választásokon, aki legalább a nyolc általánost elvégezte

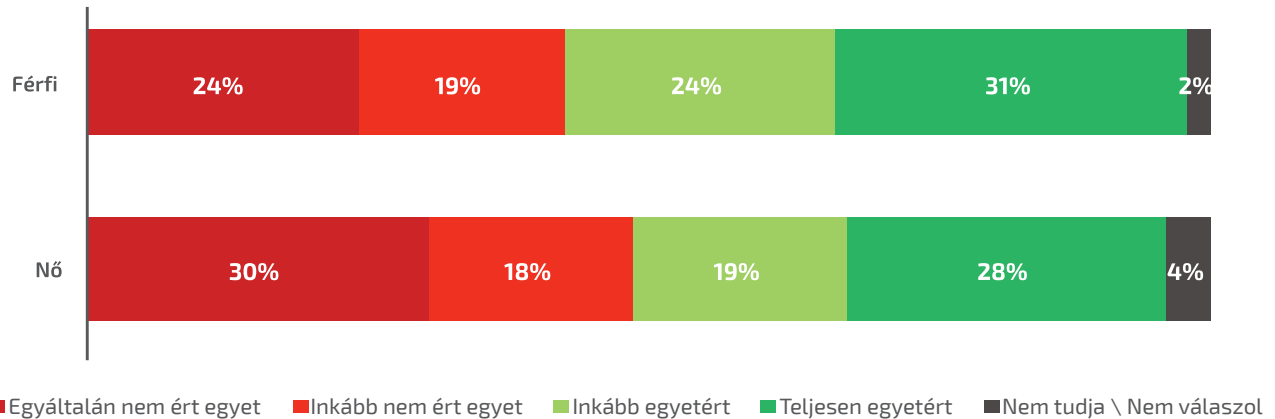


■ Egyáltalán nem ért egyet ■ Inkább nem ért egyet ■ Inkább egyetért ■ Teljesen egyetért ■ Nem tudja \ Nem válaszol

Jelentős különbség figyelhető meg viszont a férfiak és nők között, előbbiek sokkal szigorúbbnak tekinthetők: míg a férfiak 55%-a vonná meg a 8 általánost nem végzettek szavazati jogát, addig a nők csak 47%-ban értettek egyet az állítással.

49. ábra

Csak annak lenne szabad szavazni a választásokon, aki legalább a nyolc általánost elvégezte



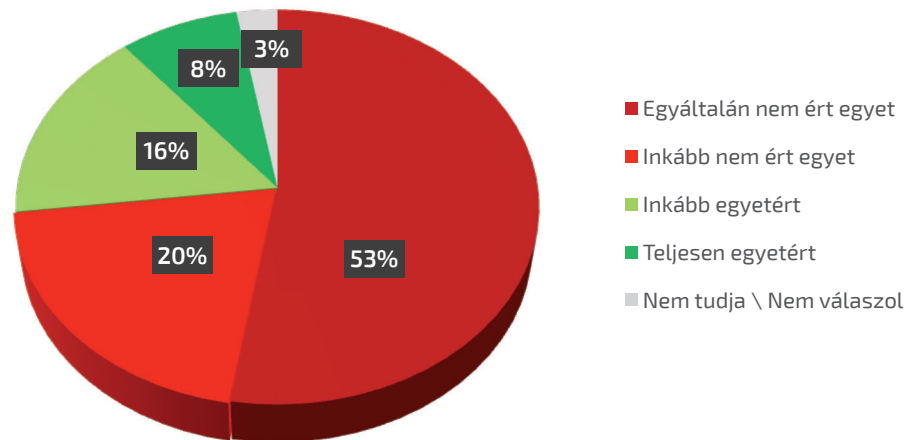
Az életkort figyelve nem beszélhetünk egyértelmű tendenciáról, viszont érthető módon a legfeljebb 8 általánossal rendelkezők között volt a legkevésbé népszerű a felvetés, mindössze 40%-uk támogatta a javaslatot. Budapesten kifejezetten erősen védik az általános választójogot, mindössze 43% értett egyet az állítással, a megyeszékhelyeken viszont 61%-ban támogatták a javaslatot

Választói korhatár

Nem aratott osztatlan sikert az osztrák modell a válaszadók körében, amikor a választójog 16 évre csökkentéséről kérdeztük őket. Mindössze a megkérdezettek negyede (24%) értett egyet azzal, hogy hasznos lenne bevonni a választásokba a 16 és 18 év közöttieket is, szemben a magyarok közel háromnegyedével (73%). A javaslat támogatói legfőbb érve szerint a választójog miatt a fiatalok jobban érdeklődnének a közügyek iránt, és jobban magukénak éreznék a demokráciát.

50. ábra

A választói korhatárt le kellene szállítani 16 évre

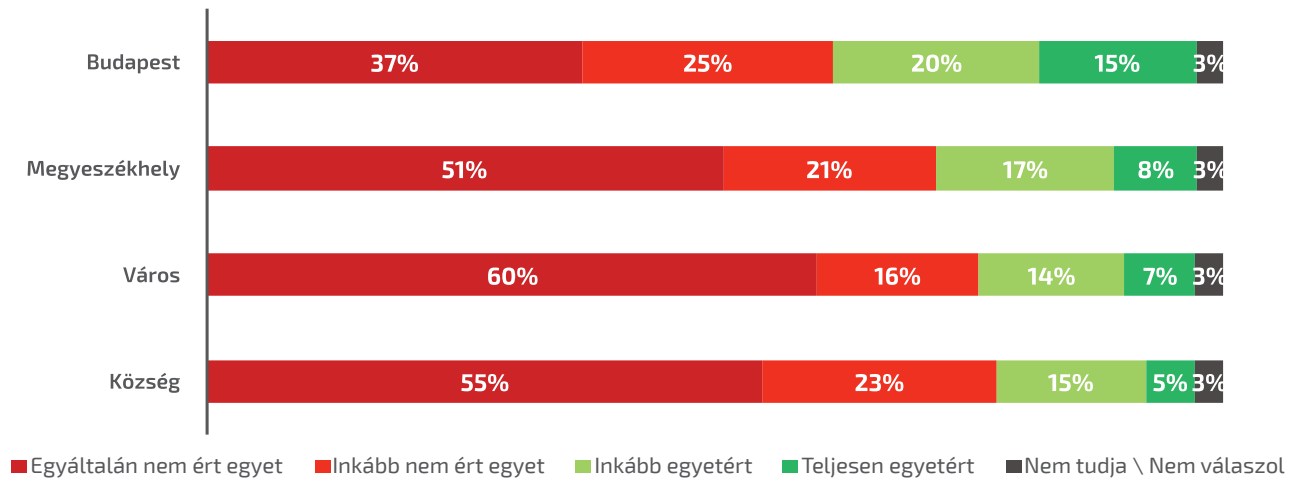


Pártokon átívelő konszenzus van a választói korhatár csökkentésének elutasításában. Még a kormánypárti szavazók támogatják a leginkább a javaslatot (36%), a jobbikosok 22%-a, MSZP és DK szavazók 18%-a, az LMP táborának pedig mindössze a negyede (25%) értett egyet az állítással. Az LMP-vel kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy a magyar politikai életben egyedülállóként javasolták a választó korhatár csökkentését, úgy tűnik, ez a javaslat nem találkozott a saját szavazóik preferenciáival.

Az életkornál egyedül a 60 év felettek véleménye tér el szignifikánsan az átlagtól, nekik mindössze 20%-uk támogatja, viszont egyértelmű tendencia figyelhető meg a településtípust vizsgálva: az egyre nagyobb településeken egyre nagyobb arányban támogatják a javaslatot – de így is mindenhol nagyobb az elutasítók aránya. Egyenesen arányosan nő a kérdés támogatottsága az egyre urbánusabb területeken, a budapestieknek már több mint egyharmada (35%) vonná be a 16 és 18 év közöttieket a demokratikus döntéshozatalba.

51. ábra

A választói korhatárt le kellene szállítani 16 évre



4. A demokrácia minősége a rendszerváltás után és a demokratikus kormányváltás esélyei

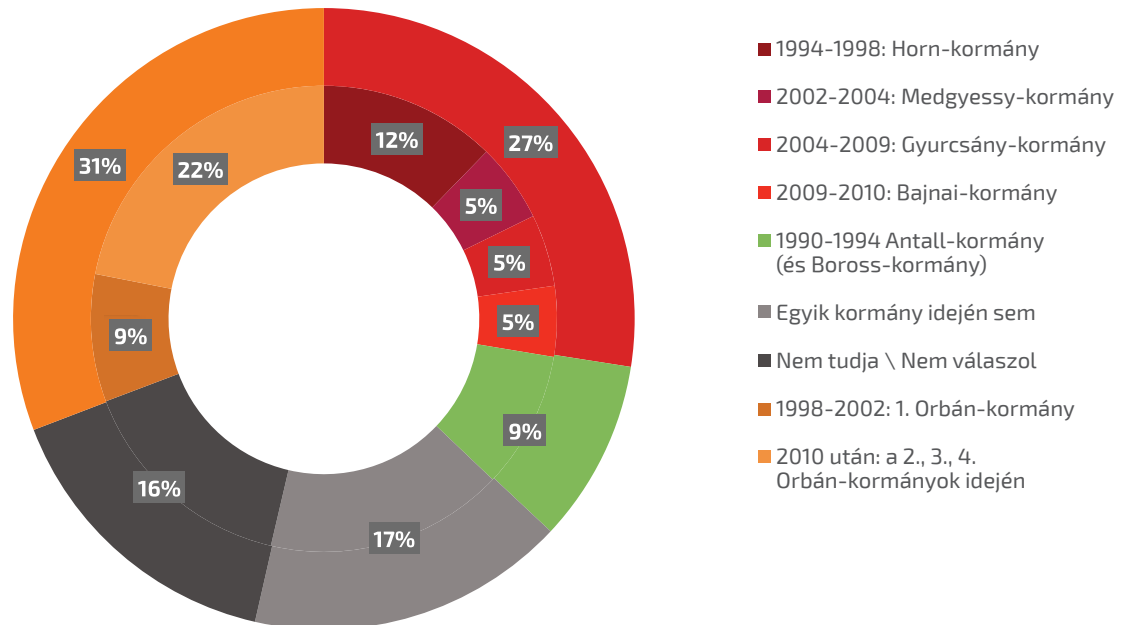
Ebben a fejezetben azt vizsgáljuk meg, hogy miként vélekednek a magyarok a rendszerváltás utáni kormányok demokratikus teljesítményéről, valamint hogyan látják a jövőt a demokratikus kormányváltás esélyeit illetően.

4.1. A demokrácia állapota a rendszerváltás utáni magyar kormányok alatt

Arra kerestük a választ, hogy a magyarok szerint melyik rendszerváltás utáni kormány alatt volt a legjobb állapotban a magyar demokrácia. Az összesített adatok szerint a különböző Fidesz-kormányokról négy százalékponttal jobb véleménnyel voltak a magyarok a különböző szocialista kormányokhoz képest, amikor a demokrácia állapotáról kérdeztük őket: 31% nevezte meg valamelyik Orbán-kormányt, szemben a szocialisták összesített 27%-ával. A 2010 óta tartó kormányzást nevezték meg a legtöbben (22%), ezt az 1994-1998 közötti Horn-kormány követi a megkérdezettek 12%-val. Az MDF-fel és az FKGP-vel közös első Fidesz-kormány 9%-ot kapott, hasonlóan a rendszerváltás utáni első magyar kabinethez, az Antall-kormányhoz. A 2002 és 2010 közötti kormányokat 5-5-5% gyakorisággal említették a válaszadók. A megkérdezettek 17%-a minden kormányról rossz véleménnyel van, szerintük ugyanis egyik kormány idején sem volt jó állapotban a demokrácia. További 16% pedig nem tudott vagy nem akart válaszolni a kérdésre.

52. ábra

Mindent összevetve, Ön szerint melyik rendszerváltás utáni kormány alatt volt a legjobb állapotban a magyar demokrácia?



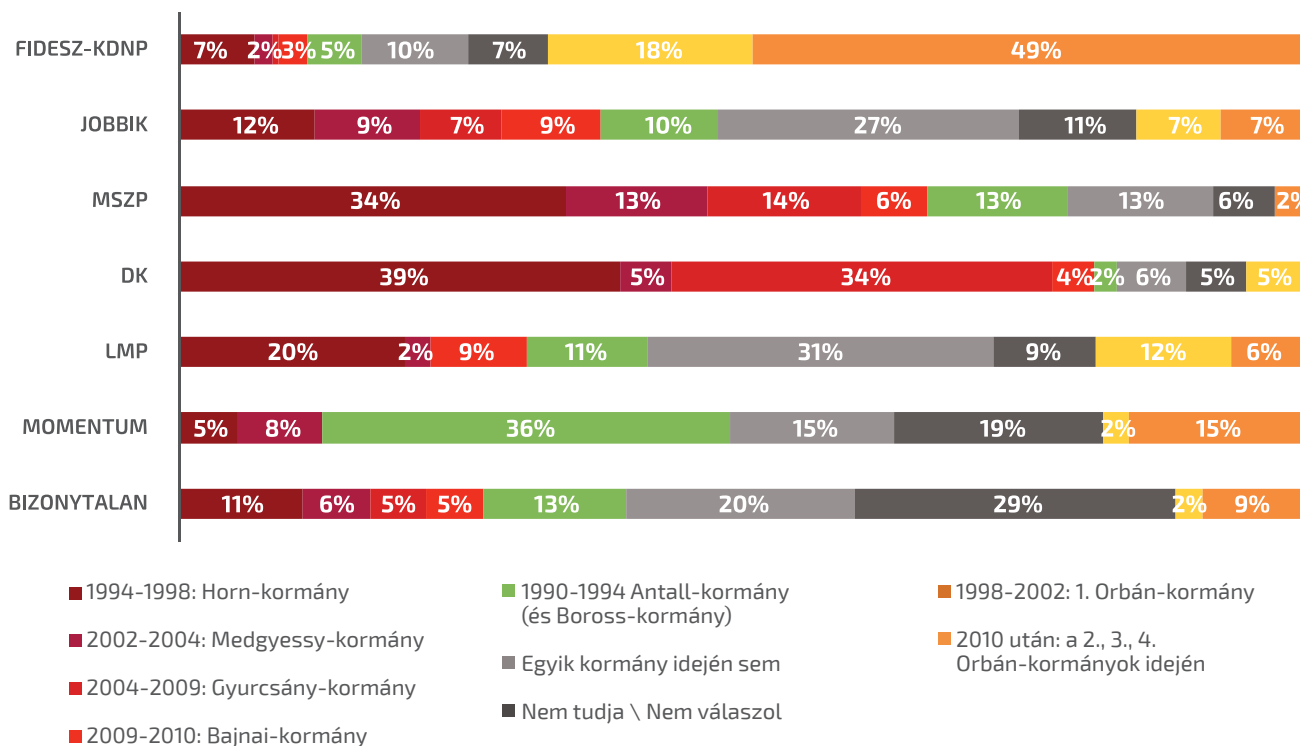
A pártok szerinti bontás érdekes képet tár elénk: a fideszeseknek csak a fele tartja a 2010-től napjainkig tartó kormányzást a demokrácia szempontjából a legjobb időszagnak, minden ötödik fideszes szerint az első Orbán-kormány volt ebből a szempontból a legjobb időszak. Vannak viszont olyan fideszesek is, akik szerint valamelyik szocialista kormány idején jobb állapotban volt a demokrácia: minden tizedik jelenlegi kormánypárti szavazó valamelyik szocialista kormányról (főleg a Horn-kormány jött elő a válaszokban) volt a legjobb véleménnyel.

Az utóbbi évek történései alapján már nem meglepetés, hogy rendkívül negatív a jelenlegi kormánypártokról a jobbkiosok véleménye: 14%-uk választotta csak valamelyik Fidesz-kormányt, több mint egyharmaduk (37%) viszont valamelyik baloldali kormány mellett tette le a voksát a demokrácia szempontjából. A szocialisták kétharmada természetesen baloldali kormányt választott. Körükben még mindig erősen él a Horn-kormány iránti nosztalgia, egyharmaduk nevezte meg a rendszerváltás utáni első MSZP-SZDSZ koalíciós kormányt. A DK-sok négyötöde (82%) választott baloldali formációt, ám körükben is legalább olyan erős Horn Gyula kultusza, mint a saját pártvezetőjük, Gyurcsány Ferenc egykori kormányzásának emléke.

Az elmúlt 28 év kormányairól az LMP-seknek volt a legrosszabb véleménye: 31%-uk szerint egyik kormány idején sem volt jó állapotban a demokrácia hazánkban, ám szerintük is a Horn-kormány volt a leginkább demokratikus elkötelezettségű. A Momentum szavazói számára az Antall-kormány tette a legjobb benyomást, ami a demokrácia állapotát tekintti, de az ő számaikat az alacsony támogatottságukból fakadó magas hibahatár miatt érdemes fenntartásokkal kezelni. A bizonytalanok az „egyik kormány idején sem” opciót választották a leggyakrabban az érvényes válaszok közül, de ha mindeképpen meg akartak nevezni valakit, akkor a leggyakrabban az Antall- és a Horn-kormányt választották.

53. ábra

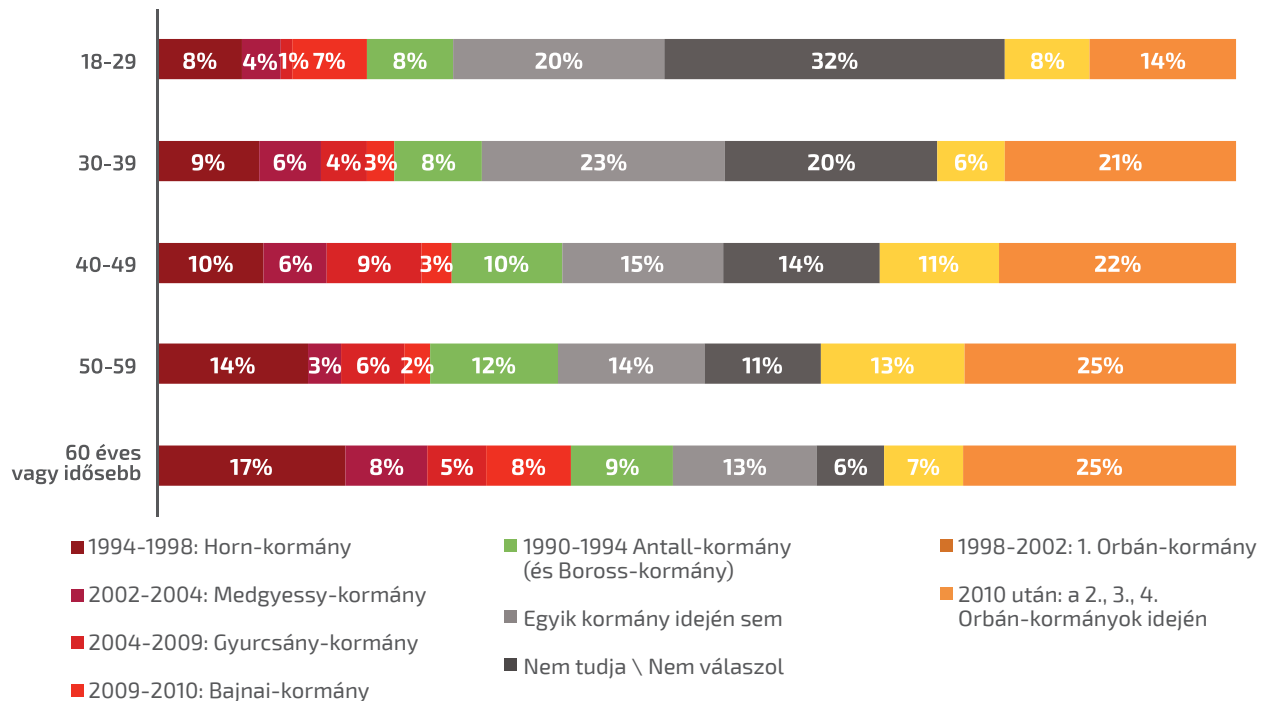
Mindent összevetve, Ön szerint melyik rendszerváltás utáni kormány alatt volt a legjobb állapotban a magyar demokrácia?



A férfiak 28%-a választotta valamelyik Fidesz-kormányt, a nőknél ez az arány 33%, míg szocialista kormányokat ugyanakkora arányban, 27-28%-os gyakorisággal választottak. Az életkor szerinti bontás ugyanakkor azt mutatja, hogy a szocialista kormányokról alkotott pozitív vélemény egyenesen arányosan nő 50 éves korig, az 50-es korosztályban némi elbizonytalanodás látszik, de a 60 felettiek körében egyértelműen a legmagasabb a baloldali kormányokról kialakított pozitív kép. A legidősebbek között a baloldali kormányok közel 40%-on állnak, míg a 18-29-es korosztályban ez az arány csak 20%. A Fidesz-kormányokról egészen 60 éves korig egyenesen arányosan nő a demokratikus kép aránya, a legidősebbek körében viszont némileg visszaesik a pozitív vélemények aránya. Érdekes kiemelni, hogy a legfiatalabban mindössze 14%-a választotta a jelenlegi kormányzatot, ez messze a legalacsonyabb érték a különböző korosztályokat tekintve. A fiatalok fele ugyanakkor egyáltalán nem tudott olyan kormányt megnevezni, amellyel a demokrácia szempontjából elégedett lett volna, vagy nem is válaszolt a kérdésre.

54. ábra

Mindent összevetve, Ön szerint melyik rendszerváltás utáni kormány alatt volt a legjobb állapotban a magyar demokrácia?



A végzettséget tekintve apróbb eltéréseket figyelhetünk csak meg, tendenciákról nem beszélhetünk. Érdekes, hogy az Antall- és a Horn-kormányt az átlagnál nagyobb arányban említették a felsőfokú végzettségűek (13% és 15%), Bajnai Gordon szakértői kormányának demokratikus elkötelezettségét viszont a 8 általánost végzettek értékelték az átlagnál szignifikánsan pozitívabban (8%). Az első Orbán-kormányt a szakmunkások értékelték a leginkább pozitívan, Medgyessy Péter kormánya a középfokú végzettségűek körében volt az átlagnál jobb megítélésű. A Gyurcsány- és a 2010 óta tartó Orbán-kormányok megítélésére viszont nem volt szignifikáns hatással az iskolázottság.

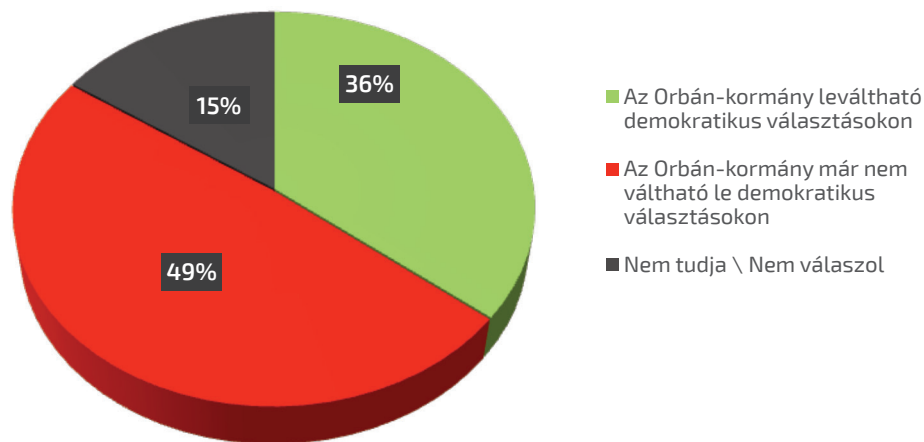
A településtípust vizsgálva az látható, hogy a budapestiek körében egyértelmű fölényben vannak a szocialista kormányok (38%) a Fidesz-kormányokkal (28%) szemben, a megyeszékhelyeken (24% vs. 32%) és a községekben élők (22% vs. 33%) viszont inkább jobbra húznak. A vidéki kisvárosokban viszont ugyanolyan arányban (29-29%) választanak szocialista és fideszes kormányokat a demokrácia legjobb rendszerváltás utáni korszakaiként.

4.2. A demokratikus kormányváltás esélyei

A sorozatban harmadik kétharmaddal megnyert választás, a megváltozott médiaviszonyok, az ellenzéki térfél megosztottsága és a jelenlegi kormánypártoknak kedvező választási törvény miatt komoly vita alakult ki a magyar nyilvánosságban arról, hogy van-e még esély leváltani a jelenlegi kormánypártokat demokratikus választáson. Ezért a kutatás zárásaként arról kérdeztük a válaszadókat, hogy ők miként látják a demokratikus kormányváltás esélyeit.

55. ábra

Ön melyik állítással ért egyet?

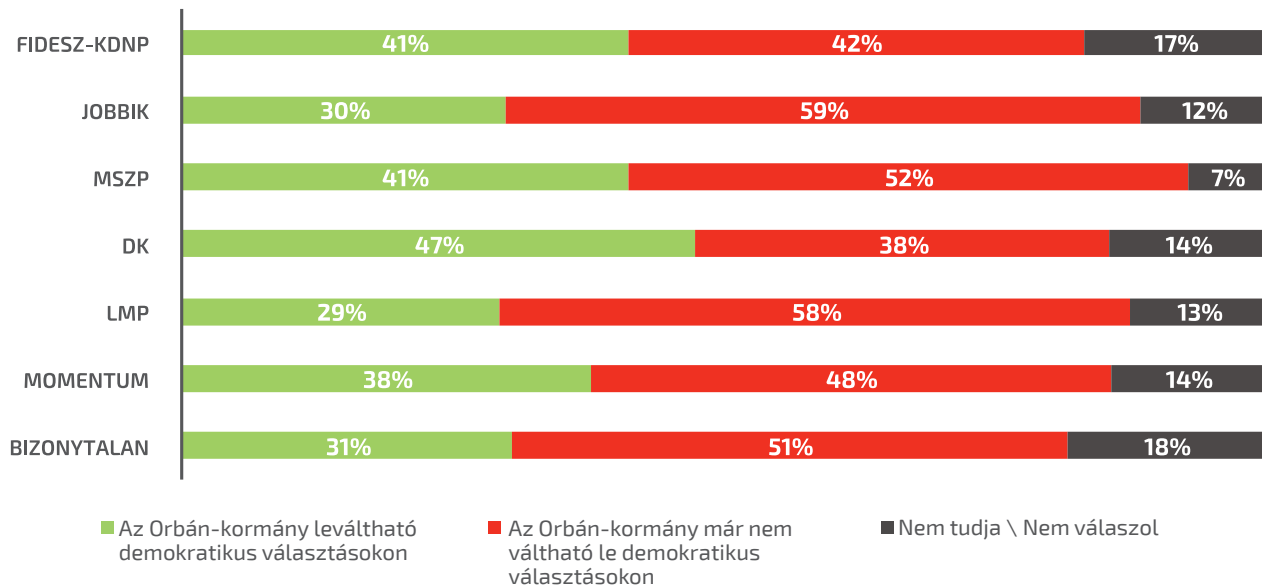


A magyaroknak a fele (49%) már nem hisz abban, hogy az Orbán-kormányt le lehetne váltani demokratikus választáson, és mindössze alig több mint a harmada (36%) gondolja úgy, hogy minden feltétel adott ahhoz, hogy a magyar nép egyszer demokratikus úton megbuktassa a Nemzeti Együttműködés Rendszerét. Ez egyben azt jelenti, hogy relatív többségben vannak azok, akik szerint a Fidesz-KDNP kormány bukása nem egy választás eredményeként fog elérkezni a jövőben.

A kormánypárti szavazók körében két lényegében megegyező nagyságú tábort látunk (41-42%). A kormánypárti szavazóknak is csak a fele hisz tehát abban, hogy NER egyáltalán leváltható. Az LMP és a Jobbik szavazói a legpesszimistábbak, náluk kétszer annyian látják borúsán a jövőt, mint azok, akik még reménykednek a választások erejében. A szocialistáknál - ahogyan a Momentumnál is - a pesszimisták vannak többségben, ellentétben a DK szimpatizánsaival, akik ma Magyarországon az egyetlen politikai közösség, amelyben még többen hisznek az Orbán-kormány demokratikus bukásában, mint abban, hogy a kormány demokratikus úton már nem leváltható. A bizonytalanoknak szintén több mint a fele tekinthető pesszimistának a demokratikus kormányváltás szempontjából.

56. ábra

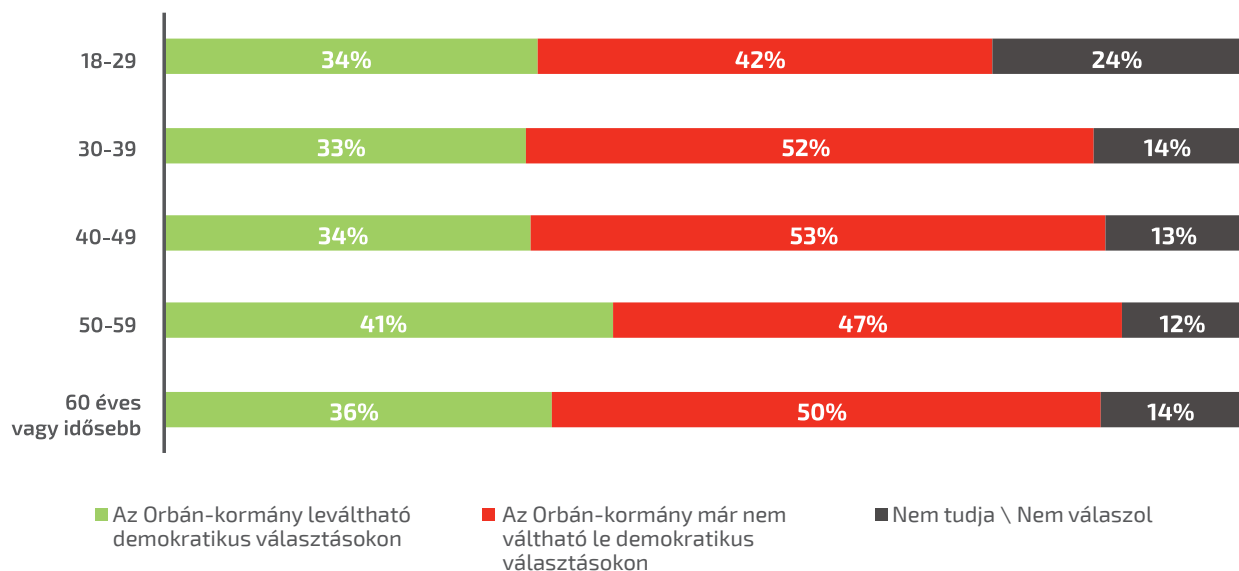
Ön melyik állítással ért egyet?



Minden korosztályban többen vannak azok, akik szerint már nem lehet demokratikus választásokon leváltani a jelenlegi kormányt, mint akik szerint igen. Árnyalatni különbségek azért vannak: az 50 és 60 év felettek némileg optimistábbnak tűnnek, mint a harmincasok és a negyvenesek, akik viszont az átlagnál némileg pesszimistábbak. A legfiatalabbaknak is csak harmada vélekedik úgy, hogy az Orbán-kormány még leváltható demokratikus úton – ez a korosztály egyébként jelentősen nagyobb arányban nem tudott válaszolni a kérdésre, mint a többi korcsoport.

57. ábra

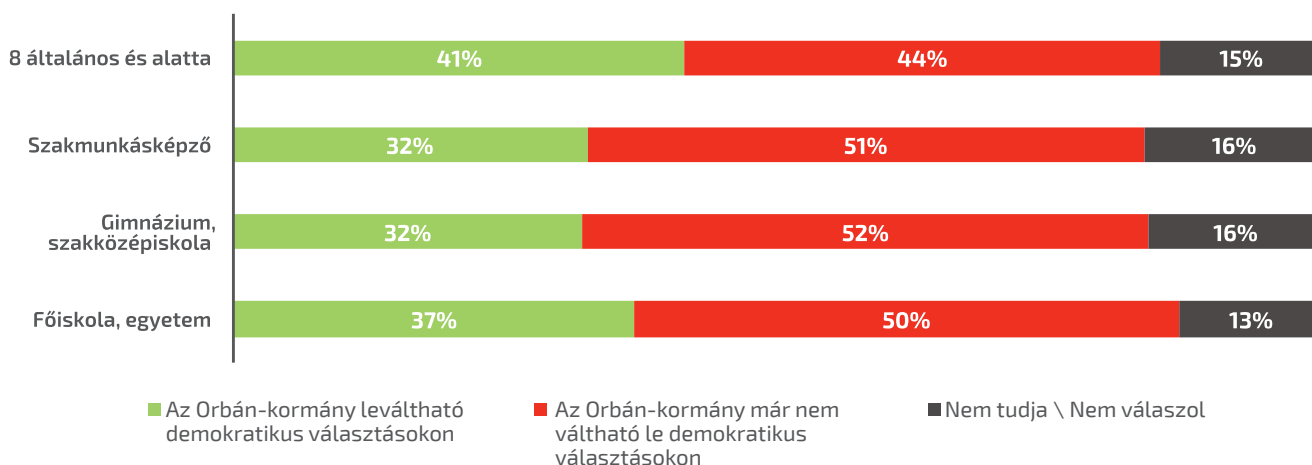
Ön melyik állítással ért egyet?



A felsőfokú végzettségűek véleménye nem tér el az átlagostól, viszont a legfeljebb 8 általánossal rendelkezők némileg pozitívabban látják a helyzetet (körülben kiegyenlített a két álláspont megoszlása), habár ezt eredményt az is okozhatja, hogy a legkevésbé képzett réteg kevesebb információval rendelkezik a magyar demokratikus rendszer természetéről.

58. ábra

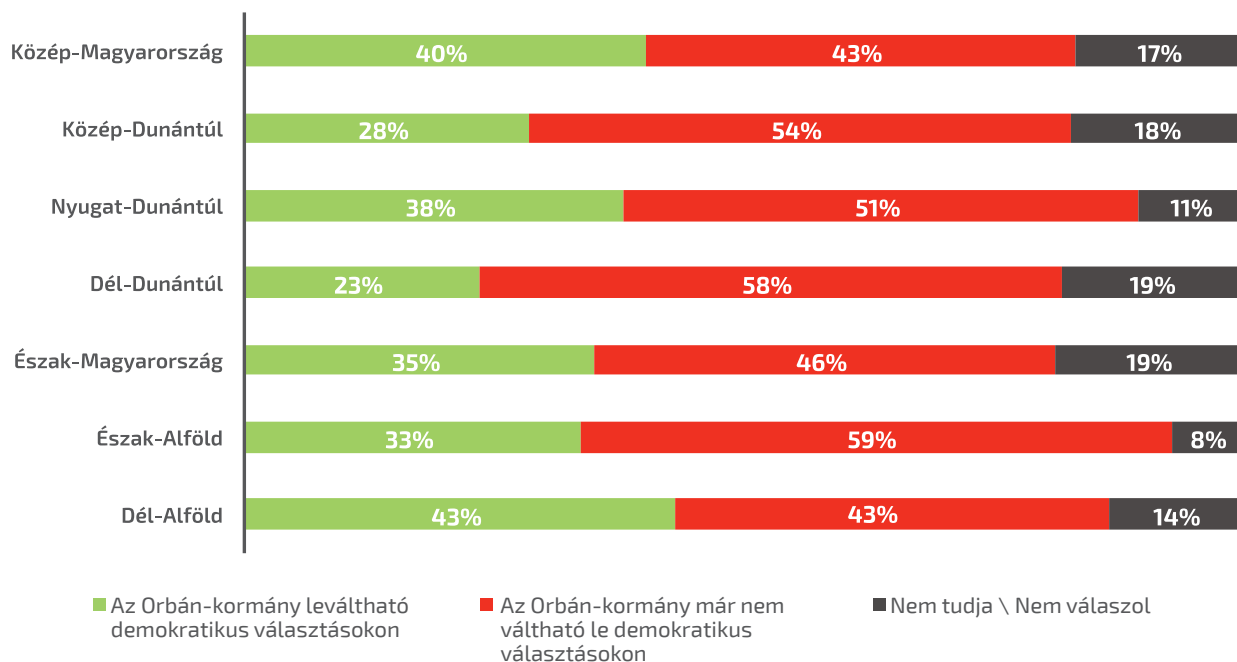
Ön melyik állítással ért egyet?



A településtípust vizsgálva még a budapestiek számítanak a legbizakodóbbnak, de ez is csak azt jelenti, hogy döntetlen az állás az optimisták és a pesszimisták között (40-41%). Ez vélhetően abból a néhány hónapos élményből is fakad, hogy a 2018-as országgyűlési választáson a fővárosiak az átszavazásokkal sikerrel tudták megakadályozni 11 darab egyéni választókerületben a kormánypárti mandátumszerzést (a budapesti 7. számú OEVK-ban Hiszékeny Dezső taktikai szavazás nélkül is mandátumot szerzett volna). A leginkább a megyeszékhelyeken (32-51%) és a kisvárosokban (35-54%) élők pesszimisták a kérdést illetően, a városokban húsz ponttal is többen vannak azok, akik szerint az Orbán-kormány nem váltható le választások útján.

59. ábra

Ön melyik állítással ért egyet?



Szintén jelentős eltéréseket látunk régiós bontásban is. A fővárost is magában foglaló közép-magyarországi régió mellett a dél-alföldiek tűnnek kevésbé pesszimistának a kérdésben, bár azt hozzá kell tenni, hogy egyrészt ennek a régiónak a központja Szeged, ahol ellenzéki polgármester van és ahonnan áprilisban is sikerült mandátumot szereznie a baloldalnak, másrészt Hódmezővásárhely is itt található, ahol Márki-Zay Péter februári sikere sok ellenzéki választó számára jelenti a reményt arra, hogy választáson is le lehet győzni a Fideszt. A legpesszimistábbnak viszont a Dél-Dunántúliak tűnnek: alig 23%-uk tartja lehetségesnek, hogy a NER-nek választás útján lesz vége egyszer.

5. Konklúziók:

Demokrácia és a magyar társadalom

A Policy Solutions és a Friedrich-Ebert-Stiftung közös kutatásának az volt a célja, hogy megismerjük, a harmadik két-harmados fideszes választási győzelem után mit gondol a magyar társadalom a demokráciáról általánosságban és a mai magyar demokrácia minőségéről. Az országosan reprezentatív közvélemény-kutatási eredményekre alapozva nemcsak a magyar demokrácia működésével kapcsolatos állampolgári véleményekről tehetünk megállapításokat, hanem arról is, hogy mit gondolnak a magyarok a rendszerváltás utáni kormányok demokratikus teljesítményéről, és milyennek látják a demokratikus kormányváltás esélyeit.

A demokrácia jelentése Magyarországon: szabadság, egyenlőség, választások

A magyarok a leggyakrabban valamely szabadságjogra asszociálnak a demokrácia szó hallatán. Ilyen típusú válaszok adták az említések 24%-át. A válaszok 17%-a valamilyen módon a szólásszabadságra vonatkozott (ez volt a leggyakoribb válasz az összes említés között), de szintén a gyakoribb asszociációk közé tartozott a szólásszabadság következményeként is felfogható sajtószabadság. Kifejezetten gyakori válasznak bizonyult két általánosabb fogalom, a szabadság (12%) és az egyenlőség (14%) említése. Szintén gyakran asszociálnak a magyarok a demokrácia kapcsán a választásokra, valamint a népuralomra – arra, hogy a demokráciákban a hatalom forrása a nép. **Összességében megállapítható, hogy elsősorban az emberi jogok első generációjához tartozó politikai szabadságjogokat értik a magyarok a demokrácia alatt, és sokan kapcsolják a demokráciát az egyenlőség és az egyenjogúság fogalmaihoz – a jóléttel és a biztonsággal kapcsolatos asszociációk csak ezek után következnek.**

A magyarok szerint a demokrácia minden más politikai rendszernél jobb

A kutatás első részében azt is felmértük, hogyan viszonyulnak a magyarok a demokráciához, mennyire elkötelezettek a demokratikus berendezkedés iránt, és látnak-e egyáltalán különbséget demokrácia és diktatúra között. **A magyar társadalomnak valamivel több, mint a fele (56%) gondolja úgy, hogy a demokrácia a legjobb politikai rendszer.** A diktatúra hívei nincsenek sokan: mindössze minden tizedik magyar (11%) gondolja úgy, hogy bizonyos körülmények között egy diktatúra jobb, mint egy demokrácia, viszont társadalmunk egy jelentős szeletét (27%) teljesen hidegen hagyja, hogy milyen politikai rendszerben él.

Az MSZP és a DK szavazóinál a legerősebb a demokratikus elkötelezettség, de átlagon felüli a kormánypártok és az LMP szavazói körében is. A Jobbik szavazóinak véleménye megegyezik az átlagossal. **A bizonytalanok vannak a legrosszabb véleménnyel a demokráciáról**, vélhetően jelentős részük ezért nem is választ magának pártot. A bizonytalanok közül ugyanannyian vélik úgy, hogy a demokrácia a legjobb politikai rendszer, mint akiknek mindegy, hogy milyen rendszerben születnek meg az országban a döntések, vagy egyenesen a diktatúrát preferálják.

A legkevésbé a 60 évnél idősebbek vannak jó véleménnyel a demokráciáról, emlékezetükben vélhetően meghatározóbb a rendszerváltással kapcsolatos csalódottság, valamint a fiatalkori emlékek megszépülése. **A demokráciával és a diktatúrával kapcsolatos preferenciák hosszú távú stabilitását vetíti előre ugyanakkor, hogy a legfiatalabb korosztályban is az átlagnak megfelelő mértékben preferálják a demokráciát. Egyértelmű összefüggés van az iskolai végzettség és a demokratikus elkötelezettség között is: minél jobban kvalifikált valaki, annál jobban hisz a demokráciában.** Míg a felsőfokú végzettségűek háromnegyede hisz a népuralomban, addig a nyolc általánost végzettek között ez az arány már csak 44% (a legképzetlenebbek hasonló hasonló arányban vélekednek úgy, hogy **az ő** életükre nincsen érdemi hatással, milyen a politikai rendszer). **Egyértelműen megjelenik a magyar társadalom demokráciához fűződő viszonyában a főváros-vidék törésvonal is:** a budapestiek háromnegyede tartja a demokráciát minden más politikai rendszernél jobbnak, míg ez az arány a vidéki városokban és falvakban 49-53% között mozog.

A többség elégedetlen a magyar demokrácia működéssel

A demokrácia mint politikai rendszer tehát általánosságban többségi támogatást élvez, azonban a magyar demokrácia jelenlegi működéssel kapcsolatban többen vannak azok, akik negatívan látják a helyzetet. A magyarok pontosan fele elégedetlen a demokrácia jelenlegi működéssel. Velük ellentétben a válaszadók 44%-a alapvetően pozitívan értékeli a demokrácia állapotát hazánkban, de fontos hozzátenni, hogy mindössze minden tizedik magyar látja kifejezetten rózsásnak a demokrácia állapotát. Ugyan csak viszonylag szűk, hat százalékpontos többségben vannak csak azok, akik negatívan szemlélik a hazai demokrácia trendjeit, elégedetlenségük mértéke erősebb, mint a másik tábor elégedettsége.

A pártpreferenciát vizsgálva egyértelműen kirajzolódik, hogy a kormánypárti szavazók elsöprő többsége elégedett a demokrácia állapotával, míg az ellenzéki szavazók természetesen sokkal borúsabban látják a helyzetet. A fideszesek 83%-a nem talál különösebb kivétnivalót a hazai politikai rendszer minőségében, habár mindössze minden ötödik fideszes teljesen elégedett a demokrácia állapotával. Az ellenzékieknek ezzel szemben végtelenül lecsújtó a véleményük: az MSZP-sok és a DK-sok a leelégedetlenebbek, de igen rossz véleménnyel vannak az LMP-sok és a jobbikosok is. Szembetűnő, hogy egyetlen olyan Jobbik, MSZP vagy DK szavazó sem volt a mintában, aki teljesen elégedett lett volna a demokrácia működéssel. A bizonytalanok körében kisebb az elégedetlenség, de körükben is kétszer annyian vannak az elégedetlenek – ez azonban a jelek szerint önmagában nem elegendő ahhoz, hogy politikai aktivitásuk nőjön.

A településtípust tekintve a demokrácia hazai működésével a leginkább a falvakban elégedettek – a kistelepüléseken élők 51%-a nyilatkozott alapvetően pozitívan a hazai politikai rendszer minőségéről. Ezzel szemben a kisvárosokban tekintenek a leginkább rosszul a jogállamiság működésére, a nagyobb városokban élők véleménye pedig nem tér el jelentősen az átlagostól.

A magyar demokrácia minősége: a vallásszabadságtól a korrupcióig

A magyar demokrácia működésének általános megítélésén túl fontosnak tartottuk megvizsgálni azt is, hogy a magyarok szerint a demokrácia különböző feltételei, jellemzői, illetve a demokráciával kapcsolatos elvárások mennyire valósulnak meg hazánkban. Ehhez arra kértük őket, hogy különböző állításokat értékeljenek egy 1-től 10-ig terjedő skálán, aszerint, hogy szerintük mennyire teljesülnek jelenleg Magyarországon. A minél magasabb érték az adott állítás nagyobb fokú teljesülését jelezte. **A válaszadók átlagosan 4,4 és 6,9 közötti értékeléseket adtak a különböző állításokra, ami összesítve leginkább közepesnek mondható – ez nem igazán fest rózsás képet a hazai politikai rendszer megítéléséről.**

A megkérdezettek szerint a vallásszabadság valósul meg legjobban hazánkban – ez vélhetően összefügg azzal is, hogy a nyolc éve hatalmon lévő Orbán-kormányok nagy hangsúlyt fektettek az egyházak támogatására, valamint nincs hazánkban jelentős számú, a kereszténytől eltérő vallási közösség. **Míg a magyarok szerint viszonylag jól érvényesül a vallásszabadság az országban, addig egy másik kérdés alapján azt is megállapíthatjuk, hogy egyébként a magyarok közel felének (48%) lenne ötlete arra, hogy milyen vallást kellene betiltani.** Mivel a kormánypártiak (és az LMP-sek) értettek egyet leginkább az utóbbi kérdéssel, így feltételezhetjük, hogy ennek az eredménynek van köze az elmúlt évek erősen iszlámellenes kampányaihoz és általuk kialakult közhangulatához. A leginkább az MSZP és a DK szavazói tűnnek toleránsnak, a Jobbik szavazótábora pedig mérsékeltebb a kérdésben a Fideszénél.

A második legmagasabb pontszámot kapta az az általában jobboldali pártok és szavazóik által megfogalmazott elvárás, miszerint a demokratikusan megválasztott kormány feladata megvédeni az ország függetlenségét (6,2). Ezt sikerként könyvelheti el a regnáló kormány, ugyanis az elmúlt évek egyik legfontosabb kormányzati üzenete az ország szuverenitásának a védelme az Európai Unióval és más külföldi szereplőkkel szemben.

A harmadik legmagasabb értéket az az állítás kapta, hogy az állampolgárok fontos kérdésekben népszavazáson is kinyilváníthatják véleményüket. A fideszesek az átlagnál jóval pozitívabban értékelték az állítást – a kormánypárti szavazóknak vélhetően sokat jelentett a 2016-os kvótanépszavazás. A politikai lövészárkokon átívelő egyetértés van viszont abban, hogy gyakrabban kellene népszavazást tartani: a megkérdezettek 57%-a értett egyet azzal, hogy több referendumra lenne szükség. **A népszavazások intézményének működéséhez hasonló értékelték a válaszadók azt az állítást, miszerint hazánkban a kisebbségek jogai tiszteletben vannak tartva – ezzel még szintén az „inkább teljesül” kategóriába tartozik.**

A rangsor első felében végzett még az az állítás is, miszerint Magyarországon következmények nélkül kifejezhetjük a véleményünket, de a skála középértékének (5,5) megfelelő eredmény nem fest jó képet a magyar szólásszabadság állapotáról. Az ellenzékiek itt is sokkal rosszabbul értékelik az állítást, mint a kormánypártiak – utóbbiakat nyilvánvalóan kevésbé fenyegeti megtorlás a hatalom részéről véleményük felvállalása miatt. **A vidéki városokban élők érzik a leginkább kiszolgáltatva magukat, ők azok, akik a legjobban tartanak attól, hogy véleményük miatt megtorlás érheti őket. Budapesten egy fokkal szabadabb a levegő: a fővárosban egy egész ponttal magasabb értéket adtak a válaszadók, mint a megyeszékhelyeken vagy a kisvárosokban.**

Ugyancsak közepesre értékelték a magyarok a választások szabadságáról és tisztességéről szóló állítást, de fontos megjegyezni, hogy még a többi kérdéshez képest is óriási különbség van a kérdés megítélésében a kormánypárti és az ellenzéki szavazók között. Míg a kormánypártiakban kétség nem merül fel (8-ra értékelték a hazai választások demokratikusságát), addig az ellenzéki szavazók maximum 4-est, de még a bizonytalanok is csak 4,6-ot adtak erre az állításra.

Nem bíznak meg különösebben a magyarok a hazai igazságszolgáltatás függetlenségében. Szintén inkább nem igaz a válaszadók szerint az, hogy vannak a kormánytól független intézmények, melyek korlátozzák a kormány hatalmát. A szocialista, a DK-s és a jobbkios szavazók egyaránt rendkívül szkeptikusak a független intézmények működésével (4 alatti pontszámot adott mindhárom tábor). A kormánypártok szavazóit leszámítva mindenki (a bizonytalanok is) az átlagnál rosszabbra értékelte az állítást – szerintük a független intézmények nem töltik be a fékek és ellensúlyok rendszerében betöltött szerepüket hatékonyan.

Az „inkább nem teljesül” kategóriába sorolták, és kereken ötösré értékelték a megkérdezettek azt az állítást, miszerint a közmédiában egyenlő feltételekkel juthatnak szóhoz a kormány és az ellenzék képviselői. A képzetesebb rétegek valamivel szigorúbbak az MTVA-val, mint a kevésbé tanult társadalmi csoportok – előbbieket vélhetően kritikusabb és tudatosabb médiafogyasztók, mint a legfeljebb szakmunkás végzettséggel rendelkezők.

A demokráciával kapcsolatos jóléti elvárások teljesülésének percepciójára is kíváncsiak voltunk. A kedvező makrogazdasági mutatók ellenére általánosságban nem igazán érzik a bőrükön a magyarok, hogy javul az ország helyzete: mindössze 5-öst kapott az az állítás, miszerint Magyarországon javul az életszínvonal. Ahogy a többi állításnál, a gazdasági helyzetet is más szemüvegen keresztül figyelik az ellenzéki és a kormánypárti szavazók: míg a kormánypártiak 7,1-re értékelték az állítást, addig a DK és a Jobbik szavazói 3,4-t, a szocialisták 3,5-t, míg az LMP-szek 4,4-t adtak az állításra. Az életszínvonal alakulásával kapcsolatban egyébként a bizonytalanok sem adtak fényes értékelést (4,1). **A leginkább a 60 évnél idősebbek elégedettek a gazdasági helyzettel** – emlékeztet, hogy az elmúlt években a kormány emelt a nyugdíjakon, valamint több alkalommal is kaptak a nyugdíjasok alanyi jogon Erzsébet-utalványt. Ezzel szemben a 18-29 éves korosztály a legelégedetlenebb a helyzettel. Ez a percepció is a magas kivándorlási szándék mögött állhat.

Azzal sem nagyon értenek egyet a magyarok, hogy a többség a kisebbség véleményét figyelembe veszi a döntések meghozatalánál. Ezt az érzetet erősíti meg a kutatás egy másik kérdése, amely szerint többségben vannak azok, akik úgy érzik, a kormány csak azokkal törődik, akik rájuk szavaznak. A parlamenti munka konszenzusos jellegéről még annyira sincs jó véleménnyel a magyar társadalom, mint a közmédia kiegyensúlyozottságáról vagy a független intézmények működéséről: mindössze 4,8-re értékelték a válaszadók azt az állítást, hogy a kormány az ellenzék véleményét is figyelembe veszi a döntéseinél. Erre a kérdésre a kormánypárti szavazók sem adtak 7-esnél jobb értékelést, vélhetően ők is valamennyire egyoldalúnak tartják a jelenlegi törvényhozást.

A második legrosszabb pontszámot a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésével kapcsolatos állítás kapta. A magyar demokrácia a választók szerint e téren a Fidesz-kormányok alatt sem teljesít jól, sőt, a választók értékelése lesújtó. Mindössze 4,5-re értékelték a válaszadók az állítást – ez egyértelműen annak a jele, hogy a társadalomban általános a meggyőződés a jövedelmi olló nyílásáról. A bizonytalanok és az ellenzéki pártok véleménye alig tér el egymástól. A kormánypártok szavazói ennél valamivel pozitívabban tekintenek saját pártjuk kormányzásának egyenlőtlenségekre gyakorolt hatására, de nem sokkal: a többi kérdéshez képest alacsonynak számító 6,5-t adtak az állításra.

A vizsgált szempontok közül a magyarok a legkevésbé az átláthatósággal és a korrupciós helyzettel elégedettek. Mindössze 4,4-t kapott az az állítás, miszerint hazánkban alacsony a korrupció mértéke. A korrupció kiterjedtségéről láthatóan a fideszesek is tudnak: a kormánypárti szavazók erre a kérdésre adták a legalacsonyabb pontszámot. A parlamenti ellenzéki pártok szimpatizánsainak természetesen rendkívül negatív a véleménye – az LMP-sek még a leginkább derűlátónak számítanak, az egyébként nagyon alacsony 3,5-s értékeléssel. Fontos látni, hogy a bizonytalanok is kifejezetten alacsony pontszámmal díjazták a magyar demokrácia állapotát a korrupció szempontjából – ez a kiábrándultság is vélhetően összefügg a politikától való elfordulásukkal.

Végezetül, kíváncsiak voltunk arra is, hogy a választók szerint a választójog szabályozásának módosítása javítaná a demokrácia minőségét vagy sem. **Kis különbséggel ugyan, de a magyarok többsége inkább bevezetné az iskolázottsági cenzust a választásokon.** A megkérdezettek 51%-a értett egyet azzal, hogy el kellene venni a választójogot a 8 általánossal nem rendelkezőktől, és mindössze 46% állt ki a demokrácia egyik sarokköve, az általános választójog mellett. A legerősebben a kormánypárti szavazók korlátoznák a választójogot, de alig marad el tőlük a Jobbik tábora, nem véletlenül: a Jobbik (majd a 2018 nyarán alakult Mi Hazánk Mozgalom) több alkalommal felvetette az elmúlt években az iskolázottsági cenzus bevezetésének szükségességét. A többi parlamenti ellenzéki pártnál többségben van az ellenző álláspont, de egyik tábor sem állt ki elsöprő mértékben a 8 általánossal nem rendelkezők szavazati jogának védelmében. **Pártokon átívelő konszenzus van ugyanakkor a választói korhatár csökkentésének elutasításában.** Mindössze a megkérdezettek negyede értett egyet azzal, hogy hasznos lenne bevonni a választásokba a 16 és 18 év közöttieket is, szemben a magyarok közel háromnegyedével. Egyenesen arányosan nő a kérdés támogatottsága az egyre urbánusabb területeken, a budapestieknek már több mint egyharmada (35%) vonná be a 16 és 18 év közöttieket a demokratikus döntéshozatalba.

A demokrácia minőségének percepciója: a pártpreferencia mindent felülír

A kutatási eredményekből világosan kirajzolódik, hogy **a demokrácia bizonyos elemeinek, jellemzőinek és a demokráciával kapcsolatos elvárásoknak a teljesüléséről alkotott vélemények tekintetében a legmeghatározóbb változó a pártpreferencia. Az ellenzéki és a kormánypárti szimpatizánsok mintha két különböző ország politikai berendezkedéséről nyilvánítottak volna véleményt.** A Fidesz-szavazók átlagosan kétszer magasabb pontszámot adtak a különböző állításokra, mint az ellenzéki pártok támogatói. A leginkább elégedetlenek a Demokratikus Koalíció szavazói tekinthetők, de a Jobbik és az MSZP támogatói is rendkívül borúsan látják a hazai demokrácia minőségét. Az LMP-sek a többi ellenzéki szavazóhoz képest egy fokkal kevésbé kritikusak, de így is az elégedetlenebb oldalhoz tartoznak. A bizonytalan szavazók is elégedetlenek a magyar demokrácia működésével, ők átlagosan 0,8-1 ponttal adtak rosszabb értékelést az átlagnál.

A nem, az életkor és a végzettség alig befolyásolja a véleményeket, habár azt ki kell emelni, hogy a 30 éven aluliak rendre kritikusabbak voltak a többi korosztályhoz képest. A településtípus tekintetében meghatározó a főváros-vidék törésvonal: a budapestiek minden állítást szignifikánsan pozitívabban értékelték, mint a vidékiek, annak ellenére, hogy a főváros hagyományosan az ország legkormánykritikusabb részének tekinthető. Ez arra enged következtetni, hogy a 2018-as fővárosi fideszesek kiemelkedően elégedettek kedvenc pártjuk munkájával, ami ellensúlyozza a Budapesten amúgy kétségkívül erősen meglévő ellenzéki véleményeket.

A NER mindennapjai: következmények nélküli ország, átláthatatlan döntéshozatal, hasznosnak tartott Nemzeti Konzultációk

A magyarok csak szűk többséggel ugyan, de elutasítják azt az állítást, miszerint „Magyarországon sajtószabadság van, hiszen a média szabadon bírálhatja a kormányt”. A megkérdezettek 45%-a értett egyet ezzel a kijelentéssel, szemben 53%-kal, akik szerint a sajtószabadság ennél összetettebb fogalom. **Az információszabadság kérdésében is inkább szkeptikusnak tekinthető a magyar társadalom: a megkérdezettek 41%-a vélte úgy, hogy hazánkban bárki hozzáférhet megbízható információkhoz, szemben 54%-nyi válaszadóval, akik nem értettek egyet az állítással. A fideszes szavazók is valamelyest megosztottak e kérdésben: 58%-uk értett egyet az állítással, 37%-uk utasította el, ami azt jelenti, hogy egy jelentős részük kritikusabban figyelheti az elmúlt évek változásait a magyar médiában. Nem hisz viszont a magyarok többsége a független sajtó eszméjében: a megkérdezettek 65%-a inkább úgy véli, hogy a sajtó törvényszerűen húz valamilyen irányba.** Ráadásul szokatlan egyetértés mutatkozik a kormánypárti és az ellenzéki szavazók között abban, hogy nem létezik független sajtó. Igaz, az egyetértés oka nagyon különböző is lehet: míg a kormánypártiak többségükben vélhetik úgy, hogy általánosságban nincs is olyan, hogy független média, addig az ellenzékiek körében gyakori álláspont lehet, hogy az elmúlt évek átalakulásai miatt konkrétan Magyarországon nem nagyon van már ilyen.

Nem látja már biztosítottak a magyar társadalom fele a tudomány függetlenségét sem hazánkban. A megkérdezettek 47%-a vélte úgy, hogy Magyarországon a tudomány a politikától függetlenül működik, míg 48% szerint a politika beleszól a tudományos életbe. **Az eredményeket vélhetően nagyban befolyásolta, hogy az adatfelvétel előtti hetekben hangos vita alakult ki a magyar kormány és az MTA között, továbbá a CEU körül kialakult helyzet is hozzájárulhatott ehhez.**

Szkeptikus a magyarok többsége a politikusok elszámoltathatóságával kapcsolatban is. A megkérdezetteknek csak a 38%-a értett egyet azzal az állítással, hogy a politikusokra ugyanazok a törvények vonatkoznak, mint az átlagemberekre, 59% viszont ezzel nem ért egyet. **Hasonlóan kétkedők a magyarok azzal kapcsolatban, hogy a magyar politikai életben következményei lennének a tetteknek:** 55% szerint a politikusok lényegében bármit megtehetnek, és csak 42% véli úgy, hogy az országot vezető elitnek a cselekedeteinek a következményeit viselnie kell.

Szintén többen vannak azok, akik szerint a kormány nem magyarázza el nekik a különböző lépéseinek a hátterét. A megkérdezettek 41%-a ért egyet azzal az állítással, hogy a kormány mindig elmondja az embereknek, hogy mit miért tesz, 56% viszont elégedetlen a kormányzati döntéshozatal átláthatóságával, a kormány intézkedéseinek indoklásával. A fideszesek harmada is úgy érzi, hogy nincsen megfelelően tájékoztatva a kormány döntéseinek hátteréről. Az ellenzéki szavazók nem meglepő módon sokkal kritikusabbak a kérdésben: az összes ellenzéki párt táborában – az LMP-től eltekintve – kifejezetten alacsony (15-20% körüli) az elégedettségi ráta.

Jobb ugyanakkor az állampolgári vélemény a Nemzeti Konzultációkról. Szűk többségben vannak azok, akik szerint a kormány által rendszeresen lebonyolított Nemzeti Konzultációk érdemi lehetőséget biztosítanak az állampolgároknak véleményük kifejtésében. A fideszes szavazók elsöprő többséggel tartják hiteles eszköznek a konzultációkat: 81%-uk értett egyet az állítással, és mindössze 17%-uk kritikusabb ennél. Az ellenzéki szavazók ennél jóval kritikusabbak, de fontos látni, hogy érdemi részük így is pozitívan áll a témához: még a leginkább kritikus jobbkiosoknak is a negyede hasznosnak találja a konzultációkat, a szocialistáknál és a DK-soknál ez az arány már 38 és 36%, míg az LMP-sek fele alapvetően érdemi véleménykifejező eszközként tekint a konzultációkra.

A demokrácia minősége a jobboldali és baloldali kormányok idején: megosztott ország

A jelenlegi helyzet feltárása mellett arra is törekedtünk, hogy megismerjük a korábbi magyar kormányok demokratikus elkötelezettségével kapcsolatos véleményeket. Arra kerestük a választ, hogy a magyarok szerint melyik rendszerváltás utáni kormány alatt volt a legjobb állapotban a magyar demokrácia. **Az összesített adatokból egy megosztott, a fideszes és a szocialista kormányok között viszonylag kiegyensúlyozottnak mondható kép rajzolódik ki. A különböző Fidesz-kormányokról négy százalékponttal voltak jobb véleménnyel a magyarok a különböző szocialista kormányokhoz képest, amikor a demokrácia állapotáról kérdeztük őket: 31% nevezte meg valamelyik Orbán-kor-**

mányt, szemben a szocialisták összesített 27%-ával. A 2010 óta tartó kormányzást nevezték meg a legtöbben (22%), ezt az 1994-1998 közötti Horn-kormány követi a megkérdezettek 12%-val. Az MDF-fel és az FKGP-vel közös első Fidesz-kormány 9%-ot kapott, hasonlóan a rendszerváltás utáni első magyar kabinethez, az Antall-kormányhoz. A 2002 és 2010 közötti kormányokat 5-5-5% gyakorisággal említették a válaszadók. **A megkérdezettek 17%-a minden kormányról rossz véleménnyel van, szerintük ugyanis egyik kormány idején sem volt jó állapotban a demokrácia.**

A pártok szerinti bontás érdekes képet tár elénk: **a fideszeseknek csak a fele tartja a 2010-től napjainkig tartó kormányzást a demokrácia szempontjából a legjobb időszaknak, minden ötödik fideszes szerint az első Orbán-kormány volt ebből a szempontból a legjobb időszak.** Vannak viszont olyan fideszesek is, akik szerint valamelyik szocialista kormány idején jobb állapotban volt a demokrácia: minden tizedik jelenlegi kormánypárti szavazó valamelyik szocialista kormányról (főleg a Horn-kormány jött elő a válaszokban) volt a legjobb véleménnyel.

Az utóbbi évek történései alapján már nem meglepetés, hogy rendkívül negatív a jelenlegi kormánypártokról a jobbkiosok véleménye: 14%-uk választotta csak valamelyik Fidesz-kormányt, több mint egyharmaduk (37%) viszont valamelyik baloldali kormány mellett tette le a voksát a demokrácia szempontjából. **A szocialisták kétharmada természetesen baloldali kormányt választott,** körükben még mindig a Horn-kormány iránti nosztalgia a legerősebb. **A DK-sok négyötöde választott baloldali formációt,** ám érdekesség, hogy körükben is legalább olyan erős Horn Gyula kultusza, mint a saját pártvezetőjük, Gyurcsány Ferenc egykori kormányzásának emléke.

Az elmúlt 28 év kormányairól az LMP-seknek volt a legrosszabb véleménye: harmaduk szerint egyik kormány idején sem volt jó állapotban a demokrácia hazánkban, ám szerintük is még a Horn-kormány volt a leginkább demokratikus elkötelezettségű. **A bizonytalanok az „egykormány idején sem” opciót választották a leggyakrabban az érvényes válaszok közül, de ha mindenképpen meg akartak nevezni valakit, akkor a leggyakrabban az Antall- és a Horn-kormányt választották.**

Érdeemes kiemelni, hogy a legfiatalabbak mindössze 14%-a választotta a jelenlegi kormányzatot, ez messze a legalacsonyabb érték a különböző korosztályokat tekintve. A fiatalok fele ugyanakkor egyáltalán nem tudott olyan kormányt megnevezni, amellyel a demokrácia szempontjából elégedett lett volna, vagy nem is válaszolt a kérdésre.

A magyarok fele szerint nem lehet demokratikusan leváltani az Orbán-kormányt

A harmadik kétharmados parlamenti többséggel megnyert választás után néhány hónappal a magyaroknak a fele (49%) már nem hisz abban, hogy az Orbán-kormányt le lehetne váltani demokratikus választáson, és mindössze alig több mint a harmada (36%) gondolja úgy, hogy minden feltétel adott ahhoz, hogy a magyar nép egyszer demokratikus úton megbuktassa a Nemzeti Együttműködés Rendszerét. Ez egyben azt jelenti, hogy relatív több-

ségben vannak azok, akik szerint a Fidesz-KDNP bukása nem egy választás eredményeként fog elérkezni a jövőben. **A kormánypárti szavazók körében két lényegében megegyező nagyságú tábort látunk (41-42%).** A kormánypárti szavazóknak is csak a fele hisz tehát abban, hogy NER egyáltalán leváltható. **Az LMP és a Jobbik szavazói a legpesszimistábbak,** náluk kétszer annyian látják borúsán a jövőt, mint azok, akik még reménykednek a választások erejében. **A szocialistáknál - ahogyan a Momentumnál is - a pesszimisták vannak többségben, ellentétben a DK szimpatizánsaival, akik ma Magyarországon az egyetlen politikai közösség, amelyben még többen hisznek az Orbán-kormány demokratikus bukásában, mint abban, hogy a kormány demokratikus úton már nem leváltható.** A bizonytalanoknak szintén több mint a fele tekinthető pesszimistának a demokratikus kormányváltás szempontjából.

Minden korosztályban többen vannak azok, akik szerint már nem lehet demokratikus választásokon leváltani a jelenlegi kormányt, mint akik szerint igen – a legpesszimistábbaknak pedig a harmincasok és a negyvenesek számítanak. Még a budapestiek számítanak a legbizakodóbbnak, de ez is csak azt jelenti, hogy döntetlen az állás az optimisták és a pesszimisták között (40-41%). A leginkább a megyeszékhelyeken (32-51%) és a kisvárosokban (35-54%) élők pesszimisták a kérdést illetően: a vidéki városokban tehát húsz ponttal is többen vannak azok, akik szerint az Orbán-kormány nem váltható le választások útján.

Az ellenzéki szavazók hitének megtörése a parlamenti választások útján történő kormányváltásban komoly stratégiai feladat elé állítja az ellenzéki pártokat. Ebben a helyzetben ugyanis már nem csak az a kérdés, hogy milyen témákkal támadható leghatékonyabban a Fidesz, mely ügyekből lehet felépíteni egy vonzó ellenzéki alternatívát, és milyen szövetségi rendszerben érdemes elindulni az ellenzéki pártoknak. Arra is megoldást kell találniuk, hogy egyáltalán miként lehet meggyőzni az elégedetlen választókat, hogy van értelme elmenni szavazni. A következő választásokon az ellenzéki pártok előtt álló első és legfontosabb akadály a rendkívül mély apátia, annak az érzetnek a nagyfokú elterjedtsége, hogy a Fidesz már nem győzhető le demokratikus választásokon. Ebben természetesen benne van az ellenzéki pártok hitelességi válsága, de a probléma ennél is súlyosabb: a bizalomvesztés most már a demokratikus választások intézményét is érinti. Ha a választók (és főként a potenciális ellenzéki szavazók) bizalmatlansága a demokratikus választások iránt tartós marad és ez alacsonyabb részvételi hajlandósághoz vezet, az csak a Fidesz esélyét növeli, hogy újabb és újabb választásokon erősítse meg hatalmát.

A kutatás fontos tanulsága, hogy a magyar társadalom jelentős része tudatában van annak, hogy a hazai demokrácia helyzete nem rózsás, és elégedetlen ezzel a helyzettel. A demokrácia minőségének érzékelésével kapcsolatban léteznek párhuzamos valóságok, de a fideszes szavazók többségén kívül senki sem gondolja (a bizonytalanok sem), hogy minden rendben lenne a magyar demokrácia állapotával. A fideszes keménymagon kívül tehát van „betegségtudata” a magyar választóknak a demokrácia működését illetően. A következő évek nagy kérdése, hogy a demokrácia állapotának folyamatos romlása nagyobb aktivitást ébreszt a kormánykritikus választókban vagy lemondással vegyes passzivitáshoz vezet.

Ezen kiadvány a szerzők saját véleményét tartalmazza, mely nem feltétlenül tükrözi a Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) hivatalos álláspontját.

A Friedrich-Ebert-Stiftung által publikált kiadványok kereskedelmi forgalomba kizárólag a FES előzetes írásos engedélyével kerülhetnek.



Büro Budapest

H-1056 Budapest, Fővám tér 2-3.

Telefon: +36-1-461-60-11

E-mail: fesbp@fesbp.hu

Website: www.fesbp.hu

POLICYSOLUTIONS



H-1065 Budapest, Révay utca 10.

Telefon:+36-1-474-87-48

E-mail: info@policysolutions.hu

Website: www.policysolutions.hu

